

Hyvä, paha käännöstoimisto:

Miten kääntäjät kuvaavat käännöstoimistoja blogiteksteissään

Elina Mattila
Tampereen yliopisto
Viestintätieteiden tiedekunta
Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnot
Englannin kääntämisen ja tulkkauksen opintosuunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2018

Tampereen yliopisto
Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnot
Englannin kääntämisen ja tulkkauksen opintosuunta
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

MATTILA, ELINA: Hyvä, paha käännöstoimisto: Miten kääntäjät kuvaavat käännöstoimistoja blogiteksteissään

Pro gradu -tutkielma, 68 sivua, 2 liitesivua, englanninkielinen lyhennelmä 10 sivua
Huhtikuu 2018

Tässä tutkielmassa tarkastellaan kääntäjien kirjoittamia blogitekstejä, joissa keskustellaan käännöstoimistoista. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitä mieltä kääntäjät ovat käännöstoimistojen kanssa työskentelystä ja sitä kautta analysoida, mikä on kääntäjän suhde käännöstoimistoon ja asema käännösten tuotantoverkossa.

Tutkimus rajattiin koskemaan vain kääntäjien omalla nimellään, henkilökohtaisesti kirjoittamia blogeja, ja tutkimusaineistona on analysoitu vain niitä blogiartikkeleita, joissa käännöstoimistot tuodaan jollakin tavoin esille. Mukana ei ole käännöstoimistojen ylläpitämiä blogeja. Lisäksi kustakin blogista on otetta korkeintaan kuusi artikkelia tarkasteltavaksi. Tutkielmassa analysoidaan 53 vaihtelevan pituista blogitekstiä, joista 11 on suomenkielisiä, 43 englanninkielisiä. Blogitekstit on otettu yhteensä 26 eri blogista.

Blogitekstit analysoitiin käyttämällä laadullista sisällönanalyysia. Tuloksissa keskityttiin erityisesti havainnoimaan, miten kääntäjät puhuivat hinnoitteluun, työoloihin, käännöstoimistojen maineeseen ja niiden viestintään liittyvistä aiheista.

Tutkielman teoriaosuus voidaan jakaa kolmeen osaan. Ensinnäkin tarkastellaan käännösalan nykytilaa talouden näkökulmasta, jotta voidaan ymmärtää, millaiseen tilanteeseen blogitekstit sijoittuvat. Sen jälkeen käsitellään kääntäjän työn hinnoittelua ja arvostusta, joista kumpikin on aineiston perusteella tärkeä seikka kääntäjän työihtiyyvyyden kannalta. Kääntäjän arvostusta ovat tutkineet Ruokonen (2014, 2016) sekä Dam ja Zethsen (2008, 2009, 2011, 2012), ja heidän tutkimuksiaan on käytetty tutkielman taustalla pääasiallisina lähteinä. Tähän liittyen kääntäjän asemaa tuotantoverkostossa tarkastellaan Abdallahin (2010a, 2010b) teoriaan pohjautuen. Lisäksi keskustellaan blogitekstien erikoispiirteistä ja kuinka ne saattavat vaikuttaa aineiston analyysiin, erityisesti kun on kyse asiantuntijoiden työstään kirjoittamista blogiteksteistä.

Tutkimus osoitti, että vaikka suurin osa käännöstoimistoista koskevasta diskurssista on negatiivissävytteistä, käännöstoimistoja ei välttämättä pidetä itsessään huonoina yhteistyökumppaneina. Aineistossa nousee esille paljon yksittäisten toimijoiden kanssa sattuneita huonoja kokemuksia, mutta niitä verrataan usein hyviin kokemuksiin ja muistutetaan lukijaa, että hyviäkin yhteistyökumppaneita on mahdollista löytää. Mielenkiintoista on, että teoriaosion perusteella kääntäjät vaikuttavat olevan huolissaan työoloista ja tuntevat, ettei heidän työtään arvosteta, mutta blogiteksteistä nousee esille voimakas hahmo, joka uskoo, että kääntäjällä on työoloihinsa ja alaansa vaikutusvaltaa.

Avainsanat: käännöstoimistot, kääntäjien arvostus, käännösten hinnoittelu, kääntäjäblogit, blogien tutkimus

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Mitä kuuluu käännösosalalle?.....	5
2.1 Käännösala murroksessa - jälleen	5
2.2 Suuret käännöstoimistot saapuvat markkinoille.....	8
3 Kääntäjä kielipalveluiden tuotantoverkossa.....	12
3.1 Alhainen arvostus, alhaiset hinnat?.....	12
3.1.1 Alipalkatun kääntäjän myytti	12
3.1.2 Aliarvostetun kääntäjän myytti	14
3.2 Kääntäjä alihankkijana tuotantoverkossa	21
4 Asiantuntijablogit ja niiden erityispiirteet.....	30
5 Aineisto ja metodi	34
5.1 Aineiston esittely.....	34
5.2 Metodin esittely.....	35
6 Miten kääntäjät puhuvat käännöstoimistoista?	38
6.1 Negatiivinen palaute.....	38
6.2 Positiiviset	46
6.3 Neutraalit maininnat.....	50
7 Mitä aineistosta voidaan päätellä?.....	56
8 Lopuksi.....	61
8.1 Kuinka paikkansapitäviä tutkimuksen tulokset ovat?.....	61
8.2 Katse tulevaisuuteen – tutkielman paikka käännöstieteen kentällä.....	63
Lähteet	66
Liitteet	69
English summary	1

1 Johdanto

Mitä ammattikäntäjä sanoo, kun hän puhuu käännöstoimistoista?

”Toimistoillahan on alalla vähän epämääräinen maine, vaikka koko käännösteollisuus niihin perustuukin”, toteaa Otto Ruokonen Tabuja kääntäjille -blogissaan. Käännösosalalla tuntuukin vallitsevan syvään juurtunut käsitys siitä, että käännöstoimistolle työskenteleminen on aina huonompi vaihtoehto kuin suorien asiakkaiden kanssa työskentely. Jo yliopisto-opiskelujen aikana käännöstieteen opiskelijat oppivat tuntemaan epäluottamusta käännöstoimistoja kohtaan, vaikka heillä ei vielä olisi henkilökohtaista kokemusta toimistojen kanssa työskentelystä. Mutta mihin tämä maine perustuu? Käännöstoimistojen mollaaminen tuntuu olevan alalla niin yleinen trendi, että kaikki kääntäjät ovat siitä tietoisia ja monet osallistuvat siihen. Perustuuko epäluulo faktoihin vai pelkkiin alalla toimijoiden välillä kulkeviin huhupuheisiin?

Käännösala on kokenut 2000-luvulla suuria muutoksia, kun muun muassa globalisaatio, alan teknologisoituminen ja kääntäjien työllistymisen malli ovat muuttuneet. Eräs suurista muutoksista on ollut suurten, kansainvälisten käännöstoimistojen syntyminen.

Muun muassa maahanmuutto, pakolaiskriisit, monikansalliset järjestöt ja ulkomaille toimipisteitään perustaneet ja ulkoistaneet yritykset ovat lisänneet erilaisen materiaalin käännöstarvetta. Kansainvälisen liikkuvuuden lisääntyminen tarkoittaa, että käännettävää on paljon, eikä työn yhdistäminen kääntäjään aina käy helposti.

Lisäksi vuoden 2008 talouden romahduksesta seurannut lama merkitsi monelle alalle leikkauksia, lomautuksia ja säästöjä. Kääntäjille tämä oli ainakin osin huono uutinen: yritysten pyrkimys säästää rahaa johti omalta osaltaan siihen, että käännöspalveluiden tilaajat alkoivat etsiä edullisempia vaihtoehtoja kielipalveluille. Vuosikymmen laman jälkeen maailmantalous on jälleen kohenemassa, mutta laman aikana käännösosalallekin sovitettu talouskuripolitiikka tuntuu edelleen jääneen voimaan.

Käännösvolyymin lisääntyessä yksittäisillä freelancer-kääntäjillä tai pienillä toimistoilla ei enää välttämättä ollut resursseja käsitellä valtavaa informaation määrää, ja toisaalta käännöstä kaipaavat tahot tarvitsivat helpon tavan päästä yhteyteen kääntäjien kanssa. Käännösvolyymin räjähdysmäinen kasvu kannusti perustamaan suuria, kansainvälisiä käännöstoimistoja, joiden oli yksityisyrittäjää helpompi hallita suurta määrää projekteja ja kieliä yhtä aikaa. Suurten

toimistojen etu oli, että niillä oli käytössään tietokanta, jonka avulla ne pystyivät nopeasti ja tehokkaasti valitsemaan asiakkaan projektiin sopivimmat kääntäjät. Ne pystyivät pitämään kustannukset matalina ja toteuttamaan asiakkaidensa käännösprojekteja nopealla aikataululla. Jotkut kääntäjät ovat kritisoineet näiden suurten käännösyritysten toimintaa sanomalla, että toimistojen pyrkimys äärimmäiseen kustannustehokkuuteen on käynnistänyt alalla hintakilpailun, jossa kääntäjien palkkioita ”poljetaan” mahdollisimman alas, samalla kun asiakkaan ja kääntäjän välimiehenä toimiva käännöstoimisto tekee työstä voittoa. Moni tuntee, että kääntäjien oletetaan tekevän enemmän töitä pienemmillä palkkioilla. Jos käännöksen ostamisessa hinta asetetaan kaiken muun edelle, uskovat kääntäjät, että käännöksen laatu ja samalla koko alan arvostus kärsii.

SKTL:n tuoreen tulotasokyselyn mukaan asiatekstikääntäjien palkkaus Suomessa on keskitasoa tai alhaisempaa, ja käännösten hinnat ovat jopa laskeneet 2010-luvulla (Wivolin 2017). Monet kääntäjät kokevat työn statuksen keskiarvoiseksi tai matalaksi, vaikka kyseessä onkin asiantuntija-ala ja työtehtävät käsitetään erikoisosaamista vaativiksi (Dam & Zethsen 2010). Käännöstoimistojen asema kielipalveluiden tuottajana on saattanut vaikuttaa tämän mielipiteen syntymiseen. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että työskennellessään käännöstoimiston alihankkijana osa kääntäjistä tuntee, että he ovat menettäneet huomattavan osan mahdollisuudestaan vaikuttaa omiin palkkioihinsa ja työoloihinsa. Moni kääntäjä on vaihtanut tai harkitsee alan vaihtoa. (Ruokonen 2014.)

Tässä tutkielmassa pohdin kääntäjän ja käännöstoimiston välistä suhdetta ammattikäntäjien pitämien asiantuntijablogien perusteella. Minua kiinnostaa, miten kääntäjät puhuvat käännöstoimistoista: positiiviseen sävyyn, negatiiviseen sävyyn, vai jopa täysin neutraalisti? Tarkastelen kääntäjän asemaa käännöstoimiston alaisena toimivana freelancerina ja kiinnitän erityishuomiota siihen, kuinka työn hinnoittelu ja koettu kääntäjän työn arvostus saattavat vaikuttaa tähän suhteeseen. Millaista on kääntäjän ja käännöstoimiston välinen vuorovaikutus? Tuntevatko kääntäjät, etteivät käännöstoimistot arvosta heidän työtään? Löytyykö tutkimusaineistostani perusteita käännöstoimistojen väitetylle huonolle maineelle?

Jotta voidaan ymmärtää, miksi kääntäjät kirjoittavat blogeissaan niin kuin kirjoittavat, on tähdellistä ymmärtää konteksti, jossa tekstit on tuotettu ja siis tarkastella käännösalan nykytilannetta. Käsittelen aluksi lyhyesti käännösalan murrosta, jonka seurauksena käännöstoimistojen asema alalla on noussut ja kääntäjien työllisyyden rakenne muuttunut. Käännösalan muutoksesta ovat kirjoittaneet muun muassa Joss Moorkens (2017) ja Biel ja

Sosoni (2017); lisäksi Beninato ja Stevens ovat pohtineet käännösalan tulevaisuutta podcastissaan Globally Speaking (2017). Minna Ruokosen (2014; 2016) tutkimukset kääntäjän työn arvostuksesta sekä Kristiina Abdallahin tutkimukset kääntäjän asemasta tuotantoverkoissa (2010a; 2010b) tarjoavat arvokasta tietoa kääntäjien omista kokemuksista alalla ja antavat viitteitä siitä, mitä tutkimusaineistoa analysoidessa saattaa löytyä. Ei voida myöskään jättää huomiotta sitä seikkaa, että blogiartikkeli on kokonaan omanlaisensa tekstilaji, ja analyysissa on tärkeää ottaa huomioon sen erikoispiirteet (Efimova 2009; Laaksonen ja Matikainen 2013).

Kääntäjän ja käännöstoimiston välistä suhdetta on ennenkin tutkittu pro gradu -tutkielmissa myös Tampereen yliopistossa, ja tässä tutkielmassa olen käyttänyt apuna niin teorian kuin lisälähteidenkin kannalta Petra Mursun pro gradu -työtä vuodelta 2016. Mursu kuvasi omassa tutkielmassaan käännöstoimiston työnantajakuvan rakentumista toimistojen verkkosivuilla (Mursu 2016). Kääntäjän ja käännöstoimiston välisessä suhteessa riittää kuitenkin vielä tutkittavaa, erityisesti siksi, että toimistoista on tullut niin suuri toimija alalla ja niihin tunnutaan suhtautuvan negatiivisesti ilman konkreettisia, faktuaalisia perusteita. Asenteellisuus käännöstoimistoja kohtaan on minullekin tuttu omista käännösalan opinnoistani, vaikka en pystykään täysin sanomaan, milloin tai missä vaiheessa tämä käsitys on minuun tarttunut. Kannatusta käännöstoimistojen epäsuosioon näkyy myös tutkimusaineistossani, vaikka varsinaisia faktoja sisältävää aiempaa tutkimusta onkin hankala löytää.

Tutkimuksessani esille nousee ennen kaikkea kaksi tutkimuskysymystä. Ensimmäinen kysymykseni on, kuinka kääntäjät puhuvat käännöstoimistoista blogikirjoituksissaan. Odotan, että tutkimusaineistostani löytyvä diskurssi on sävyltään enimmäkseen negatiivista. Verkkokeskusteluissa sanotaan usein asioita, joita ei välttämättä kasvokkain kerrottaisi; tämän takia keskustelut voivat olla vinoutuneita niin, että verkossa kirjoittavat ihmiset ilmaisevat mielipiteitään tavallista vahvemmin tai negatiivisemmin (Hakala ja Vesa 2013). Vaikka blogin kirjoittaja ei yleensä ole täysin anonyymi samalla tavoin kuin keskustelupalstalle kommentoija, moni tuntee, että internetissä voi sanoa melkein mitä vain ilman, että siitä joutuu vastuuseen. Hypoteesiini vaikuttaa myös edellä mainittu käsitys käännöstoimistoista.

Toinen tutkimuskysymykseni on se, millaisena kääntäjä näkee suhteensa käännöstoimiston kanssa ja tätä kautta käsittää asemansa käännösosalalla. Tätä tutkimuskysymystä lähestyn ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla saadun tiedon perusteella. Uskon, että tutkimalla tapaa, jolla kääntäjät puhuvat blogeissaan käännöstoimistoista, voidaan tehdä päätelmiä myös siitä, miten kääntäjä näkee oman asemansa tuotantoverkossa, jossa käännöstoimisto on

kääntäjän ja asiakkaan välissä. Kääntäjä saattaa tuntea, että käännöstoimistot ovat vieneet kääntäjän vapauden neuvotella omista palkoistaan, ja ettei kääntäjän asiantuntemusta arvosteta (esim. Ruokonen 2014, Abdallah 2010a). Kääntäjä saattaa tuntea olevansa alisteisessa asemassa käännöstoimistoon nähden (Abdallah 2010a).

Tutkimalla kääntäjien blogikirjoituksia käännöstoimistoista haluan pystyä analysoimaan kääntäjän ja käännöstoimiston suhdetta kääntäjän näkökulmasta. Käännöstoimistojen vaikutusta alalla on jo jonkin verran tutkittu myös Tampereen yliopiston pro gradu -töissä, mutta usein työssään näkymätön kääntäjä on tässäkin keskustelussa jäänyt sivualalle. Toivon, että tutkimuksessani pystyn esittämään kääntäjien itsensä esille tuomia ongelmakohtia toimistojen kanssa työskentelystä – sekä toisaalta onnistuneita yhteistyökokemuksia – ja paitsi analysoimaan tätä keskustelua niin myös ymmärtämään, mistä oletettu epäluottamus käännöstoimistoihin juontaa juurensa. Kun ongelmakohtat kääntäjien ja käännöstoimistojen välisessä yhteistyössä kyetään osoittamaan, voidaan niille myös alkaa miettiä ratkaisuja ja näin parantaa freelancerin ja toimiston välistä suhdetta.

2 Mitä kuuluu käännösosalalle?

Tutkielman tässä osuudessa paneudun käännösalan nykytilanteeseen, mikä voi auttaa ymmärtämään tutkimuksesta saatuja tuloksia. Aluksi käsitelen käännösalan murrosta, joka on lisännyt kääntäjiin kohdistuvaa painetta priorisoimalla tehokkuutta ja alhaisia hintoja. On tärkeää ymmärtää, millaisessa talouden tilanteessa tutkimuksessa käsiteltävät osapuolet – kääntäjä ja käännöstoimisto – toimivat, jotta niiden diskurssien motiivit voidaan ymmärtää paremmin. Samassa yhteydessä kuvailen myös, kuinka käännösalan muutos ja talouden vaatimukset ovat omalta osaltaan vaikuttaneet suurten käännöstoimistojen syntyyn ja kääntäjien työnkuvan muuttumiseen yksityisyrittäjistä käännöstoimiston alihankkijaksi.

2.1 Käännösala murroksessa - jälleen

Käännösala on murroksessa. Sinänsä siinä, että käännösala muuttuu ja muokkautuu aikansa mukana ei ole mitään uutta: vahvasti poikkitieteellisenä alana käännösalan on aina ollut helppoa ja tarpeellistakin sopeutua yhteiskunnan ja talouden muutoksiin samalla, kun muut alat, joilta se lainaa, muuttuvat myös. Käännösalan historia on nähnyt uusien teorioiden kehittymistä, siirtymiä kirjoituskoneista ja paperikopioista tietokoneisiin sekä käännösalan virallisen koulutuksen vakiinnuttamista. Tapa, jolla käännöstiede on hiljalleen kehittynyt ja tunnustettu omaksi tieteenlajikseen, on epäilemättä yksi merkittävimmistä muutoksista, joita alalla on tapahtunut. Siksi onkin ehkä hieman harhaanjohtavaa sanoa, että käännösala on murroksessa – ala on ollut murroksessa aina.

Tämänhetkinen tilanne saattaa kuitenkin olla ainutlaatuinen, sillä nyt muutos on aiempaa nopeampaa ja intensiivisempää. Tämä johtuu karkeasti luokiteltuna neljästä syystä: räjähdysmäisestä globalisaatiosta, lisääntyneestä maasta- ja maahanmuutosta, vuoden 2008¹ talouden lamasta sekä teknologian kasvusta, kehityksestä ja merkityksen lisääntymisestä. (Biel & Sosoni 2017, 354). Kaikki nämä seikat ovat omalta osaltaan kasvattaneet käännösvolyymia ja lisänneet kääntämisen tarvetta, joten muutaman vuoden talouden lamasta huolimatta käännös- ja kieliala on edelleen tutkitusti kasvussa (Kelly 2012).

¹ 2000-luvun alussa tapahtunut talouden lama alkoi vuoden 2007 asuntokriisistä ja laajeni vuosina 2008-2009 finanssikriisiksi. Lamasta puhuttaessa käytetään käyttämässäni kirjallisuudessa kaikkia kolmea vuosilukua. Selkeyden vuoksi viittaan tutkielmassa talouden taantumaan vain yhdellä vuosiluvulla, ja kutsun sitä siis vuoden 2008 lamaksi.

Kansainvälistyminen ja huomattavasti eri maiden välillä kasvanut muuttoliike on lisännyt käännöstarvetta kaikkialla ja tällä tavalla luonut kääntäjille lisää työtä (Moorkens 2017, 266). Käännöksiä vaativat toisaalta maahanmuuttajat, jotka eivät hallitse kohdemaan kieltä, mutta myös monikansalliset yritykset, joilla on toimintaa useammassa maassa. Lisäksi kansainväliset järjestöt ja yhteistyöelimet ovat vaikuttaneet käännöstarpeen lisääntymiseen paitsi luomalla lisää käännettävää materiaalia myös lainsäädännöllä varmistamalla, että tämä materiaali tulee käännettyksi. Monilla kansainvälisillä järjestöillä kuten Euroopan Unionilla on lakeja, joka määräävät, että samat sisällöt on taattava kaikkien jäsenmaiden asukkaille heidän omalla kielellään. (Sosoni & Rogers 2013, 5).

Samaan aikaan käännöstarpeen lisääntyminen kansainvälisissä järjestöissä on epäsuorasti parantanut kääntäjien ammattikuvaa. Kun kielten samanarvoisuus esimerkiksi Euroopan Unionin sisällä on taattu, korostuu kääntämisen tärkeys jokapäiväisessä elämässä. Tämä on parantanut usein näkymättömäksi jäävän kääntäjän näkyvyyttä ja parantanut käännösammattilasten statusta alan ulkopuolistenkin silmissä. Nämä käännösalan ammattilaiset ”ovat ehdottoman tärkeitä sen kannalta että EU toimii samanarvoisten valtioiden demokraattisena liittona”. (Sosoni & Rogers 2013, 6, oma käännös).

Poliittiset ja sosiaaliset muutokset yhteiskunnassa ovat vauhdittaneet kansainvälistymistä ja lisänneet joidenkin kielten käännöstarvetta räjähdysmäisesti. Kiinan paluu markkinoille ja muiden nopeasti kehittyvien maiden nousu talousmaailmassa, etnisten ja uskonnollisten yhteisöjen lisääntyvä tietoisuus sekä uusien maiden itsenäistyminen kolonialismin ja kylmän sodan päättymisen jälkeen ovat kaikki vaikuttaneet käännösalan muutokseen. Esimerkiksi ennen kommunismin sensuurin alla eläneissä maissa elävät ihmiset pääsevät nykyään käsiksi kirjallisuuteen, jota he eivät ole aiemmin voineet lukea ideologisista syistä (Schäffner & Dimitriu 2012, 26).

Schäffner ja Dimitriu korostavat globalisaation ja käännös- ja kielialan keskinäistä suhdetta. Maiden välinen muuttoliike on heidän mukaansa johtanut asioimistulkkauksen lisääntymiseen, kun maahanmuuttajat tarvitsevat tulkkauspalveluita asioidessaan kielellä, jota he eivät osaa (Schäffner & Dimitriu 2012, 262). Kielialan kansainvälistymisellä on kuitenkin suuremmat seuraukset kuin ne, jotka koskevat yksittäisiä ihmisiä. Kansainvälistymisen haasteet eivät liity pelkästään kieliosaamiseen vaan kulttuurien väliseen kommunikointiin. Eri kulttuurit eivät ole joustamattomia, tarkoin rajattuja yksikköjä, vaan niitä voidaan tulkita myös muuttuvan maantieteellisen sijainnin ja tästä lähtöisin olevien uusien identiteettien valossa. Kulttuurien

väliset kohtaamiset eivät ole neutraaleja, vaan niissä jännitteitä luovat ideologiat ja valtasuhteet osallistujien välillä. (Schäffner ja Dimitriu 2012, 263.) Kansainvälistyvässä maailmassa siis kääntäjänkoulutuksessa opetettavat kulttuurienvälisen viestinnän taidot tulevat todelliseen tarpeeseen.

Yksi käännösalan murroksen tärkeimmistä seikoista on ollut räjähdysmäinen teknologisaatio. Teknologisaatio on mullistanut tavan, jolla kääntäjät työskentelevät. Ala oli vielä 1990-luvulla pitkälti analoginen. Nyt kääntäjän tulee hallita tietotekniikkataitoja, ellei hän halua jäädä ammatillisesti jälkeen. (Moorkens 2017, 464). Muutaman vuosikymmenen aikana kääntäjän työvälineet ovat muuttuneet kynästä, paperista ja kirjoituskoneista tietokoneisiin, ja käännösprosessiin ovat tulleet erottamattomaksi osaksi digitaalinen tietojenkäsittely, termipankit ja käännösmuistit sekä konekäännös- ja projektinhallintaohjelmat (Talvikallio 2014, 21). Kääntäjän työhön kuuluu siis nykyään hallita erilaisia teknologiaan liittyviä erikoistaitoja, joita toimeksiantaja saattaa odottaa kääntäjältä. Työhön saattaa kuulua esimerkiksi kokonaisten, osittaisten tai aiemmista käännöksistä koottujen, yksinkertaistettujen palasten editoimista (Moorkens 2017, 465).

Toisaalta teknologian kehittyminen on johtanut myös digitaalisten sisältöjen, esimerkiksi viihdemedian, lisääntymiseen ja omalta osaltaan myös lisännyt käännöstarvetta (Moorkens 2017, 464). Teknologian kehittyminen on helpottanut ja nopeuttanut kääntäjän työntekoa monella tavalla: erilaiset sähköiset viestimet helpottavat yhteydenpitoa asiakkaisiin, käännösmuistit nopeuttavat termityötä, joustavammat työtavat – esimerkiksi kotoa käsin tai toisesta maasta työskenteleminen - ovat mahdollisia ja käännösmarkkinat ovat laajentuneet ympäri maailmaa ennennäkemättömällä tavalla. Toisaalta teknologisaatio on tarkoittanut myös kilpailun kovenemistä. Kustannustehokkaaseen työskentelyyn tähtäävällä alalla hyödyt, joita kääntäjä voisi saada työn nopeutumisesta, siirtyvätkin yhä useammin toimeksiantajalle tai käännöstoimistolle (Talvikallio 2013, 22). Käännösmuistien käytöllä saatetaan perustella esimerkiksi palkkioiden pudottamista, ja koska digitalisaatio on hälventänyt rajoja globaalien toimijoiden välillä, toimeksiantajilla on nyt helpompi pääsy etsimään kääntäjiä halvemman työvoiman maista.

Koska alan teknologisaatio ei suoraan liity tutkielmani aiheeseen, en käsittele sitä tutkimuksessa kovinkaan syvällisesti. Digitalisaation vaikutukset on kuitenkin hyvä pitää mielessä kaiken aikaa kun analysoidaan käännösalan muutosta, sillä se on vaikuttanut alaan kokonaisvaltaisesti ja ollut yksi merkittävimmistä muutoksista, joita käännösala on kokenut.

Käännöstarpeen lisääntyä huimasti voisi kuvitella, että käännösosalalla on kaikki hyvin ja ammattikäntäjille riittää töitä. Yhdysvaltojen työvoimatilastokeskus on arvioinut, että käänntäjien ja tulkkien työmäärä lisääntyy vuosina 2014–2024 Yhdysvalloissa 29 prosenttia, verrattuna 7 prosenttiin muilla aloilla. Common Sense Advisoryn tutkimus uskoo, että maailmanlaajuinen kielialan kasvu jatkuu nykyistä tahtia. (Kelly 2012). Tämä viittaisi siihen, että amerikkalaisia käänntäjiä koskevat tulokset pitäisivät paikkansa muidenkin (länsimaisten) käännösmarkkinoiden kohdalla. Vaikka ala on kasvussa, paradoksaalisesti vuoden 2008 talouskriisi on kuitenkin tuonut mukanaan muutoksia, joiden vuoksi käänntäjät ovat silti huolissaan elannostaan.

2.2 Suuret käännöstoimistot saapuvat markkinoille

Käännösala on pitkälti riippuvainen ulkoisista tekijöistä, joten oli aina todennäköistä, että talouden lamalla olisi siihen suuri vaikutus. Käännösosalalla nähtiin pitkälti samoja säästämisen trendejä kuin useimmilla muillakin aloilla: tavoitteena säästöissä oli tuottavuuden lisääminen samalla, kun hallinnollisia kuluja ja muita menoja leikattiin (Moorcken 465, 2017). Lama ”pakotti useimpia yrityksiä leikkaamaan kulujaan, mikä käännösosalalla johti hintakilpailuun samalla, kun tehokkuuden merkitystä korostettiin.” (Biel ja Sosoni 351, 2017, oma käänntös).

Common Sense Advisoryn (CSA) raportin mukaan käännösten hinnat laskivat useimmissa kielipareissa huomattavasti taantumän jälkeen vuosina 2008–2010, ja kielij- ja käännösalan kasvuvauhti putosi jyrkästi vuosien 2012 ja 2013 välillä – 12,7 prosentista 5,13 prosenttiin. Tutkimuksessa kuitenkin havaittiin jonkin verran kasvua jo seuraavana vuonna, kun 5,13 prosenttia muuttui 5,52 prosentiksi. Vaikka kasvu olikin pientä, taloudellisen tilanteen huomioon ottaen minkä kokoista kasvua tahansa pidetään hyvänä. (Kelly 2012.) Havainnollistan käänntäjien palkkioiden muutosta hieman myöhemmin tässä tutkielmassa, kun sivuan tutkielmassa käännösten hintojen muutosta Suomessa vuosina 2006–2017.

Kun kysymys on käännös- ja tulkkauksipalveluiden tuottamisesta, hallitukset ja yritykset käänntyvät yhä useammin sellaisten keinojen puoleen, joilla kustannuksia voidaan laskea: työllistämällä amatöörikäänntäjiä ja -tulkkeja ja ulkoistamalla työtehtävät matalimman tarjouksen tehneelle taholle. Viimeaikaisiin esimerkkeihin kuuluu esimerkiksi joukkoistamisen eli crowdsourcingin lisääntynyt käyttö, jota kutsutaan myös ”amatöörikäänntämiseksi” tai ”ei-ammattimaiseksi käänntämiseksi”. (Sosoni & Rogers 2013, 8.) Joukkoistamisen käyttöön liittyy kuitenkin riskejä, joita toimeksiantajalla ei välttämättä ole varaa ottaa: eettisesti katsottuna

käännöspalveluiden toteuttaminen joukkoistamalla voi johtaa siihen, että asiakas käyttää ilmaista työvoimaa hyväkseen lisätäkseen omaa tuottoaan, ja liiketoiminnallisesta näkökulmasta käännösten teettäminen ei-ammattilaisilla voi arveluttaa. (Sosoni & Rogers 2013, 9). Huonolaatuinenkin käännöshän edustaa yrityksen brändiä. Tässä kohtaa käännöstoimistot tulevat mukaan kuvioihin.

Lisääntyneen käännösvolyymien ja kustannustehokkuuden asettamaan ongelmaan kaivattiin ratkaisua. Alan luonne oli murroksessa osin muuttunut, mikä vaati myös muutosta työhön itseensä. Asiakkaat tarvitsivat käännöksiä heti ja usealla kielellä, mikä tarkoitti sitä, että suuret ja monimutkaiset käännösprojektit piti lähes aina ulkoistaa tiimeille. (Gorjanc & Pokorn 2013, 22). Käännösprojektit oli helppo lähettää käännöstoimistoille, jotka pystyivät löytämään käännökselle tekijän nopeasti ja vaivattomasti.

Käännöstoimistoilla on tapana käyttää yrityksen ulkoisia, ei oman talon kääntäjiä projekteihinsa; toimistot toimivat enemmänkin välittäjinä käännöskierroksessa ja työllistävät vain projektipäälliköitä ja hallinnointihenkilökuntaa, jotka pitävät huolta projektien taloudellisesta ja hallinnollisesta puolesta. Työt itsessään ulkoistettiin freelance-kääntäjille. Käännösmuistit, termipankit ja projektinhallintaohjelmat tulivat myös osaksi käännösprojekteja, ja samalla käännösten hinta laski. Moni kääntäjä ei enää tehnyt töitä pelkästään suorille asiakkaille, vaan kääntäjistä tuli käännöstoimistojen alihankkijoita. (Gorjanc & Pokorn 2013, 22–23.) Tämän tuloksena 2000-luvun ensimmäinen vuosikymmen merkitsi itsetyöllistettyjen freelance-kääntäjien määrän laskua, mikä Boucaun mukaan oli myös eurooppalaisten trendien mukaista (Boucau 2005).

Käännöstoimistot sinänsä eivät olleet uusi toimija alalla. Pienempiä, kääntäjien tai jonkin erikoisalan asiantuntijoiden perustamia muutaman hengen toimistoja toimi käännösalalla paljonkin jo ennen megalomaanisten toimistojen syntyä. Niillä oli kuitenkin lopulta sama ongelma kuin yksityisyrittäjillä: niiden tarjoamat kielipalvelut olivat rajalliset verrattuna megalomaanisen kokoiisiin, monikansallisiin käännöstoimistoihin, joiden valikoimista löytyi minkä tahansa kielen taitajia. Jotkin pienemmät käännöstoimistot ovat myös olleet vaikeuksissa yrittäessään kilpailla markkinoilla suurten toimistojen kanssa. Moni pienempi käännöstoimisto on päätynyt myymään liiketoimintansa isommalle käännöstoimistolle.

Kun käännösalalla on siirrytty enemmänkin sopimus pohjaisen työn malliin ja yksittäisiin projekteihin perustuviin palkkioihin, työsuhteisia kääntäjiä palkataan toimistoihinkin yhä

vähemmän ja yhä useampi kääntäjä on alkanut toimia freelancerina. (Moorkens 464, 2017). Nämä freelancerit ovat entistä todennäköisemmin maantieteellisesti eri sijainnissa ("geographivally displaced") kuin toimisto tai toimeksiantaja ja työskentelevät osana hierarkkista verkostoa ilman suoraa yhteyttä asiakkaaseen (Abdallah, 2010a.)

Freelancerina työskenteleminen on ollut yksi käännösalan realiteeteista jo pitkään. 1980-luvulla ensimmäiset freelancerit alkoivat ilmaantua markkinoille vastaamaan hiljalleen alkavan globalisaation tarpeisiin. Aluksi freelancer-kääntäjät paikkasivat työntarvetta, kun työsuhteiset kääntäjät eivät pystyneet käsittelemään lisääntyvää käännösvolyymia. Aluksi kääntäjät pystyivät pyytämään käännöspalveluista korkeitakin hintoja: markkinoilla tarvittiin epätoivoisesti lisää kääntäjiä, joten ammattimaiset freelancerit pystyivät valitsemaan haluamansa asiakkaat ja tekstit ja neuvottelemaan haluamansa palkkiot. Osan kääntäjistä liiketoiminta kehittyi niin hyvin, että muutaman vuoden kuluttua kääntäjä pystyi laajentamaan liiketoimintaansa ja palkkaamaan kaksi tai kolme muutakin kääntäjää työskentelemään yrityksessään. Tätä kautta on luultavasti alkanut käännöstoimistojen nousukausi. (Gorjanc & Pokorn 2013, 23.)

Gorjanc ja Pokorn kuvailevat käännösalan kehitystä Sloveniassa. Kun Slovenia itsenäistyi vuonna 1991 ja viisi vuotta myöhemmin liittyi Euroopan unioniin kesäkuussa 1996, sloveeninkielisten kääntäjien työmäärä tuplaantui. Kasvun myötä ammattikäntäjiä tarvittiin paljon ja nopeasti, ja tässä avuksi tulivat pian käännöstoimistot, joille hallituksen omien kääntäjien ylimääräinen työsarka ulkoistettiin. Ennennäkemätön käännösalan kasvu Sloveniassa jatkui 2000-luvun puolellekin. Pienyrityksen perustamisesta tuli helpompaa lakimuutosten myötä, joten käännöstoimistojen määrä nousi huomattavasti. (Gorjanc & Pokorn 2013, 23.) Vuonna 2006 Slovenian käännösalan vuotuinen kasvu oli 3 prosenttia, joka oli Boucaun mukaan lähes samalla tasolla eurooppalaisen keskiarvon (4 prosenttia) kanssa (Boucau 2005). Vuonna 2009 jo noin puolet Slovenian markkinoilla toimivista käännöstoimistoista oli suuria, ulkomaisia toimistoja, joiden sisäiseen henkilökuntaan kuului lähinnä hallinnollista johtoa ja esimiehiä. Käännökset sen sijaan ulkoistettiin itsetyöllistetyille freelancer-kääntäjille. (Gorjanc ja Pokorn 2013, 23). Vaikka tässä on kuvailtu vain yhden maan käännösalan muutosta, voidaan olettaa, että erityisesti Euroopassa monet muutkin maat ovat käyneet läpi samankaltaisen muutosprosessin.

Käännöstoimistojen kanssa työskentelemisellä on omat etunsa verrattuna yksittäisten kääntäjien palkkaamiseen. Käännöstoimistolla on resursseja hallita suurempia määriä tietoa

kuin yksityisyrittäjällä, mikä tekee käännöstoimistoista hyviä yhteistyökumppaneita, kun käännösprojekti on suuri, pitkäkestoinen ja sen toteuttamiseen tarvitaan useamman kuin kahden kielen osaamista. (Gorjanc ja Pokorn 2013, 22.) Suurimmilla käännöstoimistoilla voi olla tietokannassaan satoja, jopa tuhansia kääntäjiä, joiden joukosta sen on helppo löytää toimeksiantajan projektiin sopiva tekijä (Mursu 2016, 11).

Käännöstoimiston rooli käännöspalveluiden välittäjänä on kuitenkin saattanut vähentää kääntäjän oman työnsä hallinnointia. Koska käännöstoimisto yhä useammin toimii kääntäjän ja asiakkaan välissä, kääntäjällä ei ole mahdollisuutta neuvotella käännösprojektin hinnoista, aikatauluista tai ehdoista suoraan asiakkaan kanssa, vaan kaikki viestintä kulkee kolmannen tahon – käännöstoimiston – kautta. Seuraavassa luvussa tarkastellaan kääntäjän, käännöstoimiston ja asiakkaan muodostamaa tuotantoverkoston, sen luomia haasteita ja verkoston vaikutuksia käännösalaan ja yksittäisen kääntäjän työhön.

3 Kääntäjä kielipalveluiden tuotantoverkossa

Tässä luvussa käsittelen kääntäjän asemaa käännöstoimiston alihankkijana työn palkkauksen ja kääntäjän kokeman arvostuksen kautta. Ruokosen (2014; 2016), Dam & Zethenin (2008; 2009) ja Abdallahin (2010a; 2010b) tutkimusten avulla kuvaan kääntäjän asemaa käännöspalveluiden tuotantoverkossa.

Ensimmäisessä osiossa käsittelen kääntäjien työtilannetta alan palkkioiden ja käännösten hinnoittelun valossa. Keskityn tutkielmassa asiategistikääntäjien tarjoamaan näkökulmaan, sillä käännösalan eri osienkin välillä on suuria eroja. Lisäksi olen SKTL:n tulotasokyselyistä hintatasoa tutkiessani kiinnittänyt huomiota vain englanti-suomi-englanti-käännöksiin. Koska englanti on Suomessakin käännettävistä kielistä suurin, se on useimmiten myös halvin, ja näin ollen antaa kuvan siitä, mitä kääntäjien palkkiot ovat heikoimmillaan.

3.1 Alhainen arvostus, alhaiset hinnat?

3.1.1 Alipalkatun kääntäjän myytti

Common Sense Advisoryn vuonna 2012 tekemän tutkimuksen mukaan freelance-kääntäjien suurin huolenaihe käännösosalalla oli palkkioiden pieneneminen. Tähän liittyi tunne siitä, että freelance-kääntäjillä ei ole työssään tarpeeksi valtaa, vaan he joutuvat usein toimimaan sen mukaan, mitä käännöstoimistot kertovat. (Kelly 2012.)

Käännösten hinnoittelu on yksi käännösalan puhutuimmista aiheista. Monet ovat huolissaan hintojen laskusta ja erityisesti siitä, että alan ulkopuoliset tekijät vähentävät arvoa, jota käännöksestä voi pyytää. Ulkopuolisiksi voidaan kuvitella erityisesti amatöörikääntäjät mutta länsimaisilla käännösmarkkinoilla myös ulkomaalaiset tekijät esimerkiksi Intiassa ja muualla Aasiassa, jossa elintasokustannukset ovat matalammalla ja käännöksistäkin pystyy pyytämään pienempää hintaa. Jollakin tasolla ulkopuolisiksi voidaan käsittää myös alalle vasta astuvat opiskelijat, joilla ei oleteta olevan vahvaa tietämystä alalle sopivasta hinnoittelusta (Abdallah 2010a).

Monesti ulkopuolisiksi käsitetään myös käännöstoimistot. Suuret käännöstoimistot harvoin työllistävät talon omia kääntäjiä, jolloin toimiston työvoima koostuu lähinnä hallinnollisesta henkilökunnasta, jolla ei välttämättä ole käännösalan koulutusta tai kokemusta. Kääntäjien

tiivissä yhteisössä käännöstuotantoverkoston ylemmät toimijat voidaankin helposti käsittää ulkopuolisiksi.

Uusimmassa SKTL:n tulotasotutkimuksessa kerätyssä palautteessa kääntäjät toivovat, että vaiettua palkkausasiaa saataisiin avoimemmaksi. Kääntäjät toivoisivat suosituskasuja näkyville sekä kääntäjän työehtoihin, asemaan ja oikeuksiin puuttumista. Lisäksi peräänkuulutetaan avoimuutta alan vaikeuksista ja niiden kokemuksista, jotka alalla työskentelevät. Toisaalta palaute-ehdotusten joukossa on myös kiitosta siitä, että palkkiotasoa kartoitetaan ja tuloksen julkistetaan alalla toimijoiden nähtäväksi. (Wivolin 2017, 218). On selvää, että hinnoittelu huolestuttaa kääntäjiä, ja alalle kaivataan enemmän keskustelua aiheesta.

Kääntäjien palkkioneuvonta on kuitenkin hankalaa, sillä kilpailulainsäädäntö kieltää palkkiosuosituksen antamisen freelancereille ja yrittäjille, joita useimmat Suomessa toimivat kääntäjät ovat. Apua ei saa myöskään yleisestä työehtosopimuksesta, sillä sellaista ei käännösalalla ole kuin audiovisuaalisten tekstien kääntäjillä. (SKTL.) Asiatekstikäntäjien palkkiotasoa Suomessa kuitenkin tarkastellaan jäsentutkimuksissa, joita SKTL suorittaa muutaman vuoden välein. Näitä tutkimuksia voidaan pitää sekä hinnoittelun ohjenuorana alalle vasta tuleville sekä katsauksena kääntäjien tulojen nykytilanteeseen Suomessa. Palkkiotiedustelujen tarkoituksena on ”antaa tutkittua ajantasaista tietoa käännösmarkkinoilla pyydettävistä keskimääräisistä hinnoista.” Tulosten avulla alalle uudet tekijät voivat välttää ali- ja ylihinnoittelun, mutta toisaalta myös toimeksiantaja pystyy saamaan käsityksen kääntäjän keskimääräisistä palkoista ja näkemään, mikä vaikuttaa käännöksen hintaan. (SKTL 2010a, 1).

Uusin palkkiotiedustelu julkaistiin syksyllä 2017. Edellinen asiatekstikäntäjien palkkioselvitys tehtiin vuonna 2010, ja sitä edellinen taas vuonna 2006. Tuloksia on kiintoisaa verrata talouskriisin valossa: toisen kyselyn aikaan vuoden 2008 talouskriisin jälkeinen lama on vaikuttanut kaikilla yhteiskunnan aloilla, ja talouskurjajattelu yltää vielä vuoteen 2018 saakka.

Vuonna 2010 raportissa pidettiin huolestuttavana sitä, että käännösten tuntihinnat olivat osittain laskeneet. Kokonaisansioiden kehityksestä ei tutkimus tarjoa tietoa, mutta SKTL:n mukaan tuntihinta heijastaa tulotasoa parhaiten, sillä työtunnin hinnan ei uskota riippuvan ulkoisista tekijöistä, kuten teknisten apuvälineiden kehityksestä. (SKTL 2010a, 6). Näin ollen voitaisiin ajatella, että kääntäjien tulotaso laskee laman seurauksena. Kehityssuunta näyttää pysyvän

samana ja jopa kiihtyvän. Vaikka suorilta asiakkailta veloittava tuntihinta onkin hiukan noussut, ei hinnannousu ole merkittävää: vuonna 2010 suorilta asiakkailta veloitettiin tunnissa keskimäärin 49,38 euroa, vuonna 2017 vastaava hinta oli 50,10 euroa. Alihankintana tulevien käännöstöiden tuntihinnan muutos sen sijaan on huomattava: vuonna 2017 tuntihinnan keskiarvo on 32,47 euroa, kun seitsemän vuotta aiemmin se oli vielä 40 euroa. Tämä oli kieliparissa suomi-englanti, mutta myös englannista suomeen päin tehdyissä tuntihintaisissa töissä näkyvät samat kehityslinjat. (SKTL 2010a; Wivolin 2017). Samaa hintojen laskua näkyy myös sana- ja rivi hinnoissa sekä muissakin kielipareissa (SKTL 2010a).

Dam ja Zethsenin työsuhteisille ammattikäntäjille Tanskassa tekemä tutkimus paljasti, että vaikka kääntäjille maksettu palkka ei ollutkaan äärimmäisen pieni, se oli silti alle keskitason. Tutkimuksessa palkkatasoa verrattiin saman tason koulutuksen saaneisiin eli maisterin tutkinnon suorittaneisiin, jotka olivat valmistuneet samoihin aikoihin tutkittujen kääntäjien kanssa ja jotka olivat täysipäiväisesti töissä yksityisellä sektorilla Tanskassa. Huomattiin, että 94 prosenttia haastatelluista kääntäjistä sai palkkaa alle keskitason. Vain kolmella prosentilla tutkituista kääntäjistä oli keskiarvoa parempi kuukausipalkka. (Dam & Zethsen 2009, 4.)

Käännösosalalla pitkään toimineet asiantuntijat Beninatto, Stevens ja Colliander-Lind ovat kuitenkin sitä mieltä, että useimmilla kielipareilla käännösten hinnat eivät ole laskeneet, vaan että projektien budjetoinnin pohjalla on jo monta vuotta käytetty samaa 20 sentin sanahintaa. Käännösteknologian avulla voidaan tuottaa enemmän tekstiä paljon nopeammin kuin ennen. Tämä perusteella Colliander-Lind arvelee, että käännösten hinnat ovat itse asiassa nousseet viimeisen 20 vuoden aikana. (Beninatto, Stevens & Collier-Lind 2017).

Kyse asiakkaan kanssa viestimisessä on siinä, että kääntäjän on pystyttävä muuttamaan tapaa, jolla hän myy palvelujaan. ”Emme myy käännöksiä. On alettava puhua palveluista, joita voimme asiakkaalle myydä.” (Beninatto ym. 2017). Kääntäjät pelkäävät, että käännöksistä tulee pelkkiä kulutushyödykkeitä, ellei näin ole jo käynyt, ja että kahden hyvän tekijän vertailussa hinta ratkaisee. Kääntäjän olisi kuitenkin kyettävä markkinoimaan osaamistaan tarkemmin eikä pyrkiä myymään asiakkaalle pelkkää kielitaitoa, vaan palvelua, joka voi parantaa esimerkiksi toimeksiantajan näkyvyyttä joillakin markkinoilla. (Beninatto ym. 2017).

3.1.2 Aliarvostetun kääntäjän myytti

Ammatin arvostuksella (engl. occupational status; prestige) tarkoitetaan johonkin ammattiin liittyviä mielikuvia ammatinharjoittajan vaikutusvallasta, kunnioituksesta ja ammatin

yhteiskunnallisesta tärkeydestä. Korkeimmin arvostettuja ammatteja ovat asiantuntija-ammattit, joiden harjoittamiseen tarvitaan erityisosaamista ja joiden harjoittamista yleensä rajoitetaan (Ruokonen 2014, 39). Esimerkiksi lääkäri ja asianajaja ovat korkeasti arvostettuja ammatteja, koska niihin liittyvien mielikuvien mukaan ammatin osaamiseksi tarvitaan paljon substanssiosaamista ja kokemusta. Sen sijaan kääntäjän ammattikuvaa ei tunnuta aina arvostavan.

“Käännöstutkimuksessa eräs keskeisimmistä ja vähiten tutkituista myyteistä lienee kääntäjän ammatin alhainen arvostus”, kirjoittaa Ruokonen. ”Käsitys kääntäjien vähäisestä arvostuksesta on tutkimuskirjallisuudessa yleinen olettaus --, vaikka väitteelle ei yleensä esitetä empiiristä tukea.” (Ruokonen 2014, 38.)

Arvostusta alalle on kuitenkin vaikeaa vaatia, kun kääntäjä itsekään ei aina tunnu arvostavan omaa työtään. Beninato käyttää tämän demonstroimisessa apuna anekdoottia, joka hänellä on tapana kertoa alan konferensseissa ja tapahtumissa. Anekdoottia kertoessaan hän piirtää kaksi tikku-ukkoa: toinen on suurempi, toinen huomattavasti pienempi. Beninatton mukaan joka kerta, kun hän on kysynyt, kumpi piirretyistä hahmoista edustaa kääntäjää ja kumpi asiakasta, vastaus on ollut, että pienempi hahmo edustaa kääntäjää. Kun tilannetta kuitenkin muutetaan ja ajatellaan tilannetta, jossa esimerkiksi auto on rikkoutunut ja vaatii mekaanikon apua, suurin osa yleisöstä oli sitä mieltä, että suurempi hahmo oli mekaanikko. Vallan ajateltiin olevan mekaanikolla, koska hänen palveluksiaan tarvittiin. (Beninato ym. 2017). Miksei tilannetta siis nähty samalla tavalla kääntäjän kohdalla? Vaikuttaa siltä, että alalla toimivien ammattikäntäjien keskuudessa vallitsee sitkeä ajatus siitä, ettei heidän työtään arvosteta, ja että heillä ei työssä ole tarpeeksi valtaa verrattuna heitä ”ylempänä” toimiviin osapuoliin, siis yleensä käännöstoimistoon tai toimeksiantajaan.

Miksi käännösalan toimijat eivät siis arvosta ammattia?

Kääntäjien alhaiseksi koetulle arvostukselle voi olla monta syytä. Ensinnäkin kääntäjä on ammattinimikkeenä melko uusi – vaikka käännöstoimintaa onkin aina harjoitettu – joten ammatin ympärille ei ole vielä kehittynyt samanlaista pysyvää arvostusta kuin joidenkin toisten ammattien ympärille. Akateeminen kääntäjänkoulutus ja käännöstutkimus on myös melko nuori tieteenlaji, joten sille ei ole syntynyt vielä akateemistakaan statusta (Dam & Zethsen 2010, 207–208.)

Lisäksi alan ulkopuolisten tekijöiden mielikuvat kääntäjän työn sisällöstä saattavat vaikuttaa alan arvostukseen negatiivisesti. Koska nuorta tieteenlajia ei vielä tunneta kovin hyvin, alan ulkopuolisten toimijoiden kuvitelmat alan realiteeteista perustunevat vahvasti mielikuviin ja stereotypioihin. Kääntäminen on jossain mielessä tekstin uudelleentuottamista, minkä vuoksi monet ajattelevat, että kääntämisessä on kyse mekaanisesta toistosta eikä se sellaisenaan vaadi erikoisosaamista. (Dam & Zethsen 2010, 207–208.) Voi olla, että alan ulkopuolisten toimijoiden mielipide on vaikuttanut myös alalla toimijoihin, sillä tutkimusten mukaan kääntäjät itsekin eivät arvosta ammattiaan.

Minna Ruokonen tarkasteli tutkimuksissaan kääntäjän ammatin arvostukseen liittyviä asenteita Suomessa. Pilottitutkimus teetettiin Turun ja Itä-Suomen yliopiston käänntieteen opiskelijoilla, ja myöhemmin Ruokonen laajensi tutkimusta koskemaan kaikkien yliopistojen käänntopiskelijoita. Suomalaiset käänntieteen opiskelijat arvioivat käänntosalan arvostuksen olevan keskitasolla tai matalammalla. Käsitukseen liittyi vahvasti ajatus alan ulkopuolisten toimijoiden tietämättömyydestä. Opiskelijat perustelivat heikkoa arvostusta muun muassa amatöörikääntämisellä ja huonolla palkkauksella (Ruokonen 2014, 46). Tämän perusteella vaikuttaisi siltä, että matala palkka alentaa myös alan arvostusta. Reilu kolmannes vastaajista nosti esiin juuri mainitut seikat (Ruokonen 2014, 46).

Ruokosen tutkimuksessa tuli myös esille huoli alan ulkopuolisten tekijöiden vaikutuksesta. Tutkimukseen vastanneiden mielestä alan ulkopuolisille toimijoille pitäisi opettaa, mitä tarkoittaa kääntäjän asiantuntijuus. Opiskelijat pitivät amatöörikäännöksiä suurempana uhkana alalle kuin konekäännöksiä. Ehdotuksia alan arvostuksen parantamiseksi olivat esimerkiksi käänntosalan koulutuksen edellyttäminen kääntäjiltä sekä ammattinimikkeen suojaaminen. (Ruokonen 2014, 49).

Ruokosen tulokset ovat ammatinharjoittajien mielipiteiden osalta samankaltaisia kuin mihin aiemmassa tutkimuksessa on päädytty. Katanin tutkimuksessa vastaajien mielestä kääntäjän ammatin arvostus oli enimmäkseen keskitasoa (59 %) tai alhainen (31 %) (Katan 2009, 126; artikkelissa Ruokonen 2014), ja Dam ja Zethsen (2008; 2009) päätyivät samaan johtopäätökseen myös omassa tutkimuksessaan. Toisaalta kääntäjän arvostuksesta löytyy ristiriitaistakin tietoa: Taloustutkimuksen ammatinarvostuskyselyssä ”kielenkääntäjä” sijoittui yhteensä 380 ammatin joukossa sijalle 108 ja tulkki sijalle 75 (Lappalainen 2010, 37–38; artikkelissa Ruokonen 2014, 44).

Dam ja Zethsen huomauttavat, että käänösälää käsittelevässä kirjallisuudessa vastaan tulee kaiken aikaa ajatus, että kääntäminen on huonosti arvostettu työ. Heidän kirjallisuudesta keräämänsä lainausten mukaan ”[k]ääntämistä kutsutaan muun muassa uudelleen tuottamiseksi, mekaaniseksi tai ei-luovaksi prosessiksi, joka on parasta hoitaa nopeasti ja halvalla.” Käännöstekstejä pidetään huonompiarvoisina kuin alkuperäistekstiä ja ”jopa johdannaisena, vääränä tai huonona kopiona. Heidän tutkimassaan kirjallisuudessa kääntämistä ammattina on myös kutsuttu toisarvoiseksi ja merkityksettömäksi alaksi, huonosti arvostetuksi ja vaatimattomaksi elinkeinoksi, jota harjoittaessaan kääntäjä joutuu aina toimimaan jonkun toisen alaisena. Kääntäjään on viitattu ”ikään kuin varjopersonana, näkymättömänä, harvoin tunnistettuna, anonyyminä, eristettynä, ei-arvostettuna ja voimattomana” (Dam & Zethsen 2008, 73; lainaukset omia käänöksiä). Jos jo alan omassa asiantuntijakirjallisuudessa ammatista puhutaan näin, ammattikäntäjien täytynee tuntea ammatinsa arvostuksen olevan hyvin matalalla.

Dam ja Zethsen ovat tehneet runsaasti tutkimusta kääntäjän arvostukseen liittyen. Vuonna 2008 toteutettu kysely selvitti, kuinka kääntäjät itse kokevat ammatinsa arvostuksen. Tutkimuksessa selvitettiin, miten ammattikäntäjät tanskalaisissa yrityksissä kokivat ammatinsa arvostuksen. Tutkimukseen mukaan otettujen kääntäjien otanta oli tiukasti rajattu: mukaan otettiin vain kääntäjiä, joilla oli maisterin tutkinto käänöstieteestä, jotka työskentelivät kokoaikaisesti suurissa tanskalaisissa yrityksissä ja joille kääntäminen oli pääelinkeino, ja joiden asema yrityksessä kääntäjänä oli näkyvä ja selkeä. (Dam & Zethsen 2009, 2.)

Kääntäjiä pyydettiin arvioimaan kokemaansa arvostusta ja statusta (lähestulkoon synonyyminen arvostuksen kanssa) yrityksessä numeerisella asteikolla yhdestä viiteen, viiden tarkoittaessa korkeaa arvostusta. Kerättyjen vastausten keskiarvo oli 2,57 arvostuksessa ja 2,87 statuksessa. (Dam & Zethsen 2009, 4.) Kumpikaan luku ei ehkä ole hätkähdyttävän matala, mutta luvut ovat melko keskinkertaisia ja alempana kuin voisi olettaa, kun otetaan huomioon tutkimuksessa tutkittujen kääntäjien korkea ammatillinen profiili. (Dam & Zethsen 2009, 4.)

Kääntäjät tiedostavat oman asiantuntemuksensa. Tutkimukseen haastatellut kääntäjät olivat sitä mieltä, että kääntämiseen tarvittiin korkeaa asiantuntemusta. Kun heitä pyydettiin arvioimaan vaadittavan asiantuntemuksen tasoa, vastausten keskiarvo oli 4,09 – erikoisalan asiantuntemuksesta kysyttäessä keskiarvo nousi 4,47:ään. (Dam & Zethsen 2009, 4.)

Tutkimuksessa kääntäjien omia käsityksiä alastaan verrattiin muiden yrityksessä työskentelevien, ei-kääntäjien mielikuviin alasta. Useimmat kollegoista arvioivat erikoisalan tuntemuksen ja asiantuntijuuden vaadittavan tason suunnilleen samantasoiseksi kuin kääntäjät itsekin (Dam ja Zethsen 2009, 4.) Tästä voitaisiin päätellä, että myös käännösalan ulkopuoliset tekijät tunnustavat ammatin vaativuuden.

Vastauksia läpikäydessä kävi kuitenkin ilmi, ettei kollegoiden kääntäjien ammattikuvaa koskeva arvostus ollutkaan niin selkeää: esimerkiksi kääntäjien koulutustaso arvioitiin paljon todellista matalammaksi. Tutkimuksessa kysyttiin kääntäjien työtovereilta esimerkiksi kuinka monta vuotta uskottiin, että auktorisoidun kääntäjän koulutus kestää. Useimmat (57 %) arvioivat, että kääntäjän koulutus kestää 3–4 vuotta, mikä Tanskassa vastaa kandidaatin tutkintoa, ja toiset 2 % uskoivat, että kesto oli 1–2 vuotta. Vain alle puolet vastaajista (41 %) uskoivat tai tiesivät, että auktorisoidulla kääntäjällä tulee olla maisterin tutkinto, joka Tanskassa vastaa 5–6 vuoden koulutusta. Se, että suurin osa alan ulkopuolella työskentelevistä näköjään usko, että kääntämiseen vaaditaan paljon todellista matalampi tutkinto, osoittaa, että ulkopuolisilla ei usein ole tietoa vaadittavan erikoistiedon, koulutuksen ja asiantuntemuksen tasosta. (Dam & Zethsen 2009, 5.) Lisäksi työtovereiden arvio kääntäjän kokemasta arvostuksesta oli vai hiukan korkeampi kuin kääntäjien itsensä tekemä arvio: 2,94 verrattuna kääntäjien keskiarvoon 2,87 (Dam & Zethsen 2008, 82). Kääntäjien käsitys ammatin huonosta arvostuksesta ei siis välttämättä ole aivan tuulesta temmattu, vaan huonoon arvostukseen saattavat vaikuttaa alan ulkopuolisten tekijöiden mielipiteet.

Damin ja Zethsenin tutkimuksessa tutkimuksen kohteena olivat täysipäiväiset, kuukausipalkkaa vastaanottavat kääntäjät, mutta suurin osa kääntäjänä toimivista vaikuttaisi työskentelevän yksityisyrittäjänä tai freelancerina: SKTL:n viimeisimmässä palkkiotiedustelussa noin kolme neljäsosaa vastaajista kertoi toimivansa joko yrittäjänä tai freelancerina (Wivolin 2017, 12). Tämänkaltaisen työ on usein epävarmaa, koska kääntäjälle maksetaan vain tehdystä työstä, eikä toimeksiantojen löytämisestä ole aina varmuutta. Käännöstoimistojen alihankkijoina työskentelevät kääntäjät ovat riippuvaisia toimistojen heille osoittamista käännöstoimeksiannoista. Jos vakituisessa työssä olevat kääntäjät tuntevat alansa arvostuksen olevan matalalla, freelancerina työskentelevien kääntäjien mielipiteet ovat oletettavasti vielä matalammalla.

”Yhteys ammatin arvostuksen ja ammatinharjoittajien tulotason välillä oli ensimmäisiä sosiologien havaitsemia korrelaatioita. -- Käännöstutkimuksen perusteella tulojen ja

arvostuksen suhde vaikuttaa monimutkaisemmalta”, toteaa Ruokonen (Ruokonen 2014, 46). Damin ja Zethsenin tekemässä tutkimuksessa kääntäjien tulotasolla tuntui olevan tekemistä ammatin arvostuksen kanssa vain jonkin verran. Useimmat tanskalaisissa yrityksissä työskentelevät työsuhteiset kääntäjät saivat palkkaa alle keskitason, ja heidän oma arvionsa ammatin arvostuksestakin oli keskinkertainen (Dam & Zethsen 2009: 15). Sen sijaan EU-kääntäjät ja jotkin freelance-kääntäjät, joiden tulot olivat tutkimuksessa haastateltuja kääntäjiä paremmat, arvioivat ammattinsa arvostuksen huomattavasti matalammaksi: yrityskääntäjien arvostuksen keskiarvo oli 2,87, EU-kääntäjien 2,56 ja freelancekääntäjien 2,53 (Dam & Zethsen 2011, 984 ja 2012, 220). Freelance-kääntäjien käsitystä voidaan perustella heidän työnkuvansa epävarmuudella, mutta EU-kääntäjien statusta tunnutaan yleisesti pitävän muita kääntäjiä korkeampana, joten tulokset ovat hieman yllättäviä.

Dam ja Zethsen uskovat, että palkkiotaso ei yksinään riitä luomaan korkeaa arvostusta, vaikkakin tietty tulotaso tuntuu olevan kääntäjille välttämätön (Dam & Zethsen 2011, 986; 2012, 222). Ruokosen suomalaisille käännösopiskelijoille tekemässä tutkimuksessa tuloilla tuntuu olevan suurempi merkitys. Kun vastaajilta kysyttiin, miten ammatin arvostusta voitaisiin parantaa, vastauksissa nousivat esille erityisesti palkkiot. Vastaajista 72,6 prosenttia piti kääntäjien tuloja alhaisina verrattuna muihin saman koulutustason ammatteihin ja 15,9 prosenttia erittäin alhaisina. 10,5 prosenttia uskoi, että tulot olivat muiden vastaavien ammattien kanssa samalla tasolla, ja vain 1,1 prosentin mielestä tulot olivat korkeat (Ruokonen 2014, 47). Opiskelijoiden mielikuvat pitävät ainakin jollakin tasolla paikkansa, jos kääntäjien ansaitsemista Suomessa tarkastellaan paremmin. On laskettu, että valtiolle työskentelevien kääntäjien keskimääräinen kuukausipalkka olisi noin 3620 euroa, kun taas yksityisellä sektorilla työskentelevillä kääntäjillä se olisi 2960 euroa ja kuntasektorilla 2670 euroa kuussa. Vertailun vuoksi suomalaisten palkansaajien keskimääräinen kuukausipalkka on noin 3061 euroa, joten käännösala vaikuttaisi olevan keskimääräistä huonommin palkattu. (Akavan erityisalot 2011, 5.) Kääntäjät pitävät joka tapauksessa korkeaa tulotasoa osoituksena kääntäjän ammatillisesta pätevyydestä (Dam 2013, 23).

Tutkimuksia vertaamalla voidaan todeta, että ammattikääntäjillä ja käännösalan opiskelijoilla on samanlaiset mielipiteet käännösalan arvostuksesta. Sekä kokeneet että vasta alalle saapumassa olevat kääntäjät ovat tietoisia ammattinsa erikoisvaatimuksista ja uskovat, etteivät alan ulkopuoliset toimijat tunne näitä seikkoja (Ruokonen 2016, 191). Se, että opiskelijat ja kokeneet ammatinharjoittajat ovat asiasta samaa mieltä osoittaa, että kääntäjien välinen

yhteisöllisyys syntyy jo varhaisessa vaiheessa uraa, jopa ennen kuin varsinainen ammatinharjoittaminen on alkanut. Tämä toisaalta vahvistaa kääntäjäyhteisöä mutta samaan aikaan voi jyrkentää vastakkainasettelua kääntäjien ja ammattikuvan ulkopuolisiksi miellettyjen toimijoiden, kuten käännöstoimistojen, välillä.

Ruokonen arvelee, että opiskelijakyselyn tuloksissa näkyy luultavasti uutisointi etenkin av-alan huonoista palkkioista, jotka olivat kyselyn suorittamisen aikaan vahvasti ajankohtainen aihe. Käännösopiskelijoille on saattanut myös itselleen kertyä jo vastaavia kokemuksia, tai niitä saatetaan tuoda esille opintojen aikana. (Ruokonen 2014, 48). Ruokonen kuitenkin huomauttaa, että kyse tuskin on pelkästään informaatiovääristymästä: se ei selitä, miksi Damin ja Zethsenin kyselyssä korkeapalkkaisetkin kääntäjät kokivat ammatin arvostuksen alle keskitasoiseksi. Käännösalan oletettuun arvostukseen ”vaikuttavat siis muutkin tekijät”. (Ruokonen 2014, 48).

Ruokosen tutkimuksessa pohdittiin myös, miten ammatin arvostusta voitaisiin parantaa. Tutkimuksessa esille tulleet vastaukset ehdottivat esimerkiksi että ”[kääntäjän] näkyvyyttä pitäisi lisätä tiedottamalla enemmän ammatin vaatimuksista ja tuomalla esille laadukkaita käännöksiä, toisaalta ammatin asiantuntemusta pitäisi suojella”. Vastauksissa tulee esille, että arvostusta ei odoteta käännösalan ulkopuolisilta toimijoilta, vaan aloitteen tilanteen parantamiseen on tultava kääntäjiltä. Käännösalan opiskelijat haluaisivat varmistaa, ettei alalla ole epäpäteviä toimijoita, jotta huonojen käännösten määrä ja samalla kääntäjien kokema kielteinen näkyvyys vähenisi. (Ruokonen 2014, 48.)

Toisaalta toimeksiantajallakin on tässä osansa, sillä käännösteen laatuun voidaan vaikuttaa myös parantamalla kääntäjien työoloja (Ruokonen 2014, 50). ”Tapaustutkimukset, joissa kuvataan kääntäjän ammatin arvostuksen ja työolojen parantamiseen tähtääviä toimenpiteitä, viittaavat siihen, että tilanteen parantaminen vaatisi useiden eri toimijoiden yhteistyötä”, toteaa Ruokonen. Hän viittaa Monzón (2011) raporttiin siitä, miten oikeuskääntäjät ja -tulkit Espanjassa tähtäävät parantamaan alan työoloja ammattijärjestönsä kautta ja tekemällä yhteistyötä viranomaisten kanssa sekä Thomson-Wohlgemuthin (2004) tutkimukseen siitä, miten kaunokirjallisuuden kääntäjät paransivat työolojaan vaikutusvaltaisen kirjailijaliiton ja viranomaisyhteistyön avulla Itä-Saksassa. (Ruokonen 2014, 51).

Tässä painottuu yhteistyö alalla toimivien järjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa, joten vastuuta käännösalan tilanteen parantamisesta ei jätetä pelkästään kääntäjälle. Onko yhteistyö

kuitenkaan mahdollista, jos kääntäjä ei ole kaikkien osapuolten kanssa samalla tasolla vaan on asemaltaan tuotantoverkon pohjalla?

3.2 Kääntäjä alihankkijana tuotantoverkossa

Tuotantoverkostolla tarkoitetaan taloudellista yhteistoimintarakennetta, jossa toimeksiantaja, käännöstoimisto ja kääntäjä pyrkivät yhteistyötä tekemällä kaikkia osapuolia hyödyttävään ja voittoa tuottavaan lopputulokseen, jossa myös käännöksen loppukäyttäjä on otettu huomioon. (Abdallah 2010a.) Jos tuotantoverkostossa osapuolien toiminta ei tähtääkään kaikille osapuolille tuotettavaan hyötyyn, vaan valta-asemassa olevat toimijat pyrkivät hyötymään muista verkoston osapuolista, ei tuotantoverkoston mukaan toimiminen välttämättä olekaan paras ratkaisu. (Abdallah 2010a.)

Käännösosalalla toimii nykyään huomattava määrä suuria, monikansallisia käännöstoimistoja. Vaikka niiden liikevaihto on yleensä suuri, työsuhteisten kääntäjien määrä niissä on yleensä vähäinen. Toimistot työllistävät lähinnä hallintohenkilökuntaa, ja käännöspalvelut ulkoistetaan jopa tuhansille alihankkijoina toimiville kääntäjille ympäri maailmaa. Samalla nämä käännöstoimistot ulkoistavat ”osan toimintansa riskistä kääntäjille.” (Abdallah 2010a.)

Abdallah erottaa käännösalan tuotantoverkossa ainakin kolme eri toimijaa. Ensimmäisenä on toimeksiantaja eli käännöspalvelua tarvitseva asiakas; toisena käännöstoimisto; ja kolmantena toimijana on yrittäjänä tai freelancerina toimiva kääntäjä. Jokaisella verkoston osalla on oma roolinsa. Käännöstoimiston vastuualueisiin kuuluvat markkinointi ja projektinhallinta, kun taas tietotaidon ja osaamisen projektiin tuo kääntäjä. (Abdallah 2010a.)

Kaikkien verkostossa olevien toimijoiden välillä ei ole suoraa yhteyttä. Tässä tapauksessa kääntäjän ja asiakkaan välillä on käännöstoimisto, joka huolehtii muun muassa aikataulujen, palkkioiden ja ylimääräisten töiden neuvottelemisesta sekä muusta viestinnästä asiakkaan ja kääntäjän välillä. Useimmiten suora yhteys näiden toimijoiden välillä kielletään salassapito- ja kilpailukieltosopimuksilla (Abdallah 2010a).

Tuotantoverkostossa osapuolien välillä ei välttämättä vallitse luottamusta, kun ”heillä ei ole yhteisesti sovittuja pelisääntöjä toimintaa koordinoimassa” (Abdallah 2010a). Tällä tarkoitetaan sitä, että projekteista tehdyt sopimukset on laadittu kääntäjän ja käännöstoimiston sekä käännöstoimiston ja toimeksiantajan välille, mutta kaikkia kolmea osapuolta sitovaa

yhteistä sopimusta ei ole. Sen vuoksi on mahdollista, että eri osapuolten vastuut ja oikeudet on jaettu sopimuksissa epätasapainoisesti.

Abdallahin mukaan tämänkaltainen tuotantoverkosto luo toimijoiden välille erilaisia valta-aseimia. ”Strategisessa asemassa” oleva käännöstoimisto on vastuussa informaation kulusta osapuolten välillä, ja se pystyy säätelemään sitä - Abdallah vihjaa, että ehkä toimisto voi säädellä tiedonkulkua jopa omaksi edukseen. Abdallahin mukaan kääntäjän asema tällaisessa verkostossa on heikko, sillä hän on mukana verkostossa vain sen laitamilla eikä hänellä ole paljon vaikutusvaltaa verkoston toimintaan. Tiedonkulku monen eri välittäjän kautta on jähmeää, eikä kääntäjällä aina ole mahdollisuutta osallistua käänносprojektiin liittyviin neuvotteluihin. Tämä voi aiheuttaa opportunistista käyttäytymistä suuremmassa valta-asemassa olevien puolelta, mikä taas voi johtaa moraalikatoon (Abdallah 2010a).

Moraalikadolla tarkoitetaan tilannetta, jossa jokin tuotantoverkoston osapuolista käyttäytyy eri tavoin ”ollessaan riskiltä suojassa kuin ollessaan riskille alttiina”. Toimija voi olla tilanteessa, jossa hän toimii varomattomasti koska tietää, että ei joudu vastaamaan kaikista toimiensa seurauksista. Moraalikato on klassinen syy pankki- ja finanssikriiseille. (Tieteen termipankki.) Riskinottaja saattaa hyötyä riskinotostaan muiden osapuolten kustannuksella, mutta muut toimijat kärsivät riskinoton epäonnistumisesta (Abdallah 2010a).

Käänösosalalla moraalikato saattaa näkyä esimerkiksi käännösten laadun huononemisenä. Projektinhallintajärjestö eli käännöstoimisto antaa kääntäjälle kehyksen, jonka mukaan kääntäjän odotetaan tekevän työnsä, vaikka toisinaan kääntäjät tuntevat, että toimiston sanelemat säännöt ovat liian tiukkoja ja rajoittavia. Abdallahin mukaan kääntäjä tuntee hyvän käännöksen luomisprosessin: hänet on koulutettu tekemään paras mahdollinen käänнос, joka palvelee sen loppukäyttäjää. Käännöstoimisto kuitenkin saattaa priorisoida prosessissa muita seikkoja kuin laatua, erityisesti kustannustehokkuutta. Kääntäjän on siis ”taloudellisen pakon vuoksi lisättävä tuottavuuttaan ja tehokkuuttaan – [ja] työskenneltävä nopeasti, jotta saisi elantonsa käännöstoimistojen määrittelemien palkkioiden puitteissa”. (Abdallah 2010a.) Kääntäjälle ei yleensä makseta ajasta, jonka hän käyttää käännöksen tekemiseen, vaan palkkio määräytyy tekstin sanahinnan perusteella. Jos toimistojen maksamat palkkiot ovat liian alhaisia, kääntäjälle ei ole taloudellisesti kannattavaa käyttää käännöksen tarpeeksi aikaa, että hän voisi varmistua käännöksen laadusta.

Tilanteessa, jossa kääntäjä asettaa käännöstoimiston vaatimukset omien näkemyksiensä edelle, kääntäjä saattaa tuntea eettistä stressiä. Kääntäjä saattaa olla huolissaan siitä, toimiiko hän ammattietiikkansa mukaisesti tuottaessaan käännöslaatua jota pitää ala-arvoisena, ja hän ajattelee ehkä käännöksen loppukäyttäjän parasta. Tällaisessa tilanteessa kääntäjä saattaa kompensoida riittämättömiä resursseja käyttämällä omaa aikaansa käännöksen parantamiseen. Tällä tavalla ”kääntäjä maksaa moraalikatoon syyllistyneen käännöstoimiston riskinoton seurauksista panostamalla yhteistoimintaan enemmän kuin opportunistinen yhteistyökumppaninsa.” (Abdallah 2010a.) Jos ajatellaan, että moni kääntäjä on valmis tekemään tällaisia kompromisseja työssään, on selvää, että hyvälaatuisten käännösten tuottaminen on kääntäjälle tärkeää.

Laadun käsitys käännösosalalla on kuitenkin muuttunut 2000-luvulla ja se voidaan käsittää kontekstiin perustuen, ei välttämättä itsearvona. Joissakin tapauksissa käännöksen käyttäjät määräävät tarjonnan, joten käännös tehdään vain, jos sille on tarvetta. Tämän vuoksi ”riittävän hyvän käännöksen” kriteerit saattavat laskea, jos riittävän hyväksi ajatellaan, että käännös on edes olemassa. Osassa käännöstoimistoista käännöksen laadun arvioinnissa käytetään virhetypologioita, joiden avulla käännöksestä löytyneet virheet lasketaan, ja käännöksen laatu määritellään näiden numeeristen arvojen perusteella. Tosielämässä käännöksen laatu riippuu usein käännöksen käyttäjästä ja kontekstista. Kontekstilla tarkoitetaan muun muassa käyttäjän ja käyttötilanteen välistä suhdetta, joka lopulta määrittää, onko käännöksen laatu riittävä eli onko käännös tarpeeksi hyvä tarkoitukseensa ja kuinka paljon siitä ollaan valmiita maksamaan. Käännöksen laatu saattaa olla myös toisarvoinen seikka, jos muut asiat ovat tärkeämpiä: hinta, nopeus, käytettävyys tai äärimmäisten harvinaisien kielten ymmärtäminen. (Jiménez-Crespo 2017, 481.)

Vaikka laadunvalvontaprosessi onkin epäilemättä hyvä varmistaa jo ennen käännöstyön aloittamista, mallia on kritisoitu joustamattomuudesta. Eräässä analysoimassani blogiartikkelissa kirjoittaja huomauttaa, että käännöksen laatua ei voi laskea oletettujen virheiden perusteella, sillä jokaisessa käännöksessä on jotain parannettavaa (Tranix Translation: 18 reasons why an agency might stop working with you). Kysymys laadusta voi olla suuri konfliktin lähde kääntäjän ja käännöstoimiston välillä, jos osapuolten ajatus siitä, mikä on hyvä käännös, ei kohtaa.

Abdallah mainitsee, että kuvaillun kaltaisessa tuotantoverkostossa vahvimmissa ovat alalla jo pitkään toimineet kääntäjät, jotka osaavat tunnistaa moraalikadon merkit ja pystyvät siis

välttämään niitä toimijoita, jotka pyrkivät hyötymään verkoston luomista rakenteista (Abdallah 2010a). Sen sijaan käänösalan opiskelijoilla ei vielä ole kokemusta tällaisessa ympäristössä toimimisesta, ”eivätkä he välttämättä ymmärrä, jos heitä käytetään tuotantoverkostossa hyväksi” (Abdallah 2010a).

Moni kääntäjä kuitenkin on tietoinen asemastaan verkostossa ja tuntee, että hänen roolinsa ylempiin toimijoihin – käänöstöimistöön ja loppuasiakkaaseen – verrattuna on heikompi ja jopa alisteinen. Kääntäjän arvostusta koskevissa tutkimuksissa on todettu, että kääntäjä harvoin tuntee olevansa vaikutusvaltainen toimija tuotantoverkostossa. Damini ja Zethsenin tutkimuksessa (ks. osio 3.1.1) kääntäjiä pyydettiin arvioimaan ammattinsa eri aspekteja asteikolla yhdestä viiteen, viiden ollessa korkein arvo. Yrityksissä työskentelevät työsuhteiset kääntäjät arvioivat vaikutusvaltansa (”influence”) matalaksi, vastausten keskiarvon ollessa 2,57. Jopa yleisesti arvostettuina pidetyt EU-kääntäjät arvioivat omia vaikutusmahdollisuuksiaan vain arvolla 2,06. Kaikkein vähiten vaikutusvaltaa oli vastausten mukaan freelancer-kääntäjillä, jotka arvioivat vaikutustaan vain keskiarvolla 1,87. (Damini & Zethsen 2011, 992; 2012, 224-225). Vaikka tutkimustulosten valossa freelancer näyttäisikin olevan mielestään heikoimmassa asemassa, myöskään vakituisesti palkatut kääntäjät eivät selvästikään pidä asemaansa vaikutusvaltaisena.

Vaikka ammattia ei pidettäisikään vaikutusvaltaisena, kääntäjän asemaan tuotantoverkossa voi vaikuttaa muukin. Esimerkiksi Katanin tutkimuksessa todettiin, että jopa puolet tutkituista kääntäjistä pitivät itsemääräämisoikeuttaan vahvana: heillä oli mielestään hyvin korkea vaikutus käänöksen lopputulokseen (”managerial control”). 40% vastaajista piti vaikutustaan lopputulokseen vähintään ”teknisenä”. Yli 90% vastaajista piti siis itse käänöksen liittyvää autonomiaansa keskimääräisenä tai korkeampana. (Katan 2009, 135.) Autonomialla tässä tarkoitetaan kääntäjän mahdollisuutta tehdä työhönsä liittyviä päätöksiä omien arvojensa ja tietojensa mukaisesti (Ruokonen 2016, 193). Ammatillisesta itsemääräämisoikeudesta kertovat myös kääntäjien kuvaukset siitä, että heillä oli valtaa kieltäytyä toimeksiannoista, joita he eivät halunneet tehdä, ja näin huolehtia omista työoloistaan (Damini 2013, 29). Itsemääräämisoikeuden tunne voi olla tärkeä, sillä se saattaa liittyä siihen, kuinka omistautuneita kääntäjät ovat työlleen ja aikovatko he jatkaa alalla työskentelyä tulevaisuudessakin (Ruokonen 2016, 193).

Taloudellisissa suhteissa tieto on valtaa. Ne, joilla on enemmän tietoa, ovat paremmassa valta-asemassa muihin verkoston osapuoliin verrattuna. Vaikeuksia verkoston eri toimijoiden välille syntyy erityisesti asymmetrisestä tai epätasa-arvoisesta tiedosta. Tällä tarkoitetaan tilannetta,

jossa verkoston osapuolet eivät välitä toisilleen kaikkea tehtävän kannalta olennaista tietoa. (Abdallah 2010b, 14.) Viestinnän puutteet voivat olla vahinko tai tahallinen yritys pimittää tietoa joltakin verkoston osapuolelta (Chan 2008, 21-25). Täyden tiedon saatavuus kaikille osapuolille on tärkeää, ja jokaisella toimijalla tulisi olla yhtäläinen pääsy samaan tietoon. (Korten 1999, 66; teoksessa Abdallah 2010b, 14).

Ongelmia toimijoiden välille voi myös syntyä erilaisista tavoitteista, kuten aiemmin mainitut eriävät käsitykset käännöksen riittävästä laadusta, mutta toisaalta myös erilaisesta suhteesta riskinottoon. (Abdallah 2010a). Jos jokin toimija on valmis omistautumaan tuotantosuhteeseen enemmän kuin muut toimijat, verkostosta saatavat hyödyt ovat epätasapainossa.

Tuotantoverkostossa, jossa toimeksiantaja mielletään päämieheksi (engl. ”principal”) ja jossa se on tuotantoverkoston ensimmäisellä tasolla, kääntäjän asemapaikka on vasta kolmannella tasolla ja hän ei ole edes ensimmäisen vaan toisen tason agentti (engl. ”agent”) käännöstoimiston jälkeen. Tämä on tiedonsaannin kannalta epäkiitollinen paikka. (Abdallah 2010b, 19.) Verkoston rakenne saattaa vaikeuttaa tiedon kulkua kääntäjän ja ylimmän tason päämiehen välillä. Se myös merkitsee, että kääntäjä toimii kahden tahon alaisena, mikä lisää todennäköisyyttä, että kääntäjän omat arvot ja käännösetiikka ovat ristiriidassa ainakin yhden, jopa kahden toimijan kanssa. (Abdallah 2010b, 20). Hieman aiemmin mainitsin, että kääntäjät tuntevat toisinaan eettistä stressiä joutuessaan sovittamaan työtapansa käännöstoimiston antamiin, tiukkoina pidettyihin raameihin. Tämänkaltaisessa tuotantoverkostossa kääntäjän tulee ajatella ei pelkästään yhden vaan kahden eri päämiehen asettamia tavoitteita ja sopeutua niihin. Jos käännöksen loppukäyttäjää, lukijaa, ajatellaan vielä yhtenä päämiehenä, joutuu kääntäjä sukkuloimaankin kolmen eri päämiehen toiveiden välillä.

Toisaalta kääntäjäkin voi itse vaikeuttaa muiden osapuolten työskentelyä, sillä epäsymmetristä tietoa voi esiintyä millä vain tuotantoverkoston tasolla (Abdallah 2010b, 22). Kääntäjä saattaisi esimerkiksi tehdä käännöksen suhteen ratkaisuja, kuten poistoja ja muutoksia, joista hän ei tiedota käännöstoimistoa, tai ottaa vastaan toimeksiannon, jota ei todellisuudessa osaa tehdä tarpeeksi hyvin. Hedelmälliseen yhteistyöhön vaaditaan kaikkien toimijoiden sopima ja hyväksymä yhteinen päämäärä erityisesti käännöksen laadun suhteen (Abdallah 2010b, 22). Abdallah ehdottaa ratkaisuksi, että toimijoiden kannattaisi luoda yhteinen laadun luokittelujärjestelmä, jota käytettäisiin sitten sitovana osana sopimusta. Näin toimijoiden välillä voitaisiin hyväksyä sopiva laadun taso, millä voitaisiin myös vahvistaa osapuolten välistä luottamusta ja estää moraalikadon syntymistä. (Abdallah 2010b, 23.)

Abdallah on tutkinut kääntäjien asemaa tuotantoverkostoissa muun muassa haastattelemalla alalla toimivia kääntäjiä pitkittäistutkimuksessa, jossa haastattelut tehtiin vuosina 2005–2009. Hän raportoi, että tutkimuksen tulokset osoittavat, että käännosten laatu alalla on laskussa (Abdallah 2010b, 20). Chanin teoriaa haitallisesta valikoitumisesta tukee se, että kahdeksasta haastatellusta kääntäjästä neljä oli siirtynyt käännoisalalta muihin tehtäviin ennen toista haastattelua. (Abdallah 2010b, 20).

Abdallah kertoo, että tutkimuksessa tehdyistä haastatteluista ilmeni, ettei toimijoiden välillä ollut vapaata tiedonkulkua verkostossa. Haastatteluissa myös kerrottiin, että laatuun liittyviä ristiriitoja kohdattiin työssä paljon. Monet haastatelluista kääntäjistä tunsivat, että he joutuivat paikkaamaan käännostoimiston ja lukijan laatuvaatimusten välistä aukkoa, sillä usein käännostoimiston käsitys riittävästä laadusta oli matalampi kuin kääntäjän. Silti käännostoimistot käyttivät laatua avainsanana markkinoidessaan palvelujaan. (Abdallah 2010a.) Eräs haastatelluista kääntäjistä kertoo tuntevansa olonsa epämukavaksi ollessaan kahden niin erilaisen päämiehen välissä ja että odotukset laadusta eivät aina kohtaa käännostoimiston kanssa. Toimisto odottaa kääntäjän työskentelevän nopeasti ja edullisesti ja tuottavan samaan aikaan hyvää laatua, vaikka kääntäjällä ei välttämättä ole saatavilla kaikkea laadukkaan käännoksen tekemiseen tarvittavaa tietoa. (Abdallah 2010b, 25.)

Abdallahin soveltaman agenttiteorian mukaan verkoston asymmetrian ongelmat voidaan ratkaista kattavilla sopimuksilla ja tiedonhallintajärjestelmillä, jotka estävät opportunistia tuotantoverkostossa. Riittävän sopimuksen solmiminen takaisikin sen, ettei käännostoimisto voi käyttää kääntäjää hyväkseen. (Abdallah 2010b, 14.) Sopimusten tekemiseen tarvitaan kuitenkin jälleen avointa tietoa toimijoiden välillä, jotta osapuolet voivat suostua sopimuksen ehtoihin ja ovat täysin tietoisia siitä, mitä heitä edellytetään. Pahimmassa tapauksessa tästä saattaa syntyä kehä, jota on vaikeaa rikkoa: sopimus solmitaan, jotta kaikilla toimijoilla olisi sama pääsy tietoon, mutta jos toimijoiden välillä on asymmetristä tietoa jo ennen sopimuksen solmimista, ei voida olettaa, että sopimuksenkaan laatiminen vähentäisi epätasa-arvoisen tiedon määrää tuotantoverkostossa.

Chanin mukaan käännoisalalla esiintyy ns. haitallista valikoitumista (engl. ”adverse selection”). Tällä tarkoitetaan sitä, ettei käännoisan muilla toimijoilla ole välttämättä tarpeeksi tietoa informoidun päätöksen tekemiseen. Asymmetrisen tiedon takia käännostoimistolla ei välttämättä ole kykyä erottaa ”hyvää” käännoista ”huonosta”, joten käännostöiden palkkiot määräytyvät todennäköisyyksien mukaan. Jos toimisto esimerkiksi olettaa, että noin puolet

alalla toimivista kääntäjistä on huonoja ja noin puolet hyviä, se uskoo, ettei sen kannata riskeerata täyden hinnan maksamista. Jos valitun kääntäjän taidot eivät olekaan halutulla tasolla ja käännöksen laatu kärsii, toimisto on tehnyt tappiota maksaessaan liikaa ala-arvoisesta käännöksestä. Siksi toimisto on kääntäjän suhteen varovainen ja maksaa käännöksestä alihintaa. Haitallinen valikoituminen saattaa vaikuttaa käännösosalalla niin, että ”hyvät” kääntäjät lähtevät alalta, mikä taas luo tilaa ”huonoille” kääntäjille. (Chan 2008, 29.)

Voidaan pohtia, miksi tuotantoverkosto on rakentunut tavalla, jossa kääntäjä tuntee olevansa verkoston voimattomin osa, joka ei ole tasaveroisessa asemassa muiden toimijoiden kanssa. Mursu huomauttaa, että eräs freelancerina toimimisen eduista on suhteellinen valinnanvapaus työnsä suhteen, olipa kyse sitten työaikojen tai työtehtävien ja toimeksiantajien valinnasta (Mursu 2016, 6). Mahdollisesti kääntäjän ongelmana on huoli, että hän ei pysty kilpailemaan matalampia hintoja tarjoavan kollegan kanssa: että jos hän ei hyväksy työnantajan tarjoamia työolosuhteita, löytyy kyllä toinen freelancer, joka on valmis työskentelemään annetuilla ehdoilla (Mursu 2016, 7).

Seikkula on kuitenkin sitä mieltä, että alihankkijana toimivalla kääntäjällä on erilainen neuvotteluasema kuin vaikkapa in-house-kääntäjällä (Seikkula 2015a). Siinä missä kääntäjät korostavat yhteistyötä ”hyvien” toimistojen kanssa, niin myös toimistot haluavat tehdä töitä ”hyvien” kääntäjien kanssa. Käännöstoimiston ja freelancerin välistä suhdetta ei tarvitse nähdä alisteisena. Seikkulan tarjoama käytäntöyhteisöjen malli käsittää toimistot ja kääntäjät keskenään tasaveroisempina yhteistyökumppaneina asetelmassa, jossa kummallakin on omat neuvotteluvalltinsa mutta jotka lopulta pyrkivät palvelemaan samaa tarkoitusta – käännöksen käyttäjän parasta (Seikkula 2015a; 2015b).

Käytäntöyhteisöillä tarkoitetaan ammatillisia ryhmiä ja tiimejä, jotka rakentuvat eritasoisten periferioiden mukaan sen perusteella, miten paljon osapuolet ovat mukana yhteisössä. Käännöstoimistossa yhteisön ytimessä on projektipäällikkö, ja ensimmäisillä periferioilla in-house-kääntäjät ja kääntäjät, joiden kanssa toimisto tekee useimmiten yhteistyötä. Projektipäällikkö nähdään kuitenkin eri asemassa kuin Abdallahin mallissa: projektipäällikkö on kääntäjälle harvoin todellinen esimies, jolla olisi muodollista valtaa kääntäjän työhön. Sen sijaan projektipäällikön rooli on pikemminkin järjestää, ohjata ja valvoa työtä, ja toisaalta myös rakentaa tiimin sisäistä dynamiikkaa ja pitää huolta ryhmähengestä. Projektien ”[j]ohtajuus on koko yhteisön vastuulla.” (Seikkula 2015b). Kääntäjän ja käännöstoimiston välisen yhteistyön merkitystä korostetaan.

Yhteisöasetelmassa sekä käännöstoimiston että kääntäjän roolin merkitys otetaan huomioon. ”Luotettava, huolellinen ja nopea kääntäjä on voimavara, jota ilman emme tule toimeen”, kertoo Seikkulan haastattelema käännöstoimiston varatoimitusjohtaja Ulla-Riitta Ikäheimo (Seikkula 2015a). Seikkula tähdentääkin, että hyvä kääntäjä on käännöstoimiston toiminnassa ensiarvoisen tärkeä tekijä. Pitkäaikainen yhteistyösuhde kääntäjän kanssa on käännöstoimistonkin parhaaksi, ja toimisto pyrkii vakiinnuttamaan luottokääntäjien piiriin, joita useimmissa projekteissa voidaan käyttää (Seikkula 2015a).

Seikkulan esittämässä rakenteessa kääntäjä nähdään tasavertaisena tiimin jäsenenä. Valtasuhteita rakenteen osapuolten välille ei synny, kun ristiriidassa olevien tavoitteiden vastakkainasettelun sijaan keskitytään keskinäiseen yhteistyöhön. Se, että osapuolten hallitsemat tiedot ja taidot eroavat toisistaan eivät luo epäsymmetriaa toimijoiden välille vaan tasapainottavat yhteisöä: erilaiset osaamisen alueet täydentävät toisiaan. Kun kummallakin osapuolella on projektiin jotain ainutlaatuista annettavaa, niiden suhteessa ei ole kyse ottamisesta, antamisesta ja hyväksikäytöstä, vaan kumpaakin osapuolta hyödyttävästä vaihtokaupasta.

Abdallahin ja Seikkulan esittämässä malleissa on eroa. Kun ”verkostomalli luo käännöstoimistojen ja kääntäjien välille vastakkainasettelua ja kuvan yksisuuntaisesta määräysvallasta”, Seikkulan esittämä malli näkee pikemminkin kääntäjän ja käännöstoimiston tasa-arvoisuuden mahdollisuuden. Käytäntöyhteisöjen malli korostaa enemmän jokaisen osapuolen oma-aloitteista viestintää projektin aikana ja tarkoituksellista kaksisuuntaista kommunikaatiota. Toisaalta mallien erot voivat johtua niiden luojista: Abdallahin tutkimuksessa on vahva kääntäjänäkökulma, kun taas Seikkula näkee asian käännöstoimiston silmin. (Mursu 2016, 9.)

Kun kääntäjän arvostusta heikentäviä, esille tulleita seikkoja verrataan Ruokosen tutkimuksessa opiskelijoiden esittämiin toimenpiteisiin arvostuksen parantamiseksi, voidaan erottaa muutama selkeä toimintalinja. Ammatin vaatimuksista puhuminen tekee alasta näkyvämmän, samoin kuin laadukkaiden käännösten esiin tuominen. Lisäksi ehdotetaan, että kääntäjän ammattinimike tulisi suojata. ”Jos työolot paranisivat ja epäpätevien toimijoiden määrä saataisiin vähenemään, vähenisivät todennäköisesti myös huonot käännökset ja niiden tuoma kielteinen näkyvyys”, Ruokonen summaa. Kääntäjän ammatin arvostusta koskevat tapaustutkimukset osoittavat, että kääntäjä ei kuitenkaan yksin voi parantaa tilannettaan vaan tarvitsee luotettavia yhteistyökumppaneita. Monzó (2011) raportoi, miten espanjalaiset

oikeuskääntäjät ja -tulkit parantavat työoloja ammattijärjestönsä kautta nostamalla epäkohtia esiin ja tekemällä yhteistyötä viranomaisten kanssa. Thomson-Wohlgemuth (2004) taas kuvaa itäsaksalaisia kaunokirjallisuuden kääntäjiä, jotka alkoivat tehdä yhteistyötä vaikutusvaltaisen kirjailijaliiton ja myöskin viranomaisten kanssa. Vaikuttaakin siltä, että alan järjestöjen ja muiden tahojen kanssa työskentely on tärkeitä ammatin arvostuksen parantamiseksi. (Ruokonen 2014, 50-51.)

4 Asiantuntijablogit ja niiden erityispiirteet

Koska tutkimus keskittyy blogiartikkeleiden tutkimiseen, ei voida jättää mainitsematta sitä, että blogitekstit ovat oma tekstilajinsa ja niiden erityispiirteet on otettava huomioon siinä, miten niitä tutkitaan. Blogit ovat eräänlaisia interaktiivisia verkkopäiväkirjoja. Ne voivat olla esimerkiksi henkilökohtaisia päiväkirjoja, jonkin aihealueen kommentointialustoja tai asiantuntija-alan keskustelufoorumeita. Blogikirjoitus itsessään on yleensä kolumnimainen teksti, ja vuorovaikutus kirjoittajan ja lukija välillä tapahtuu kommentteissa. (Laaksonen & Matikainen 2013.)

Yksi blogien erityispiirteistä on, että ne ovat henkilökohtaisen ilmaisun kanavia, joissa yleensä esiinnyttään omilla kasvoilla. Useimpien blogien kohdalla lukija tietää, kuka blogia kirjoittaa. Blogin tekstit ovat reflektio kirjoittajan omista ajatuksista ja tunteista (Herring, Scheidt, Bonus & Wright, 2004; teoksessa Efimova 2009, 3), mikä tuo esille kirjoittajan oman persoonan ja kertoo jotain kirjoittajasta. (Efimova 2009, 3.) Flanagan huomauttaa, että usein bloginpitäjä on omassa asiantuntijayhteisössään aktiivinen jäsen, ja blogisisältöä tuottaakseen saattaa erityisesti etsiä alalla vallitsevia haasteita. Tämän vuoksi blogeissa esiintyviä mielipiteitä ei aina voida yleistää koko alalla vallitseviksi mielipiteiksi. (Flanagan 2016, 153.)

Blogin pitäminen ei kuitenkaan ole pelkästään hauska harrastus, vaan se voi tukea ammattimaisuuden kehittymistä ja auttaa levittämään tietoa omasta erikoisalasta. Asiantuntijabloggaamisella tarkoitetaan jonkin alan asiantuntijan – tässä tutkielmassa kääntäjän – harjoittamaa bloginpitoa ja blogin kirjoittamista. Asiantuntijablogit käsittelevät kokonaan tai lähes kokonaan valittua erikoisalaa ja tarjoavat näkökulmia alan asiantuntijan päivittäiseen elämään. Blogeille tyypillistä on, että ne kuvaavat erikoisalalleen ominaisia työskentelytapoja, kommentoivat alan trendejä ja levittävät alaan liittyvää tietoa sekä alan muille asiantuntijoille, harrastelijoille että maallikoille.

Blogin pitäminen työhön liittyen voi auttaa järjestelemään ajatuksia ja ilmaisemaan niitä selkeästi, verkostoitumaan samoista asioista kiinnostuneiden ihmisten kanssa ja luomaan yhteistyöverkostoja sekä tukemaan tutkimusta (Efimova 2009, 1). Kaye vertaa blogia toimistoon: blogissa näkyvillä olevat työn vaiheet muistuttavat muistilappuja työpöydällä, ja blogi on kirjoittajan oma tila, jossa voi käydä vieraita. Lisäksi blogi on paperiarkiston tavoin keino jakaa resursseja samalla alalla toimivien kesken ja rakentaa kestävästä imagoa (Kaye ym. 2006; teoksessa Efimova 2009, 90).

Erityisen hyödyllisiä blogit ovat ideoiden jakamisen kannalta. Ajatukset, jotka muuten jäisivät piiloon tai yksityisiksi, pystytään jakamaan muille samasta aiheesta kiinnostuneille. Kääntäjäblogeja ajatellen ideoiden jakaminen voi koskea vaikka eri käännösmuistiohjelmien vertailua tai, kuten aineistossa (ks. osio 6.1) huomataan, varoittaa muita alalla toimivia epäilyttävästä yhteistyökumppanista. Bloggaamisessa ei olekaan kyse pelkästään sosiaalisen verkoston rakentamisesta keskusteluun osallistumisen kautta, vaan lukijan ja kirjoittajan suhde voi olla yksisuuntainen niin, että blogia pidetään luotettavana tietolähteenä (Efimova 2009, 212). Blogosfääri – millä tarkoitetaan kaikkia olemassa olevia blogeja ja niiden välisiä suhteita – on rakenteeltaan ainutlaatuinen juurikin siksi, että se edustaa useiden blogien luomaa ei-keskittyntä, kaiken aikaa muuttuvaa verkostoa, jonka sisällä lukijat ja kirjoittajat keskustelevat ja toisinaan jopa luovat uutta sisältöä. (Bruns & Jacobs 2006, 5).

Verkkajulkaisemisenkin maailmassa blogit erottuvat joukosta. Blogeissa ei ole kyse pelkästään tiedon jakamisesta, vaan ne tarjoavat mahdollisuuden verkostoitua muiden blogien kanssa ja tehdä niiden kanssa yhteistyötä. Tällä tavalla bloggaamiseen tulee henkilökohtainen näkökulma eri tavalla kuin muussa internetissä julkaisemisessa. Ne tarjoavat alustan, jolla lukijatkin voivat osallistua keskusteluun, ja auttavat blogin kirjoittajaa tavoittamaan yleisön, jota hän ei muuten olisi koskaan löytänyt.

Myös kääntäjäbloggaajat käyttävät blogejaan verkostoitumisessa. Damin tutkimuksen mukaan kääntäjät ovat innokkaita verkostoitumaan ja luomaan aitoja, kääntäjien välisiä verkostoja myös verkkoalustoilla. Blogien kirjoittajat kommentoivat toistensa artikkeleihin, kirjoittavat toistensa blogeihin vierasartikkeleita, viittaavat toisiin blogeihin hyvin suoraan omissa kirjoituksissaan ja jakavat vitsejä, kokemuksia ja tietoa (Dam 2013, 27). Kääntäjien innokkuus verkostoitua keskenään liittyy varmasti verkon tarjoamaan mahdollisuuteen tutustua kollegoihin ympäri maailmaa, mutta myös siihen, että kääntäjille on opetettu opinnoista alkaen verkostoitumisen tärkeyttä. Siksi tämä motiivi pitää blogia voi olla kääntäjille erityisen merkityksellinen.

Kääntäjät bloggaavat ”runsaasti ja innokkaasti”. Käännösalan kontekstissa kääntäjän syyt pitää blogia ovat erityisesti oman liiketoiminnan edistäminen mutta toisaalta myös oma ja kollegoiden voimaannuttaminen. (Dam 2013, 19.) Voimaannuttaminen tulee esille omassakin tutkimusaineistossani, jossa kääntäjät rohkaisevat kollegojaan olemaan ottamatta vastaan huonoja toimeksiantoja ja levittämään tietoisuutta käännösosalasta.

Blogia pitävät kääntäjät tuntuvat pitävän omaa ammatillista osaamistaan korkeana. Kouluttamattomien kääntäjien ja asiantuntijoiden välille tehdään selvä erotus. Ensimmäisenä mainittu ryhmä yhdistetään mataliin tuloihin, kun taas jälkimmäisen ryhmän oletetaan saavan parempia palkkioita. Monet blogia pitävät kääntäjät kertovat kuuluvansa tähän jälkimmäiseen luokkaan, johon kuuluvat korkeasti arvostetut, asiantuntevat, hyvää palkkaa saavat kääntäjät. (Dam 2013, 23.) Kielenkäytön voidaan ajatella ei pelkästään kuvaavat maailmaa, vaan myös rakentavan sitä: toisin sanoen mielikuvamme maailmasta rakentuvat sen mukaan, miten puhumme asioista. Tämän perusteella Dam olettaa, että blogia pitävät kääntäjät kirjoittavat aiheista tietyllä tavalla joko muuttaakseen tai pitääkseen yllä tiettyjä mielikuvia itsestään ja ammatistaan. (Dam 2013, 20.) Kääntäjät saattavat siis blogeissaan luoda haluamaansa todellisuutta ja rakentaa ammattikuvaansa sen mukaiseksi, mitä he toivoisivat sen olevan. Flanagan huomauttaa, että usein bloginpitäjä on omassa asiantuntijayhteisössään aktiivinen jäsen, ja blogisisältöä tuottaakseen saattaa erityisesti etsiä alalla vallitsevia haasteita. Tämän vuoksi blogeissa esiintyviä mielipiteitä ei aina voida yleistää koko alalla vallitseviksi mielipiteiksi. (Flanagan 2016, 153.)

Asiantuntijablogin kirjoittaminen merkitsee rajojen rikkomista ammatillisen ja henkilökohtaisen välillä. Toisaalta kyse on harrastuksesta, josta ei makseta, vaikka bloggaamisen aihe saattaakin tukea ja olla jopa osa kirjoittajan palkattua työtä. Samalla blogin pitäjä muuttaa työnsä yleisön yksittäisestä ja yksityisestä julkiseksi, kaikille näkyvissä olevaksi. (Efimova 2009, 1.)

Asiantuntijabloggaamisessa on otettava huomioon blogin julkisesta luonteesta syntyvä ristiriita blogin kirjoittajan ja työnantajan välille. Informaatio siirtyy nopeasti yrityksen sisältä julkisesti verkkoon nähtäväksi ja etsittäväksi. Ongelma syntyy, kun kirjoittajan pystyy helposti yhdistämään yritykseen tai toimeksiantajaan, jolle hän työskentelee. Yritykselle blogi edustaa harmaata aluetta ammatillisesti huolehdittujen pr-suhteiden ja työntekijöiden henkilökohtaisesti perheen ja ystävien kanssa käymien keskustelujen välillä. (Efimova 2009, 173–174). Ei ole ennenkuulumatonta, että työasioista bloggaaminen saisi aikaan työntekijän erottamisen: Efimova huomauttaa, että hakusanoilla ”fired for blog” (”erotettu blogin takia”) löytyy satoja hakuosumia. (Efimova 2009, 174). Bloggaamisen julkisen luonteen takia esitettyjä sisältöjä saatetaan siksikin rajoittaa, ja lukijalle tarjotaan vain huolellisesti valikoidut ajatukset. Blogin pitämisen julkisuus siis saattaa myös vähentää blogitekstin luotettavuutta tutkimusaineistona.

Toisaalta asiantuntijablogin yleisöksi ei välttämättä aina ajatella nykyistä tai tulevaa työnantajaa, vaan alalla toimivia kollegoita. Schmidt esittää, että bloggauskäytännöt muotoutuvat blogin kirjoittajan verkostojen mukaan; verkostojen normit ohjaavat sitä, miten ja mistä blogin pitäjä kirjoittaa. (Schmidt 2007, teoksessa Efimova 2009.) Blogin kirjoittaja valitsee, millaisen internet-persoonan hän itsestään luo: persoonan luomiseen vaikuttaa tietoisuus blogin eri yleisöistä, (Efimova 2009, 215) siis käänvälialalla kollegoista ja toimeksiantajista.

5 Aineisto ja metodi

Tässä luvussa esittelen tutkimuksessa käytetyn aineiston ja määrittelen, millä perusteella olen valinnut käyttämäni blogiartikkelit. Perustelen myöskin sen, miksi mielestäni laadullinen sisällönanalyysi sopii parhaiten tämänkaltaisen aineiston analysoimiseen, ja kerron tarkemmin, miten olen soveltanut sisällönanalyysia blogiaineiston tutkimiseen.

5.1 Aineiston esittely

Tutkimusaineistoni koostuu kääntäjien kirjoittamista blogiteksteistä, joissa jollakin tavalla mainitaan käännöstoimistot tai niiden alihankkijana työskenteleminen. Tutkimuksessani analysoin 53 vaihtelevan pituista blogitekstiä, joista 11 oli suomenkielisiä, 43 englanninkielisiä. Blogitekstit on otettu yhteensä 26 eri blogista. Valitsin tutkimukseen vain 2010-luvulla kirjoitettuja blogitekstejä, sillä halusin valita tutkimuksen kohteeksi mahdollisimman ajankohtaisen aineiston. Tutkimuksen tekstit on julkaistu blogeissa vuosina 2011–2017.

Koska internet on hyvin matalan julkaisukynnyksen media, halusin varmistaa, että aineistossa käsitellyissä teksteissä äänessä on aiheen tunteva henkilö. Rajasinkin pois sellaiset kirjoitukset, joiden taustalta ei voinut tunnistaa ammattikäntäjää. Rajasin aineiston siis niin, että blogin kirjoittaja oli kääntäjänä ammattimaisesti toimiva henkilö, joka piti blogia omalla nimellään tai muuten kirjoitti asioista omasta näkökulmastaan.²

Koska halusin tutkia nimenomaan kääntäjien näkökantoja, jätin aineistosta pois käännöstoimistojen sivuilta löytyvät blogit³. Vaikka monesti käännöstoimistojen sivuilta löytyvää blogia pitääkin pääasiallisesti kääntäjänä töitä tekevä henkilö, aiheen rajaamisen kannalta oli helpompaa karsia käännöstoimistojen puolesta blogia pitävien kääntäjien tekstit tutkimuksesta pois. Tutkimuksessa keskityn myöskin analysoimaan aihetta ennen kaikkea tekstin avulla, joten postauksissa mahdollisesti mukana olevat kuvat ja muu media on jätetty huomiotta.

Kääntäjien pitämiä blogeja etsin internetin hakupalvelun avulla erilaisilla hakusanoilla. Lisäksi käytin apunani muissa blogeissa laadittuja listoja kääntäjien pitämistä blogeista sekä aiemmissa

²Ainoana poikkeuksena tässä ovat av-kääntäjein blogista otetut tekstit, joissa kirjoittajat esiintyvät nimimerkillä. Sisällytin tekstit kuitenkin tutkimukseen, koska blogi toimii Suomen virallisen av-kääntäjien sivuston yhteydessä, joten voidaan luottaa siihen, että blogin kirjoittajat ovat ammattimaisia alan toimijoita.

³ Tässäkin tapauksessa tein muutaman poikkeuksen, jos käännösyrittäjä oli kääntäjän itsensä pitämän, yhden tai parin hengen yritys, ja teksteissä puhuttiin käännöstoimistojen kanssa työskentelemisestä kääntäjän näkökulmasta.

kääntäjäblogeja koskevissa tutkimuksissa käytetyistä blogeista. (Esimerkiksi Flanaganin (2016) kääntäjäblogien tutkimuksessa käyttämä lista kääntäjäblogeista osoittautui hyödylliseksi.) Blogeissa hain toimistoja koskevia artikkeleita kirjoituksiin liitettyjen ”tagien” eli tunnisteiden avulla, sekä toisinaan blogeissa olleen hakutoiminnon avulla. Usein aiheeseeni viittaavat blogiartikkelit löytyivät sellaisten tunnisteiden alta kuin ”agencies”, ”translation business” ja ”translation industry”.

Tässä tutkimuksessa esiintyvät blogit eivät missään tapauksessa koostu kaikista olemassa olevista suomen- tai englanninkielisistä kääntäjien blogeista. Sen sijaan aineisto on valittu tutkimalleni aihealueelle rajaten, mikä vaikutti siihen, että moni tunnettukin kääntäjän blogi jäi pois tutkimuksesta, sillä niissä ei ollut huomattavia mainintoja käännöstoimistoista. Tutkittavat blogitekstit kerättiin tammikuun 2018 aikana, jolloin niistä kaikki ovat edelleen olleet vapaasti löydettävissä internetissä. Digitaalisen sisällön nopean muuttumistahdin vuoksi on kuitenkin mahdollista, että myöhemmissä vaiheissa tutkimuksessa mainittuihin blogiteksteihin tai jopa kokonaisiin blogeihin ei enää ole pääsyä blogin tai blogiartikkelin poistamisen, piilottamisen tai muokkaamisen vuoksi. Lista tutkimuksessa käytetyistä blogeista ja kustakin blogista käytettyjen artikkelien määrä löytyy Liitteestä 1.

5.2 Metodien esittely

Tutkimusmenetelmäksi valitsin laadullisen sisällönanalyysin. Laadullinen tutkimus sopii aineistooni hyvin, sillä siinä ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan pikemminkin pyritään kuvaamaan jotakin ilmiötä tai ymmärtämään sitä. Tuomen ja Sarajärven mukaan aineisto tulee siksi kerätä henkilöiltä, joilla on tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tietoa tai kokemusta (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85). Näin varmistetaan luotettavien tiedonlähteiden valinta. Toisaalta tietolähteiden valinta on myös pystyttävä perustelemaan. Tässä suhteessa ammatikseen kääntäjänä toimivien asiantuntijoiden blogitekstien tutkimukseen on hyvä soveltaa laadullista analyysia, sillä blogien kirjoittajilla on hyvä näkökulma käännösosalalle sekä useimmilla vuosien mukanaan tuomaa kokemusta alalla toimimisesta.

Sisällönanalyysia on ennenkin käytetty vastaavanlaisissa tutkimuksissa, kuten Mursun vuonna 2016 julkaistussa pro gradu -tutkielmassa, jossa tutkittiin työnantajakuvan välittymistä käännöstoimistojen internetsivuilla. Sisällönanalyysilla voidaan tutkia viestinnän eri piirteitä, tehdä päätelmiä laajemmasta diskurssiympäristöstä ja määritellä viestinnän vaikuttavuus (Kim

& Kuljis 2010, 81). Siinä mielessä sisällönanalyysi on täydellinen työkalu kääntäjien asenteiden mittaamiseen.

Sisällönanalyysi sopii hyvin myös strukturoimattoman aineiston analysointiin, ja sen avulla ilmiö voidaan kuvata tiivistetysti ja yleisesti (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103). Sisällönanalyysi ei häiritse kerättyä dataa, sen keinot riippuvat kontekstista ja sitä pystyy soveltamaan suureen määrään dataa – kaikki ovat ominaisuuksia, joista verkkoaineiston tutkimuksessa on hyötyä (Kim & Kuljis 2010, 81). Kun tekstistä etsitään merkityksiä, se sopiikin tutkimusmetodiksi paremmin kuin esimerkiksi diskurssianalyysi, joka keskittyy pikemminkin siihen, miten merkityksiä tuotetaan tekstin tasolla (Tuomi & Sarajärvi 2013, 104).

Sisällönanalyysissa voidaan erotella kolme lähestymistapaa: teorialähtöinen analyysi, teoriaohjaava analyysi tai aineistolähtöinen analyysi (Tuomi & Sarajärvi 2013, 96). Aineistolähtöisen analyysin suurin ongelma on se, ettei tutkija voi tietää, analysoiko aineistoa objektiivisesti vai omien ennakkoluulojensa ohjaamana (Tuomi & Sarajärvi 2013, 96). Teorialähtöinen analyysi taas ei mielestäni sovi tähän tutkimukseen. Tutkimuksessani teoriaosuus kuvaa taloudellista tilannetta ja aikakautta, johon blogitekstit sijoittuvat ja se pyrkii luomaan pohjan, jonka perusteella tutkimustuloksia pystyy ymmärtämään sen sijaan, että teoreettisessa viitekehyksessä esille tulleilla faktoilla olisi suurta, konkreettista roolia aineistossa. Siksi teoriaohjaava analyysi on paras tapa tarkastella tutkimusaiheittani. Tieto käänvälänyalan nykytilanteesta ja kääntäjän asemasta siinä ohjaa analyysia ja auttaa valitsemaan teemat, joiden kautta aineistoa tarkastellaan. Analyysissa voidaan nähdä aiemman tiedon vaikutus, mutta se toimii lähinnä perustana uusien ajatuksien syntymiselle (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 97).

Internet on kaiken aikaa muuttuva ympäristö, jossa blogeja ja blogiartikkeleita muokataan, poistetaan, päivitetään ja piilotetaan, joten nopea tiedonkeruu on avainasemassa, kun aineistoa hankitaan blogeista. Useimmat tutkimukset, joissa blogiaineistoa käsitellään sisällönanalyysin keinoin, keräävät tutkimusaineiston kokoon yhdessä tai kahdessa kuukaudessa (Kim & Kuljis 2010, 85), eikä omakaan tutkimukseni ollut poikkeus. Keräsin aineiston tammikuun 2018 aikana ja kopioin tutkittavat blogitekstit erilliseen tiedostoon siltä varalta, että niiden internet-versioihin tehtäisiin analyysin aikana muutoksia. Tutkittava aineisto kuvastaa siis sitä hetkeä, jolloin se on kerätty, kuten usein verkkosisältöjä tutkittaessa käy.

Aineiston järjestäminen on helpointa luokittelun avulla. Yksinkertaisimmillaan tämä voi tarkoittaa erilaisten luokkien määrittelyä ja sen laskemista, kuinka monta kertaa kukin luokkaa esiintyy aineistossa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 93.) Tässä tutkimuksessa ryhmittelen aineistoa pikemminkin teemoittain. Teemallisessa ryhmittelyssä lukumäärillä ei välttämättä ole merkitystä, vaan aineistossa esiintyvien teemojen vertailulla (Tuomi & Sarajärvi 2013, 93). Keräsin eri maininnat käännöstoimistoista taulukkoon, johon ryhmittelin ne teeman – kuten hinnoittelun ja työolosuhteiden – mukaan. Koska halusin nimenomaan tutkia kääntäjien asennoitumista käännöstoimistoihin, erottelin analyysissä vielä sävyluokat, eli puhuttiinko toimistoista positiiviseen, negatiiviseen vai neutraaliin sävyyn. Loin tutkimushypoteesin pohjalta alkuperäisen luokittelutaulukon, jota laajensin ja muokkasin aineiston mukaan sitä mukaa, kun analyysi eteni ja aineistosta nousi esille uusia, huomionarvoisia teemoja.

Loin kolme taulukkoa: negatiiviset maininnat, positiiviset maininnat ja neutraalit maininnat. Näiden sisällä kiinnitin huomiota neljään eniten esille tulleeseen aihealueeseen: hinnoittelu ja palkkioiden maksaminen, yleiset työolot, toimiston maine sekä toimiston viestintä asiakkaalle ja kääntäjälle. Lisäksi keräsin viimeiseen, nimeämättömään luokkaan aiheita, joita oli hankala luokitella edellä mainittuihin ryhmiin.

6 Miten kääntäjät puhuvat käännoistomistoista?

Tässä osiossa nostan esiin tärkeimpiä aineistosta löytyneitä seikkoja blogiartikkeleista poimittujen esimerkkikatkelmien avulla. Kuten jo edellisessä luvussa selitin, en pidä tutkielmassa tärkeänä niinkään määrällisiä vaan laadullisia arvoja, mutta laskin kuinka moni blogiartikkeli kuului kuhunkin sävyluokkaan. Tämän määrällisen arvon avulla voidaan saada viitettä siitä, mikä on blogosfäärissä yleisin asenne käännoistomistoja kohtaan.

Tutkittuja blogitekstejä oli yhteensä 53. Niistä 31 kappaletta sisälsi negatiivissävyisiä katkelmia, 18 positiivisia katkelmia ja 17 neutraaleja katkelmia. Kun seuraavaksi esittelen tutkimukseni tuloksia ja annan blogiartikkeleista esimerkkejä, kannattaa ottaa huomioon, että tekstit olivat erimittaisia ja se, kuinka paljon niissä puhuttiin käännoistomistoista, vaihteli. Osassa teksteistä toimistot olivat sivuosassa ja ne vain mainittiin muutamaan otteeseen, kun taas osa teksteistä oli omistettu kokonaan käännoistomistojen kuvaamiselle. Tämän vuoksi joistakin blogeista on mukana enemmän esimerkkejä kuin toisista. Lisäksi monissa blogiartikkeleissa oli katkelmia, jotka sopivat kahteen tai useampaan sävyluokkaan.

Kun kääntäjät puhuvat blogeissaan käännoistomistoista, ehdottomasti suurin puheenaihe on raha: käännoisten hinnoittelu, hintakilpailu ja työstä ajoissa maksaminen. Seuraavaksi eniten kääntäjät puhuivat työoloista. ”Työolot” saattaa olla hieman epämääräinen käsite, ja se kattaakin monenlaisia seikkoja, kuten käännoistoiden aikataulutuksen, kääntäjien kilpailuttamisen keskenään toimiston tarjoamista töistä, laadunvalvonnan ja kääntäjien yleisen kohtelun. Lisäksi blogeissa toimistoihin liittyviä aiheita olivat toimistojen maine ja maineen ylläpitäminen, toimistojen viestintä kääntäjille ja asiakkaille, toimistojen kokemukset (huonojen) kääntäjien kanssa sekä käännoistomistojen liiketoimintatavat ja -mallit. Blogiteksteissä jaettiin myös paljon neuvoja, joita oli toisinaan hankalaa luokitella selkeästi. Vinkkejä annettiin muun muassa töiden löytämiseen, käännoistomiston kanssa asioimiseen ja käännoistomiston perustamiseen liittyen.

Seuraavaksi käyn läpi joitakin esimerkkejä kustakin analysoidusta sävyluokasta.

6.1 Negatiivinen palaute

Toimistoillahan on alalla vähän epämääräinen maine, vaikka koko käännoisteollisuus niihin perustuukin.

Esimerkki 1. Tabuja kääntäjille: Käännoiset huippuedullisesti vain rajoitetun ajan!

Alkuperäinen hypoteesini oli, että kääntäjät kirjoittaisivat blogeissaan käännoistomistoista enimmäkseen negatiivisella sävyllä. Tätä väittämää tuntuukin tukevan se, että suurimmassa osassa tutkimukseen valitsemistani blogiteksteissä mainittiin jotakin negatiivista käännoistomistoista.

Vaikka keskityn tutkimuksessani asiatekstikäntäjiin, otin mukaan myös kolme av-kääntäjien tilannetta käsittelevää blogitekstiä kahdesta suomenkielisestä blogista. Suomenkielisessä blogosfäärissä av-alan käännoistomistoista olisi löytynyt enemmänkin tekstejä; asiatekstikäntäjien kokemuksia käännoistomistoista oli huomattavasti vähemmän. Ottaen huomioon mikä myllerrys Suomen av-käännoisalalla oli käynnissä muutama vuosi sitten, ei liene ihmekään, että kaikissa kolmessa blogitekstissä av-alan käännoistomistoista puhuttiin hyvin negatiiviseen sävyyn.

Yleisesti toimistoja kuvataan monilla negatiivisilla substantiiveilla ja adjektiiveilla. Eräs usein esiintyvä, suosittu tapa kuvata käännoistomistoja on sanalla *'bottom-feeders'*, jolla viitataan joidenkin toimistojen tapaan kilpailuttaa käännoisprojektinsa hinnan mukaan ja valita kaikista pohjimmainen. Yhdessä blogitekstissä huonoihin käännoistomistoihin viitataan sanalla *'pig turd'* (The Translator's Teacup: 12 traps newbie translators fall into, Part 1/3). Lisäksi toimistoihin viitataan värikkäillä adjektiiveilla, kuten *ahne* (greedy), *häikäilemätön* (unscrupulous), *epäeettinen* (unethical), *vastuuton* (irresponsible) ja *paha* (evil). Käännoistomistoille työskentelyä verrataan orjatyöhön, ja toimistojen harjoittamaan toimintamalliin viitataan hyväksikäyttämisenä ja saalistamisena. Jos toimisto käsitetään petoeläimeksi, kääntäjän täytynee tässä yhtälössä siis tuntea olonsa saaliiksi.

Huonoista kokemuksista kirjoitetaan avoimesti. Kielikuvat ovat värikkäitä, eivätkä kirjoittajat arastele käyttää brutaaliakin kieltä kuvaillessaan huonoimpia kokemuksiaan toimistojen kanssa:

It is really not our problem that bottom feeding agencies like this one have proliferated like rats on a garbage heap and are now gnawing at the cables in more respectable establishments and invading corporate boardrooms. When the food supply of clients where purchasing clerks are the key decision-makers for quality-critical elements such as translation grows scarce, the rats will turn on each other (as they have done) and eat each others' flesh. The red ink at Lionbridge for so many years in the past decade is just one example of this. I would think no more of stepping into the price wars between these lowball losers than I would of involving myself in the drug wars of the gangs in the areas of Southern California where I grew up.

Esimerkki 2. Translation Tribulations: Games agencies play, part 3: blind commitments

Tunnetustihan käänösalan asiakas, varsinkin käänötoimisto, on maanvaiva, joka ei tiedä mistään mitään ja ei ainakaan halua maksaa mistään mitään. Se riistää, ryövää ja rosvoaa, polkee hintoja ja haluaa syödä lapsesi elävältä.

Esimerkki 3. Tabuja kääntäjille: Ihanista asiakkaista

Toisessa kääntäjäblogissa, The Translator's Teacupissa, kirjoittaja jakaa aloitteleville kääntäjille vinkkejä työnhakuun ja kuvaa oman uransa alkua seuraavasti:

When I was just starting out, I fell into a lot of traps. I was taken advantage of, manipulated, ripped off and kept under the thumb. So many traps! But I am free now, and I'd like to expose some of these traps so others can tread safely. From tenders to test translations, from CV scams to bogus certifications...

Esimerkki 4. The Translator's Teacup: 12 traps newbie translators fall into, Part 1/3

Vaikkei tekstikatkelmassa suoraan mainitakaan käänötoimistoja, artikkelin muusta sisällöstä käy ilmi, että kirjoittaja tuntee tulleensa juurikin toimistojen huijaamaksi. Edellä esitettyjen esimerkkien kaltaista diskurssia esiintyy tutkimissani katkelmissa paljon.

Oman mainintansa saavat myös toimistot, jotka eivät todellisuudessa ole toimistoja ollenkaan. Muutama kääntäjä mainitsee nämä varoituksena lukijoilleen. Blogitekstien mukaan ”maailmalla on lukemattomia käänötoimistoina esiintyviä velmutoimijoita” (Tabuja kääntäjille: Käänökset huippuedullisesti vain rajoitetun ajan!) ja ”kun uusia toimeksiantajia on jatkuvasti niin ei tiedä koskaan milloin vastaan tulee kusettaja” (Elän jo tulevaisuudessa!). No Peanuts -blogissa kerrotaan Real Translator® Jobs -nimisestä firmasta, joka oli ottanut kirjoittajaan yhteyttä ja joka lyhyen tutkimustyön jälkeen oli paljastunut huijausyriytykseksi. Yritys pyysi kääntäjiltä liittymismaksua, ja pikkuprännin mukaan ottaisi vielä kääntäjien ansaitsemasta palkkiosta tietyn prosenttiosuuden. Vaikka periaatteessa käänötoimistoina esiintyvät huijarit eivät suoraan kuulukaan analyysini piiriin - nehän eivät ole käänötoimistoja - on hyvä huomata, että alalla löytyy tällaisiakin toimijoita. Niiden olemassaolo omalta osaltaan luo todellisille käänötoimistoille huonoa mainetta ja valaa kääntäjään epäluottamusta toimistoja kohtaan – mutta toisaalta samaan aikaan korostaa kääntäjien välisen tiedonjakamisen tärkeyttä.

Hinnoittelu on aina käänösälällä päällimmäisenä puheenaiheena, joten ei olekaan ihme, että suurin osa artikkeleissa ilmaistusta kritiikistä koski juurikin käänösten hinnoittelua. Käänötoimistoja kritisoitiin paitsi liian matalien palkkioiden maksamisesta myös maksun saapumisesta myöhässä, ja eräässä erityistapauksessa jossa toimisto oli mennyt konkurssiin juuri projektin päätyttyä, kääntäjä ei saanut maksua lainkaan. Myös konekääntämisestä

puhutaan siinä kontekstissa että toimistot käyttävät sitä usein tekosyynä maksaa kääntäjilleen vähemmän osittaisten käännösmuistiosumien vuoksi.

Käännöstoimistoja kritisoidaan alalla vasta aloittelevien kääntäjien hyväksikäyttämisestä. Oletuksena on, että vasta valmistunut tai muuten alalla uusi tekijä ei ole tietoinen siitä, minkä suuruisia palkkiota hänen tulisi pyytää, ja tässä tilanteessa toimisto pystyisi valitsemaan hinnan, joka on sille parempi – siis pienempi sanapalkkio, jotta toimistolle itselleen jää suurempi voitto asiakkaan maksamasta hinnasta. Joissakin blogiartikkeleissa tuodaan esille ajatus siitä, että käännöstoimistot olisivat syyllisiä käännösalan nykyisiin pieneneviin palkkioihin. Toimistoja syytetään hintakilpailutuksesta ja hintojen tahallisesta poljennasta; niiden roolia ”käännösalan nykytilanteen” syntymisessä pidetään monissa artikkeleissa suurena.

As I mentioned in [a previous post], if you want to raise your rates, but the agency refuses to play ball, or they have the audacity to ask you to take a rate cut because of the financial crisis or increased competition and price-sensitive end clients, then you should probably walk away.

Esimerkki 5. Nikki Graham Tranix: Thirteenish reasons why you might stop working for an agency

Esimerkin mukaan käännöstoimisto saattaa toisinaan vedota talouden lamaan ja siihen, että sillä ei ole varaa maksaa kääntäjälle työstä enempää. Common Sense Advisoryn tutkimuksen mukaan käännösala on kuitenkin taas kasvussa, mutta kääntäjien palkkiot ovat edelleen jääneet laman aikaiselle tasolle (Kelly 2012).

Graham huomauttaa, että hyvän asiakkaan vuoksi palkkiopyyntöä kannattaa väliaikaisesti alentaa, jos toimisto todella on käymässä läpi vaikeita aikoja, mutta varsinkin suuret käännöstoimistot saattavat jopa kasvattaa vuositulojaan pitämällä kääntäjien palkkiot matalina. ”CEO is still getting his million-pound bonus”, väittää Graham blogissaan (Nikki Graham Tranix: Thirteenish reasons why you might stop working for an agency).

Kritiikkiä saavat myös kääntäjien huonot työolot. Teksteissä huonojen työolojen piirteiksi mainitaan monenlaisia asioita, kuten käännösten tiukkoja määräaikoja, lisääntyvää työtaakkaa ilman erillistä korvausta ja selkeää kunnioituksen puutetta kääntäjän ammattia kohtaan.

Once upon a time an agency owner spelt this out for me when I proposed something close to a percentage deal: Subcontractors just get a wage. Profit is for the partners.

Esimerkki 6. GosTalks: Partners get the profit, subcontractors get the wage

Taken together, these trends point towards agencies increasingly treating freelancers as if they were employees, but without any benefits or job security. Agencies require us to work with tools

they specify, invest time in learning these tools, be available to them for specific periods of time, all with the promise -- not guarantee -- of projects to be assigned.

Esimerkki 7. Reliable Translations: Are Translators Becoming Employees Without Benefits?

Toistuva teema blogiartikkeleissa oli kääntäjien turhautuminen tapaan, jolla he uskoivat toimistojen suhtautuvan heihin. Monet kirjoittajat kokivat, että toimistot vaativat heiltä liikaa ylimääräistä, vaikka palkkio määräytyykin pelkän käännöksen perusteella. Blogiartikkeleiden mukaan monet toimistot odottavat kääntäjien tekevän muun muassa oikolukua, taittoa ja tekstin editointia käännöksen kanssa samaan hintaan. Monen mielestä tämä johtuu siitä, että käännöstoimistossa työskentelevä, projektinhallinnasta vastaava henkilökunta ei välttämättä tunne käännösalaakaan eikä tiedä, kuinka paljon aikaa ylimääräiseen työhön kuluu. ”Clueless project manager” on huonon projektipäällikön arkkityyppi, joka toistuu useammassa analysoimassani blogiartikkelissa.

Turhautumista raportoidaan myös tavassa, jolla toimistot toisinaan olettavat, että kääntäjä pystyy aina ottamaan projektin vastaan. Liian tiukat toimitusajat ilman kiireisiä ja kääntäjän kohtelemisen pelkkänä ”koneena” mainitaan. Moni aiheesta kirjoittanut pitää kaikkea tätä osoituksena siitä, että toimisto ei kykene ajattelemaan kääntäjää ihmisenä vaan pelkkänä ”käännöskoneena”. Tätä pidetään epäkunnioittavana paitsi kääntäjää myös kääntäjän ammattitaitoa kohtaan.

Kääntäjien oletettuun epäkunnioitukseen liittyvät läheisesti toimistojen kääntäjille tekemät tyhjät lupaukset. Monet kirjoittavat siitä, kuinka toimistoista luvataan suuria projekteja tulevaisuudessa, mutta kääntäjä päätyykin vain oikolukemaan halvalla teetettyjä käännöksiä. Toisinaan toimistot ovat pyytäneet kääntäjältä projektin hinta-arvioita ja käyttäneet sitä itse myydessään palvelujaan asiakkaalle, minkä jälkeen itse käännös on ostettu halvemmalla kääntäjältä. Samaan menettelytapaan liittyvät läheisesti tarjouskilpailut, joilla toimistot keräävät kääntäjien tietoja ja käyttämällä apunaan kokeneempien kääntäjien statusta hankkivat itselleen asiakkaan tarjoaman toimeksiannon. The Translator’s Teacup -blogissa julkaistu kirjoitus kutsuu menettelytapaa paitsi epäeettiseksi myös laittomaksi ja kertoo, että hän on kuullut monilta entisiltä ja nykyisiltä projektinjohtajilta, että toimistoissa silti toisinaan menetellään juuri näin. (The Translator’s Teacup: 12 traps newbie translators fall into, Part 1/3).

Vaativat työolosuhteet eivät kuitenkaan ole ainoa asia, jotka häiritsevät kääntäjiä. Analysoiduissa teksteissä tuotiin esille käännöstoimistojen kanssa työskentelyyn liittyvä byrokratia, joka usein sitoo ja vastuuttaa kääntäjää kohtuuttomasti. Salassapitosopimuksista on

monen artikkelin mukaan tullut pitkiä ja monimutkaisia, ja niihin sisältyy usein hyvin tiukkoja vaatimuksia, joista osa hipoo laittomuuden rajoja ja osa ylittääkin ne.

NDAs (non-disclosure agreements) are getting longer and longer and now often include clauses on how you should translate and the penalties that will rain down on you if you don't comply with deadlines, deliver substandard quality or fail to use their systems properly.

Esimerkki 8. Nikki Graham Tranix: Thirteenish reasons why you might stop working for an agency

To make sure translators remain anonymous, hidden and unfindable, translation agencies in the 2.0 version of the translation industry⁴ have been busily designing longer and longer so-called "Non-Disclosure Agreements" (NDAs), that specify among many other highly restrictive and at times plainly illegal clauses --.

Esimerkki 9. Patent Translator: Welcome to the Jungle of Translation Industry 2.0

Toisaalta aineistossa myönnetään, että sopimukset ovat monesti seurausta toimistojen huonoista kokemuksista kääntäjän kanssa. Kun suuren toimiston ja kääntäjän välillä ei ole henkilökohtaista suhdetta eivätkä projektipäällikkö ja kääntäjä tunne toisiaan, molemminpuolista luottamusta ei synny ilman liiallisenkin yksityiskohtaisia sopimuksia.

Analysoimissani teksteissä käännoistomistoista ei välttämättä puhuta yhtenä suurena, kasvottomana pahana, vaan useimmiten kritiikki kohdistuu "huonoiksi" käsitettyihin toimistoihin. Yleensä tarkennetaan, että näillä toimistoilla tarkoitetaan suuria, monikansallisia megakäännoistomistoja. Suuret käännoistomistot ovat syntyneet samoihin aikoihin kieli- ja käännoalan muutoksen kanssa, ja niitä pidetään osasyllisenä kääntäjien hintakilpailuun ja mataliin palkkioihin alalla (esim. Moorkens 2017, Gorjanc & Pokorn 2013). Toisinaan kääntäjät päätyvät työskentelemään megatoimistoille, kun ne ostavat pienempien käännoistomistojen liiketoimintaa (esim. Patent Translator: It's Always Bad News for Translators When One Translation Agency Buys Another One). Isoista käännoistomistojen puhutaan enimmäkseen negatiiviseen sävyyn, ja niitä verrataan pikkuyrityksiin:

The corporate translation agency model is so much worse for translators than the old model of mom-and-pop companies because it's based on one thing and one thing only – greed.

Esimerkki 10. Patent Translator: It's Always Bad News for Translators When One Translation Agency Buys Another One

Kirjoittaja muistelee "vanhan mallin" aikoja, kun käännoistomistojen kanssa toimiminen oli henkilökohtaisempaa. Monissa teksteissä käykin selväksi, että suuriin käännoistomistoihin ja niiden ammattitaitoon ei luoteta samalla tavoin kuin pienempiin toimistoihin, joiden

⁴ "Käännoala 2.0" on Patent Translator -blogin kirjoittajan käyttämä nimitys käännoalan nykytilanteesta, jossa hänen mukaansa palkkiot ovat matalalla ja kääntäjää ei arvosteta.

projektipäälliköiden kanssa kääntäjällä on usein henkilökohtainen suhde. Patent Translator kysyy toisessa blogiartikkelissa:

How many people do you know among the translation agencies in the translation industry 2.0 (if you work for it now), that you would consider friends who would give you valuable advice because they understand your job, have a lot of experience, view you as a professional and care about you as a human being?

Esimerkki 11. Patent Translator: The Toxic Environment of Translation Industry 2.0

Suuret käännöstoimistot nähdään persoonattomina työnantajina. Niitä kuvataan vaikeasti lähestyttäviksi, kun taas entisaikaan käännöstoimiston uskottiin ymmärtävän kääntäjän työtä paremmin ja niitä pidettiin jopa ”ystävinä”. Monissa blogiteksteissä käy esille, että kääntäjät tuntevat olevansa käännöstoimistoille vain koneita, joilla teetetään työtä, eivätkä oikeita ihmisiä. Käännösmuistialennukset tekevät kääntäjistä ”glorified word processor[s]” (Patent Translator: Seven Unmistakable Signs That a Translation Agency Is a Fake), kääntäjät ovat toimistoille ”kuin jälkijätös”, pelkkä anonyymi palikka joka on piilotettu suuremman koneen laitteistoon” (Patent Translator: Welcome to the Jungle of Translation Industry 2.0, oma käännös).

Useampi analysoitu teksti mainitsi massasähköpostilistat, joille käännöstoimistot lähettävät työtarjouksensa kaikkien saataville – usein otsikoituna ”Dear Linguist” sen sijaan, että kääntäjää puhuteltaisiin nimeltä. Tätä pidetään kääntäjien kilpailuttamisena, jossa erikoisalan tuntemuksen ja käännöskokemuksen sijaan painavat palkkioiden edullisuus ja nopeat vastaukset. Blogeissa ollaan sitä mieltä, että massasähköpostien lähettäminen osoittaa, että projektipäällikkö pitää kaikkia kääntäjiä samanlaisina, joskin hinnoissa vain on eroa.

Eräs blogiartikkeli kertoo anekdootin pienen käännöstoimiston omistajasta, joka kertoi olevansa ylpeä voidessaan maksaa kääntäjilleen kunnollista palkkaa, ja vertaa sitä käsitykseensä siitä, että suuret käännöstoimistot ovat ylpeitä pikemminkin pystyessään laskemaan kääntäjille maksettavat palkkiot mahdollisimman matalalle (Patent Translator: It’s Always Bad News for Translators When One Translation Agency Buys Another One).

Suuret käännöstoimistot saavat osakseen kritiikkiä myös siksi, että monen blogiartikkelin mukaan niillä ei ole todellista tietoa käännösalan realiteeteista. ”Tietämättömiä projektipäälliköitä” verrataan pienempien toimistojen omistajiin, jotka saattavat olla kääntäjiä tai muutoin joko käännösalan tai käännettävän erikoisalan asiantuntijoita.

Seuraava esimerkki on otettu blogitekstistä, joka käy läpi erään käännöstoimiston verkkosivuilta otettua opasta, jonka tarkoitus on auttaa asiakasta valitsemaan, kannattaako valita freelance-kääntäjä vai käännöstoimisto. Yksi toimiston antamista argumenteista oli, että freelancerin kanssa pitkäaikaisen asiakassuhteen solmiminen on vaikeaa, kun taas toimiston kanssa voidaan solmia pitkäviä sopimuksia. Kirjoittaja vastaa toimiston esittämään väitteeseen näin:

Freelance translators or teams of translators are as able to sign contracts and agreements as a translation company. Saying or implying otherwise is casting a slur on the professionalism of freelance translators. This translation company is unwittingly insulting the very same freelancers it then needs to translate the jobs it receives from its clients.

Esimerkki 12. About Translation: Translation company or freelance translator?

Katkelma osoittaa samaa, mitä monissa blogiartikkeleissa sanottiin suoraan: jotkin käännöstoimistot eivät ymmärrä, mitä kääntäjän ammattikuvaan kuuluu, eivätkä näin ole tietoisia alaan kuuluvista seikoista. Jotkin kirjoittajista jopa kyseenalaistavat, mikä käännöstoimiston rooli on ja tuoko toimisto todella lisähyötyä kenellekään osapuolelle. Se kyllä myönnetään, että toimistolla voi olla positiivinen rooli esimerkiksi dokumenttien valmistelussa käännettävään muotoon ja loppuasiakkaan kouluttamisessa käänñosalan kiemuroihin, mutta samaan aikaan kirjoittajat huomauttavat, että toimisto ei usein ole juuri niiden tehtävien tasolla, jotka toisivat projektiin lisähyötyä (esim. *Reliable Translations: What Does a Translation Agency Do?*; Nikki Graham Tranix: *Fifteen more reasons why you might stop working for an agency*).

Analysoimissa blogiartikkeleissa tuotiin luonnollisesti esille myös sitä, mitä kutsutaan ”käänñosalan nykytilanteeksi”. Kirjoittajien mielipiteet siitä, kuka on vastuussa alan nykytilanteesta ja kenen se tulisi korjata, vaihteli suuresti. Osa kirjoittajista syytti tilanteesta yksinomaan talouden lamaa, osa taas oli sitä mieltä, että käännöstoimistot ovat suurin syyppää kääntäjien mataliin palkkoihin. Pieni mutta huomionarvoinen osa kirjoittajista nimesi kääntäjät itsensä yhdeksi ongelmatekijäksi, sillä liian matalien palkkioiden hyväksyminen antaa heidän mukaansa asiakkaille väärän kuvan ammatin vaativuudesta. Jotkin blogikirjoittajat eivät ota sen enempää kantaa mihinkään osapuoleen vaan syyttävät ”käänñosalaa” (”translation industry”) tilanteesta, jossa sekä kääntäjät että toimistot ovat ahtaalla. Käännöstoimistojen asemasta taloudessa puhutaan seuraavassa osiossa hieman lisää.

Ketä blogien pitävät sitten pitävätkin syyppäänä alan nykytilanteeseen, hyvin monessa blogikirjoituksessa kannustettiin kääntäjäkollegoita muuttamaan tilannetta. Kääntäjiä

rohkaistaan pyytämään työstään kohtuullinen korvaus, sillä jos kukaan ei hyväksy matalan hintatason töitä, olisi toimistojenkin pakko korottaa hintojaan. Kääntäjien osuutta oman ammattinsa säilyttämiseen perustellaan muun muassa sillä, että käännöstoimistojen ei voida olettaa pitävän kääntäjästä huolta:

But the fact of the matter is this: Agencies have never made the slightest effort to come together to protect the translators on whom they depend for their livelihoods, not even within specific countries or specific sectors. Almost without exception, as individual translators have weathered the crisis, agencies have been missing in action. In fact, when rates began to drop, many agencies simply adopted a new strategy: they began to compete directly with freelancers.

Esimerkki 13. NoPeanuts: Po’Mouthing – Oh, Look! A Wolf! How Did He Get to the Door?

Katkelma vihjaa, että jos kääntäjät itse eivät pidä omista oikeuksistaan huolta, ei pidä kukaan muukaan. Jenni Perälä toteaa blogissaan: “Ajattelin, että jos omalta osaltani luisuttaisin käännösalaan syvemmälle palkkakuoppaan, en ikinä kehtaisi katsoa kollegojani silmiin.” (Kielen päällä: Yksi ulkoistaa, toinen polkee palkkioita, kolmas vähät välittää laadusta).

Vaihtoehtojakin käännöstoimistoille työskentelylle esitetään. Eräs ehdotus oli perustaa kääntäjien välisiä yhteistyökoonpanoja. Kirjoittajan mukaan kääntäjien yhteisillä liitoilla voitaisiin päästä eroon käännöstoimistoista ja varmistaa, että hyvät kääntäjät pysyvät alalla (Translation Ethics: Translators: 10 effective ways to stop the flow of spams, scams and nasty offers, and start over on clean grounds). Joka tapauksessa vaikuttaa siltä, että kääntäjiä kannustetaan reilusti ottamaan ohjat omiin käsiinsä ja vastustamaan toimistojen valtaa. (Monissa blogeissa käytettiin myös sellaisia sananvalintoja kuin ”kapinoida” ja ”taistella”.) GosTalks-blogissa kääntäjää muistutetaan, että toimistojen kanssa työskennellessään kääntäjä ei koskaan ole tasavertainen yhteistyökumppani, eikä näin pysty todella etenemään urallaan. Kirjoittaja kohdistaa artikkelinsa muille kääntäjille ja muistuttaa, ettei kääntäjän tarvitse toimia toimiston alaisena. (GosTalks: Partners get the profit, subcontractors get the wage).

6.2 Positiiviset

Quality agencies are willing to pay for quality work.

Esimerkki 14. Translation Musings: Advice for a new translator on job hunting

Monet positiiviset maininnat käännöstoimistoista liittyivät toimistojen tuoman hyödyn tunnustamiseen. Yleisesti oltiin sitä mieltä, että käännöstoimistoilla on tiettyjä hyötyjä yksittäiseen freelanceriin verrattuna. Käännöstoimistot ovat paras apu esimerkiksi silloin, kun työskennellään monen eri kielen kanssa, pitkien ja monimutkaisten projektien parissa sekä silloin, kun oikea kääntäjä on yhdistettävä oikeaan projektiin. Tekstiräätälöiden

blogikirjoituksen mukaan käännöstoimiston käyttäminen laajoissa projekteissa säästää asiakkaalta aikaa projektinhallinnassa (Tekstiräätälit: Miten käännöksiä ostetaan – ja miksi Tekstiräätälit ei ole käännöstoimisto). Käännöstoimistojen hyvät puolet tunnustamalla blogien kirjoittajat antavat niille paikan käännösmarkkinoilla ja tunnustavat niiden aseman tärkeänä osana kielipalveluiden tuotantoketjua.

Blogeissa käännöstoimistoja hyvin harvoin keuhuttiin itsearvona: Useimmiten positiiviset maininnat blogeissa kulkevat käsi kädessä negatiivisten mainintojen kanssa. Kirjoittaja saattaa esimerkiksi kuvailla jonkin käännöstoimiston huonoja puolia, mutta pehmentää sanomaansa mainitsemalla ”hyvät käännöstoimistot”. Nämä ”good agencies” kulkevat sivuhuomautuksina mukana analysoitujen tekstien läpi. Positiiviset kokemukset käännöstoimistojen kanssa työskentelemisestä jäävät siksi diskurssissa taka-alalle. Ne ovat mukana taustalla ja satunnaisilla maininnoilla niillä on sivuosa laajemmassa tarinassa, jossa käännöstoimistoja kritisoidaan.

Blogin pitäjä haluaa luultavasti tuoda hyvät yhteistyökokemukset esille siksi, että vaikka hän tuokin esille turhautumistaan joitakin toimistoja kohtaan, huonot yhteistyökumppanit eivät välttämättä edusta koko alaa. Positiivisista kokemuksista käännöstoimistojen kanssa kerrotaan siis verraten huonoihin kokemuksiin. Hyvä kokemus tuodaan aina esille huonon vastapainona, ei omana kokonaisuutenaan.

Some people who were running the small, mom-and-pop type of translation agencies, typical of the translation industry 1.0 back then, eventually became friends of mine who were able to give me a lot of good advice because they were older, more experienced, and because they meant well.

They made money from my translations too, of course. But the idea was not to wring out all I had to give in order to maximize their profit in the 1.0 version of the translation industry. It was much more of a two-way street back then.

Esimerkki 15. Patent Translator: The Toxic Environment of Translation Industry 2.0

Tämä näkyy erityisesti käännöstoimistojen vertailussa: ennen tehtiin näin, kun nykyään asiat ovat näin; toinen tekee näin, kun taas toinen toisin. Kiitosta saavat pienet, johonkin aihealueeseen erikoistuneet käännöstoimistot. Käsite ”ennen oli paremmin” kulkee vahvasti tekstien läpi: ennen kääntäjille maksettiin ylityö- ja lomakorvauksia saman verran kuin lain mukaan olisi maksettu vakituisillekin työntekijöille, projektipäälliköt tunnistivat laadukkaan käännöksen ja arvostivat sitä, ja kääntäjiä kohdeltiin alansa ammattilaisina. (Patent Translator: Industrialization of Translation and What Can a Translator Do About It).

Vaikka monissa blogiartikkeleissa kerrotaankin, että hyviäkin käännöstoimistoja on olemassa, hyvin harvoissa toimistoja ylistetään samassa mitassa kuin niitä kritisoidaan. Hyviin käännöstoimistoihin suhtaudutaan paikoin kuin myyttisiin olentoihin, ja lukijaa on vakuuteltava niiden olemassaolosta:

An agency client who pays for the test translation, especially a standardised one, is usually a keeper. That's an agency which invests in professionals. Yes, they exist.

Esimerkki 16. The Translator's Teacup: 12 traps newbie translators fall into, Part 1/3

”Kyllä, tällaisiakin toimistoja on olemassa”, toteaa kirjoittaja kuin vakuutellakseen, että näin on, vaikka sitä olisikin vaikea uskoa.

Mielenkiintoista on, että kaikista positiivisimmat maininnat käännöstoimistoista tulevat tutkimistani suomenkielisistä blogiteksteistä. Tabuja kääntäjille -blogi on provosoivasti nimetty, minkä perusteella voisi odottaa blogin keskittyvän rankasti kritisoimaan käännösalan epäkohtia. Muutaman analysoimani blogiartikkelin perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että tilanne on juuri päinvastainen: alalla, jossa suurin osa yhteen toimijaan kohdistuvasta diskurssista on negatiivista, tabu onkin sanoa, ettei mitään valittamista ole.

Minulla ei ole käännöstoimistoista kuin positiivisia kokemuksia lukuun ottamatta paria yksittäistapausta, joista olen kirjoittanut esimerkiksi [toisessa blogiartikkelissa].

Esimerkki 17. Tabuja Kääntäjille: Käännökset huippuedullisesti vain rajoitetun ajan!

Kepulifirmat ovat tietysti erikseen, eikä niiden kanssa kenenkään tarvitsekaan tehdä duunia, mutta omat asiakkaani, ihan tavalliset käännöstoimistot, ovat poikkeuksetta oikein mukavia yhteistyökumppaneita. Niillä on leivissään osavia projektipäälliköitä ja kieliasiantuntijoita, jotka ovat valmiita kuulemaan myös kääntäjän näkökulman loppuasiakkaan klausuulien tulkittamisen sijaan.

Esimerkki 18. Tabuja Kääntäjille: Ihanista asiakkaista

Siinä missä useimmat englanninkieliset blogit nostavat positiiviset yhteistyökokemukset käännöstoimistojen kanssa esille kontrastina huonoihin kokemuksiin, näissä katkelmissa suomenkielisistä blogiteksteistä hyvät käännöstoimistot ovat oletusarvo ja huonot kokemukset pelkkiä anekdootteja. Asetelma tuntuu siis olevan toisin päin blogin kirjoittajan sijainnista ja kielestä riippuen. Esimerkiksi kiirelisät, joita monet englanninkielisistä blogiteksteistä sivusivat sen takia, että kirjoittajien mukaan toimistot eivät yleensä ole valmiita maksamaan niitä, eivät suomenkielisten bloginpitäjien mielestä tunnu olevan ongelma. Tabuja kääntäjälle -blogin pitäjä itse asiassa kertoo, että toimisto, jolle hän tekee töitä, on ollut hänelle erityisen hyvä yhteistyökumppani: toimisto tarjosi hänelle työelämätaitoja parantavan kurssin, ja pyytämättä

maksoi ekstraa projektista, joka osoittautui odotettua työläämmäksi. (Tabuja kääntäjille: Ihanat asiakkaat).

Ennen kaikkea on huomattava, että toimistot saavat kiitosta samoista aiheista kuin niitä kritisoidaankin: hinnoista, työoloista ja kääntäjää kohtaan osoitetusta kunnioituksesta. Nämä ovat ilmiselvästi kääntäjille tärkeitä asioita heidän työssään, joten niihin kiinnitetään huomiota.

Translation Tribulations -blogissa kerrotaan tilanteesta, jossa kirjoittajan tekemä käännös oli saanut vahvaa kritiikkiä kollegalta. Kääntäjä keskusteli asiasta projektipäällikön kanssa ja teki käännöksestä parannellun version, jonka toimisto lähetti asiakkaalle alkuperäisen käännöksen mukana. Tilanteessa kumpikin osapuoli todisti ammattitaitonsa: kääntäjä varmistamalla, että hänen palauttamansa käännös oli lopulta sopiva, ja käännöstoimisto huolehtimalla ongelmasta keskustelemalla kääntäjän kanssa. Kirjoittaja sanoo, ettei toimiston koskaan myöhemmin tarvinnut epäillä hänen ammattitaitoaan. Tilanteessa kääntäjän ja toimiston välille syntyi molemminpuolinen luottamus, jonka ansiosta osapuolien välinen liiketoiminta jatkuu edelleenkin.

And the price? Oh yes, we did agree on one. It was OK at the time, now it's actually at the very bottom of my rates, but I've been so thoroughly seduced by excellent project management, reliable payment practices, respect and mutual support in many matters that I not only don't care, I actively help recruit new clients (for languages I don't do) and refuse to charge for doing so most of the time, because I get a great feeling from helping a friend and his team succeed in a tough, competitive environment.

Esimerkki 19. Translation Tribulations: Games agencies play, part 3: blind commitments

Kirjoittaja rinnastaa toimiston tehokkaan viestinnän viettelyyn. Toimisto onnistui hurmaamaan kääntäjän niin täysin, että se sai puolelleen paitsi lojaalin yhteistyökumppanin myös jonkun, jota se voi pitää ystävänä.

Toisaalta kääntäjät tunnistavat myös oman roolinsa kielipalvelujen tuotantoketjussa ja ymmärtävät, että yhteistyön sujuminen on usein kiinni myös siitä, kuinka kääntäjä ja toimisto tulevat keskenään toimeen. Kääntäjää neuvotaan etsimään asiakkaita, joilla on samanlaiset arvot ja samanlainen työskentelytapa, ja pitämään huolta tästä suhteesta. Kääntäjää kehoitetaan muun muassa vain ottamaan vastaan töitä, jotka hän pystyy tekemään – sekä resurssiensa että osaamisensa mukaan. Hyvä käännöstoimisto ymmärtää, miksi kääntäjä joskus kieltäytyy tarjotuista töistä (Caroltranslations: Guest post: Working with agencies).

Vaikka monista analysoimistani blogikirjoituksista välittyy positiivinen asenne käännöstoimistoja kohtaan, kirjoittajat pitävät edelleen suorina asiakkaita selkeästi parempina

kuin parastakaan käännöstoimistoa. ” I think that a single good direct client is worth a hundred translation agencies, even good ones”, kirjoittaa eräs kääntäjästä. (Patent Translator: I Am Also Very Picky When It Comes to Choosing My Clients). Kääntäjät yleensä priorisoivatkin kiireisinä aikoina suorille asiakkaille tekemiään käännöksiä (SKTL 2010b). Käännöstoimistoja pidetään paikkana, jossa aloitteleva kääntäjä voi harjoitella alalla toimimista, mutta ennen pitkää kääntäjiä kannustetaan käyttämään taitojaan suorien asiakkaiden löytämiseen ja työskentelemään enimmäkseen tai ainoastaan niille. Tämä siirtymä ei välttämättä johdu käännöstoimistoista itsestään, vaan muutosta pidetään tähdellisenä, jotta valtasuhdetta käännöstoimiston ja kääntäjän välillä pystytään muuttamaan. (GosTalks: Partners get the profit, subcontractors get the wage). Moni alihankkijana toimistolle töitä tekevä kääntäjä kun saattaa tuntea, ettei hänellä ole tarpeeksi valtaa omaan työhönsä (esim. Ruokonen 2014; Abdallah 2010).

6.3 Neutraalit maininnat

On the other hand, see whatever work an agency does as equally privileged work. Just as your capital is as good as the agency's, so the agency's work is as good as your work.

Esimerkki 20. GosTalks: Partners get the profit, subcontractors get the wage

Viimeinen kolmesta sävyluokasta, jota tutkimuksessa analysoin, olivat neutraalit tekstit joissa kirjoittaja ei ota kantaa toimistoihin kumpaankaan suuntaan. Tähän luokkaan sisältyi paljon tekstejä, joissa kokemuksista käännöstoimistojen kanssa työskentelystä pohdittiin yleisemmällä tasolla. Eräs teksti pohti esimerkiksi sitä, kannattaako hänen muuttaa yrityksensä käännöstoimistoksi, ja toinen sitä, missä tilanteessa asiakkaan kannattaa valita käännöstoimisto, milloin freelance-kääntäjä. Tähän luokkaan sisältyi paljon neuvoja ja ajatuksia siitä, miten yhteistyötä kääntäjien ja toimistojen – ja toisaalta toimistojen ja talouden - välillä voisi kehittää. Neutraalinsävyisissä maininnoissa käytettiin harvoin anekdootteja ja yksittäistapauksia esimerkkeinä.

Blogiartikkeleissa annettiin usein neuvoja tai vinkkejä käännöstoimistoille siitä, miten ne voisivat parantaa tiettyjä aspekteja liiketoiminnassaan. Sävy teksteissä ei ole syyttävä tai vihjaa, että toimistot nykyisellään tekisivät jotain väärin, vaan niiden tarkoitus on auttaa ja neuvoa. Thoughts on Translation -blogin kirjoittaja erikseen varmistaa, ettei hänen tekstistään voida saada väärää käsitystä:

I wonder a couple of things about translation agencies. And when I say “I wonder...,” I mean that honestly. Not as in “most agencies do it this way, and that’s clearly the wrong way.” As in “I honestly wonder.”

Esimerkki 21. Thoughts on Translation: Why don't more translation agencies...

Neuvot voivat liittyä mihin vain käännösalaan liittyvään aiheeseen. Osa on neuvoja siitä, miten toimistot voisivat parantaa markkinointiviestintäänsä (Tabuja kääntäjille: Anteeksi, puhutteko dollaria?). Osa taas on ohjeita kääntäjien kanssa toimimiseen: miten kääntäjän kanssa kannattaa viestiä, miten käännösprosessia voidaan tehdä jouhevammaksi, ja mitä kaikkea kääntäjän kanssa kannattaa sopia.

Laskin tähän luokkaan myös osan teksteistä, joissa puhuttiin käännöstoimistojen asemasta käännösalalla. Näissä katkelmissa käännöstoimisto ei olekaan vallanpitäjä, joka pyrkii polkemaan kääntäjän palkkioita, vaan samanlainen talouden laman ”uhri” kuin kääntäjäkin. Seuraavassa katkelmassa kuvataan käännöstoimistojen ahdinkoa alalla.

Sopimusten saamisen toivossa toimistot ovat painaneet tarjouksissaan hinnat niin alas, että ne joutuvat nipistämään alihankkijoiden korvauksista. Joskus hinnat ovat niin alhaisia, että kannattavuutta on pakko ihmetellä. Onko kilpailutusten voittamisella niin suuri markkina-arvo, että seuraavassakin kilpailutuksessa, ja sitä seuraavassa, kannattaa painaa hinnat yhä alemmas? Mistä voittoa enää lopulta saadaan? Kipurajan luulisi jo tulleen vastaan.

Vaikuttaa vahvasti siltä, ettei käännöstoimistoillakaan oikeastaan ole varaa kilpailutukseen.

Esimerkki 22. Kristiina Antinjuntti: Kenellä on varaa kilpailutukseen?

Kirjoittaja tunnistaa käännöstoimistojen olevan vaikeassa tilanteessa ja vertaa sitä kääntäjienkin kokemaan hintojen polkemiseen. Toimistot ”joutuvat nipistämään” maksamistaan palkkioista, mikä viittaa siihen, ettei palkkioiden pitäminen matalana ole käännöstoimistojen valinta ja jopa vihjaa, että toimistot maksaisivat enemmänkin, jos se olisi niistä kiinni. Samaa mieltä on myös Patent Translator -blogin kirjoittaja:

It took me a while to realize it, but I now understand that most of these agencies really did not have much choice but to adopt the cutthroat techniques of the translation industry –.

Esimerkki 23. Patent Translator: Industrialization of Translation and What Can a Translator Do About It

Tällä tavalla esitettyinä käännöstoimistoista tulee samanlaisia käännösalan ”uhreja” kuin kääntäjistäkin. Toimistoja ei voida syyttää hintojen polkemisesta, jos myös ne kärsivät alan muutoksesta tahollaan.

Tämä asenne on ristiriidassa monissa blogikirjoituksissa luodun ”ahne käännöstoimisto” -hahmon kanssa. Vetoaminen käännöstoimistojenkin kokemaan taloudelliseen paineeseen tekee niistä inhimillisempiä ja vähentää vastakkainasettelua toimiston ja kääntäjän välillä. Seuraavassa katkelmassa nähdään, miten kirjoittaja toivoo käännöstoimistojen voivat päästä

samalle tasolle kääntäjien kanssa ja toimia heidän kanssaan yhteistyössä alan elinvoimaisuuden varmistamisessa.

The point here isn't to put down agencies, though. The point is to hold up translators. We would enthusiastically endorse any initiative on the part of agencies to organize their colleagues to reverse the damage they've helped create and to place renewed emphasis on quality and experience, on the sustainability of the entire profession (and not just of individual businesses), and on living wages for translators.

Esimerkki 24. No Peanuts: Po'Mouthing – Oh, Look! A Wolf! How Did He Get to the Door?

Toisaalta sympatia käännöstoimistoja kohtaan käännetään toisinaan myös vihjaavaksi syytökseksi siihen suuntaan, että toimistot ovat itse ajaneet itsensä tähän jamaan.

The result of years of saying “yes, yes, yes” to every absurd, unfair demand on the part of clients has brought agencies to the painful question that many of them face today: “How can we survive?”

Esimerkki 25. No Peanuts: Po'Mouthing – Oh, Look! A Wolf! How Did He Get to the Door?

Kirjoittaja jatkaa sanomalla, että loppuasiakkaat ovat kuin karhuja, joita ihminen on kielloista huolimatta ruokkinut ja jotka nyt hyökkäävät ruuan toivossa ihmisten kimppeihin usuttamatta. Hänen mukaansa käännöstoimistot ovat opettaneet asiakkaat vaatimaan alhaisia hintoja suostumalla asiakkaan absurdeimpiinkin vaatimuksiin. Listasin tämän katkelman luokittelussani neutraaliksi, sillä käännöstoimistosta ei suoraan puhuta negatiiviseen sävyyn, mutta kirjoittaja kyllä tuntuu kyseenalaistavan käännöstoimistojen toimintamalleja, eikä tekstistä ole havaittavissa enää paljonkaan myötätuntoa.

Samaan aikaan osa blogien kirjoittajista ottaa kirjoituksissaan aiheeseen kantaa myös toimiston näkökulmasta. Monissa artikkeleissa myönnetään, että joskus toimiston asettamat tiukat vaatimukset ja monimutkaiset salassapitosopimukset johtuvat juurikin kääntäjistä, jotka ovat menneisyydessä pettäneet toimiston luottamuksen. Näin eräs kääntäjä kommentoi salassapitosopimuksesta löytämiään, mielestään naurettavan tiukkoja rangaistuksia:

First, I laughed. Then, I felt sorry for the owner and the PMs of that agency. I mean, imagine how bad their experiences must have been with translators in the past to feel the need to include such penalties in their forms! - - I've seen penalty clauses in other agency forms in the past, I know they are there for the irresponsible translators, a mere warning that the agency is serious and won't accept a machine translation when they paid for a human one, a late delivered job or repeated non-adherence to job instructions. I'm all for that.

Esimerkki 26. Lingua Greca: Penalties galore!

Kääntäjää muistutetaan myös siitä, että käännöstoimistonkin työpanos on otettava huomioon, jos toimisto todella tekee paljon töitä projektin eteen. (GosTalks: Partners get the profit, subcontractors get the wage). Lisäksi on otettava huomioon, että käännöstoimistokin hyöttyy asiakkaan kanssa tehdystä sopimuksesta ja toimisto pelkää menettävänsä oman

tulonlähteensä, jos asiakas pääsee suoraan yhteyteen kääntäjän kanssa – tuotantoketju ilman välikäsiä kun tulee yleensä loppuasiakkaallekin halvemmaksi.

Keräsin aineistoni kokoon pitkälti blogeissa annettujen tunnisteiden ja otsikoiden perusteella, ja usein keräysvaiheessa vain silmäilin tekstin läpi varmistaakseni, että se koski tutkimusaiheeni. Niinpä osa artikkelien sisällöstä yllätti minut, kun aloin käydä tekstejä läpi. Osa blogiartikkeleista on provosoivasti otsikoitu ja selvästi luovat otsikon perusteella käännöstoimistoista negatiivista kuvaa. Esimerkiksi Translation Tribulations -blogissa julkaistu artikkelisarja ”Games agencies play” (Pelit, joita toimistot pelaavat) antaa otsikossaan sellaisen kuvan, että sarja kertoisi pääsääntöisesti käännöstoimistojen harjoittamista hämäristä liiketoimintatavoista. Ensimmäisen osan aiheena ovat käännöstoimistojen luomat videot, joissa on hyvin vähän tähdellistä asiasisältöä, ja jotka on luotu lähinnä avainsanahakujen avuksi. Toinen osa taas kuvailee tilannetta, jossa kirjoittajan kollega on laskenut sanamäärän eri suuruiseksi kuin käännöstoimisto oli sen ilmoittanut; paljastui, että vika oli käytetyssä käännösmuistityökalussa. Jälkimmäisessä tapauksessa kirjoittaja jopa kertoo itse työskennelleensä kyseiselle toimistolle pitkään ja pitävänsä sitä hyvänä yhteistyökumppanina. Kummassakaan tapauksessa kirjoittajalla ei ollut pahaa sanottavaa käännöstoimistosta suoraan, vaan hän käytti käännöstoimistoihin liittyvää anekdoottia pohjana yleisemmälle alaan liittyvälle keskustelulle. Silti vihjaileva otsikko implisiittisesti luo negatiivista kuvaa käännöstoimistoista.

Joissakin tapauksissa huonoina pidettyjen käännöstoimistojen julkinen riepottelu nousee kääntäjäblogeissa aivan uudelle tasolle. NoPeanuts-blogin muutaman blogiartikkelin kattavassa ”When You Work for Mega Translation Agencies, Here’s Where All the Money Goes That They’re Not Paying You” -sarjassa kerrotaan draamasta, joka oli meneillään megalomaanisen TransPerfect-käännöstoimiston kulissien takana. Artikkelit kuvaavat yrityksen perustajien keskinäisiä kiistoja, ja itse artikkelin sisällössä hädin tuskin mainitaan toimiston toimintaa. Kiistalla ei siis tämän perusteella ollut vaikutusta toimistolle alihankkijoina työskenteleviin kääntäjiin, ja draaman aihekin liittyi vain löyhästi käännösalaan, mutta provosoiva otsikko yhdistää yrityksen perustajien henkilökohtaiset ongelmat käännöstoimistoon.

A little less than a year and a half ago, No Peanuts! reported on the obscenely opulent, Mabley Handler-designed, \$11.5 million mansion purchased by TransPerfect co-CEO Liz Elting and her husband, Michael Burlant.

Translators making five cents a word helped pay for that house, but it turns out NP! wasn’t alone in having a problem with Elting’s ostentatious purchase.

Her co-CEO, Philip Shawe, was also more than a little peeved, and he fired off a series of smoking-hot emails after Elting took cash directly out of TransPerfect in order to help finance the purchase.

Artikkelin kirjoittaja kuvailee loistoa, jonka keskellä käännösfirman työntekijä elää, ja lisää: "Rikkaat vain rikastuvat... Ja kääntäjille maksetaan viisi senttiä sanalta. Kuulkaas nyt, Liz ja Mike [Transperfectin perustajat]. Penni lisää per sana. Meille mitättömyyksille?" (oma käännös).

Silloinkin, kun blogeissa ollaan näennäisesti käännöstoimiston puolella, kääntäjän varautuneisuus toimistoa kohtaan tulee esille. Nikki Grahamin Tranix Translation -blogista oli tutkimuksessa mukana kaksi artikkelia: "Fifteen more reasons why you might stop working for an agency" ja "18 reasons why an agency might stop working with you". Artikkeleissa vaikuttaisi otsikoinnin perusteella olevan vastakkaiset näkökulmat: toisessa käännöstoimisto on tehnyt jotain väärää, toisessa taas kääntäjä on syypää. Kun artikkelin sisältöjä kuitenkin vertaa, huomataan, että kirjoittaja tuntuu kummassakin tapauksessa luottavan kääntäjään käännöstoimistoa enemmän.

Ensimmäinen teksti, joka käsittelee syitä, miksi kääntäjä ei haluaisi enää työskennellä käännöstoimiston alihankkijana, vain kaksi annetusta viidestätoista syystä johtuu kääntäjästä itsestään: käännettävät tekstit kyllästyttävät tai niiden sisältö on ristiriidassa kääntäjän maailmankatsomuksen kanssa. (Kirjoittaja mainitsee, ettei itse esimerkiksi enää käännä ruokalistoja, sillä kasvissyöjäksi ryhdyttyään hän ei halua tehdä taustatutkimusta lihasta.) Loput tekstissä mainitut syyt ovat käännöstoimistosta johtuvia ongelmia.

Toisessa artikkelissa, joka puolestaan käsittelee syitä, miksi käännöstoimisto haluaisi lopettaa yhteistyön kääntäjän kanssa, kahdeksastatoista syystä vain viisi liittyy suoraan kääntäjän omiin vikoihin. Kääntäjä saattaa esimerkiksi olla röyhkeä, myöhässä tai kieltäytyy lähes kaikista tarjotuista toimeksiannoista. Loput kolmetoista syytä riippuvat joko ulkoisista tekijöistä, kuten asiakkaan menetyksestä tai toimiston sulkemisesta, tai toimistosta itsestään. Jopa hinta- ja laatukysymyksissä vihjataan, että vaikka yhteistyö loppuisi, kääntäjä oli oikeassa, ei toimisto.

-- you decide to raise your rates—at the beginning of your tax year, for example, to match inflation—and the agency is not willing to go along with that. Sometimes agencies ask you to lower your rates to remain competitive and continue working with them.

Esimerkki 28.

Kääntäjän hintojen korotusta perustellaan inflaatiolla, millä luodaan kuvaa siitä, että kääntäjällä onkin oikeus nostaa hintojaan ja jos toimisto ei pysty vastaamaan uuteen vaatimukseen,

yhteistyön päätyminen on sen syytä. Myös laadun kohdalla kirjoittaja epäilee, onko syy aina kääntäjässä:

-- the agency is not happy with the quality of your work. If this ever happens to you, then please don't despair, since this might be due to any number of factors. The agency might be one of those that does not tolerate any errors. Regardless. Or they might pay you less if they find mistakes and actively try to find fault with your work to do just that.

Esimerkki 29.

Katkelma antaa sen vaikutelman, että käännöksen laadussa ei välttämättä ole mitään vikaa, vaan käännöstoimistot haluavat maksaa kääntäjälleen vähemmän ja sen takia keksivät valituksia tyhjästä.

Luokittelin nämä katkelmat neutraaleiksi maininnoiksi, mutta jos tekstiä lukee rivien välistä, niitä voitaisiin pitää myös negatiivisina mainintoina toimistoista.

7 Mitä aineistosta voidaan päätellä?

Alkuperäisen hypoteesini mukaan oletin, että kääntäjien käymä keskustelu käännoistomistoista olisi enimmäkseen negatiivista. Vaikka määrällisesti näyttäisikin siltä, että keskustelu on enimmäkseen negatiivista – 31 blogitekstiä 53:sta sisälsi negatiivisia katkelmia – ei tämän perusteella voida tehdä yleistystä siitä, että kääntäjät kokisivat käännoistomistojen kanssa tehdyn yhteistyön enimmäkseen negatiiviseksi. Aineistoa analysoidessani tulin pian siihen tulokseen, ettei käännoistomistojen toimintamalleja voida yleistää. Hyviksi koettuja yhteistyökumppaneita kehuaan blogeissa. Usein toimistoille osoitetun kritiikin yhteydessä mainitaan erikseen, että hyviäkin käännoistomistoja on olemassa.

Monista teksteistä voi rivien välistä lukea, että kääntäjät eivät välttämättä pidä suhdettaan käännoistomistoihin yleisesti huonona. Alan hyvät toimijat tiedostamalla kirjoittajat myöntävät, että ongelma ei niinkään ole käännoistomistoissa, vaan vain joidenkin toimijoiden toimintatavoissa. Kun kuitenkin katsoo keräämääni tutkimusaineistoa, positiivisia mainintoja käännoistomistoista löytyi teksteistä huomattavasti vähemmän kuin negatiivisia. Miksi, jos yleinen suhtautuminen toimistoihin on kuitenkin suopeaa? Pidetäänkö hyvien käännoistomistojen olemassaoloa niin itsestään selvänä, että kirjoittajista tuntuu, ettei sitä tarvitse tai kannata mainita? Vai varovatko kääntäjät edelleen kehumasta niitäkään käännoistomistoja, joiden kanssa toimimisesta heillä on hyviä kokemuksia siltä varalta, että tilanne muuttuukin? Tämä osoittaisi jälleen kääntäjän epäluottamusta toimistoa kohtaan. Jos kääntäjä on huolissaan tästä, se viittaa siihen, että kääntäjä edelleen tuntee toimiston olevan valta-asemassa, jossa toimintatapojen muuttaminen vaikuttaa kääntäjän elämään suuresti.

Suoraan positiivisia kokemuksia käännoistomistojen kanssa työskentelystä ei monissa blogiteksteissä ollut. Tämä ei sinänsä ole yllättävää jos ajatellaan, mikä on blogitekstin tarkoitus. Asiantuntijablogipiirissä tiedon jakaminen on suuri syy siihen, miksi blogia pidetään. Kääntäjäblogien kirjoittajat pitävät tärkeänä, että sana heidän mielestään huonosti toimivista käännoistomistoista leviää. Kertomuksille hyvin asiansa hoitavista toimistoista ei välttämättä ole sijaa blogosfäärissä, joka perustuu yhteisen tiedon jakamiseen. Toinen syy siihen, miksi kirjoittaja saattaisi olla vastahakoinen jakamaan myönteisiä kokemuksia on, ettei hän välttämättä halua paljastaa sen asiakkaan nimeä, jolle hän tekee töitä, jotta kaikki blogin lukijat eivät ryntäisi hakemaan töitä samalta toimeksiantajalta.

Analysoitujen tekstien perusteella kääntäjät pitävät hyvänä käännoimistona sellaista, joka huolehtii maksuista ja kunnioittaa kääntäjän asiantuntemusta. Hyvä käännoimisto ei ole vain työnantaja vaan yhteistyökumppani; kunnioitus kulkee kumpaankin suuntaan. Hyvä toimisto ymmärtää myös kääntäjän työhön liittyvät tarpeet ja tämän vuoksi ei vaadi liian tiukkoja aikatauluja, maksaa ylityökorvauksia ja kysyy, onko kääntäjällä aikaa ottaa töitä - ei vain oletta, että kääntäjä vastaanottaa projektin joka tapauksessa. Kääntäjät tuntuvat arvostavan myös inhimillistä otetta liiketoimintaan, sillä monet muistelevat aikaa, jolloin projektipäälliköitä pystyi kutsumaan ystäviksi ja kääntäjistä tuntui, että heitä ajateltiin ihmisinä, ei vain voittoa tuottavina työntekijöinä.

Blogeissa käyty keskustelu tuntuu myös vaihtelevan hiukan kääntäjien kielitaidon mukaan. Koska suomenkielisten blogien otanta on pieni, ei niiden perusteella voida olla täysin varmoja, että ne edustavat suomalaista käännoalaa totuudenmukaisesti. Oli kuitenkin helppoa huomata, että suomalaisten kääntäjien blogeissa käännoimistoista ei joko puhuttu lainkaan tai niistä puhuttiin enimmäkseen positiiviseen sävyyn. Syynä voi olla suomen kieli samalla tavalla kuin tälle kääntäjälle saksan osaaminen on ollut eduksi:

Fortunately for me, German is quite a complicated language and since it is not widely spoken or understood in countries with an abundance of cheap labor, the rates for German patent translations have not been ruined, at least not yet, by competition from such countries.

Esimerkki 30. Patent Translator: Industrialization of Translation and What Can a Translator Do About It

Suomen kieli on alalla erikoiskieli, jota ei monimutkaisuutensa vuoksi voi jättää koneiden käännettäväksi, ja joka on sen verran harvinainen, ettei sen osaajia löydy halvemman työvoiman maista. Vaikka käännoprosesseja on yritetty ulkoistaa esimerkiksi Viroon, kielen omalaatuisuus kuitenkin melkein takaa sen, että kääntäjinä on käytettävä kieltä täysin sujuvasti taitavia kääntäjiä. Ehkä siksi palkkiotasojen lasku ei huolestuta tai kosketa suomalaisia kääntäjiä niin paljon kuin englanninkielisiä blogeja kirjoittavia kääntäjiä, ja siksi käännoimistoista puhutaan suomalaisten blogeissa positiivisempaan sävyyn. Tämä tuntuisi osoittavan, että suomalaisilla käännoimistoilla toimivilla kääntäjillä on toivoa tulevaisuuden suhteen ja vain vähän valittamista työoloistaan. Tulos on ristiriidassa osan aiemmasta tutkimuksesta kanssa, jonka mukaan sekä kääntäjät itse että alan ulkopuoliset tekijät pitävät ammattia huonosti palkattuna ja heikosti arvostettuna (Ruokonen 2010 ja 2014).

”Huonoja” käännoimistoja nostettiin kontrastina esille vahvasti, eikä niitä pelätä tuoda esille. Toimistot, jotka kääntäjien kokemuksen mukaan maksavat huonosti, kohtelevat kääntäjiään

yliolkaisesti tai joiden asettamat vaatimukset ovat naurettavia, asetetaan julkisesti näytteille. Niiden nimet kerrotaan, ja osa blogeista tuo esille jopa teksti- tai kuvakopioita kääntäjän ja projektipäällikön välisistä sähköpostikeskusteluista. Näiden käännöstoimistojen nimet lisätään ”mustalle listalle”, joita pidetään yllä joissakin blogeissa, ja blogien kirjoittajat rohkaisevat lukijoitaan tutustumaan näihin listoihin. Listoja ovat esimerkiksi Suomen av-kääntäjien luoma boikottigalleria ja Translation Musings-blogin listaamat Payment Practices, Translator-Client Review, tProZ.com-sivun Blue Board ja Translatorscafe’s Hall of Shame.

Teksteissä painottuu enimmäkseen tiettyjen toimijoiden ja halpatoimistojen huono maine alalla. Alan ongelmiin vedetään huomiota yksittäisten toimijoiden kautta. Vaikka teksteissä puhutaan yleisesti ”käännöstoimistoista”, toisinaan hyviin toimistoihin viittaamalla pidetään yllä ajatusta, etteivät kaikki toimistot toimi samalla tavalla. Ylipäätänsä diskurssi ei tunnu olevan käännöstoimistojen vastainen, vaan syypään palkintoa jaetaan tasaisesti joillekin toimistoille, asiakkaille ja kääntäjille itselleen. Erityis”kiitosta” saavat käännöspalveluja välittävät internet-alustat kuten ProZ, Translator’s Cafe ja Transaltion Directory, joita kritisoidaan siitä, että ne antavat kaikkein halvimmille käännösyrityksille ja jopa suoranaisille huijareille alustan etsiä kääntäjiä.

Kun käännöstoimistoista toisinaan kirjoitetaan hyvinkin raadollisesti, nousee luonnollisesti esiin kysymys myös siitä, onko kääntäjällä oikeutta kirjoittaa mitä haluaa. Missä kulkee pahan puhumisen ja ”brutaalin rehellisyyden” raja? Kääntäjien kokemuksiin perustuvat mustat listat ja blogeissa nimeltä mainitut käännöstoimistot varmistavat, että aloittelevatkin kääntäjät tietävät välttää tiettyjen toimistojen kanssa työskentelemistä. Raaka kritiikki antaa helposti käännöstoimistoille – kaikille, ei pelkästään nimeltä mainituille – huonon maineen ja voi vaikuttaa niiden liiketoimintaan. No Peanuts -blogissa aiheeseen otetaan kantaa seuraavasti: ”But saying the truth isn’t slander. Writing the truth isn’t libel.” (No Peanuts: The Bully of Buenos Aires: Guillermo Chiosso of Manta/Orbe Wages War on Translators). Kirjoittaja uskoo, että kunhan kritiikki on totta, kääntäjällä pitää olla oikeus puhua suoraan alaa vaivaavista epäkohdista ja toimijoista, jotka eivät kohtelee alihankkijoitaan reilusti.

Monissa blogeissa painotetaan kääntäjän vastuuta. Liian pieniä palkkoja ei saa hyväksyä, jotta ei tule vahingossa kaivaneeksi kuoppaa kollegan alle. Kun kääntäjät tuovat blogeissaan esille käännöstoimistojen käyttämiä huonoja toimintatapoja, tarkoitus on levittää tietoisuutta muille alalla toimijoille. Avoimuus alan ongelmista tuo kääntäjiä yhteen ja tekee kääntäjyhteisöstä vuorovaikutteisen tukiverkoston, jossa kääntäjät tukevat toisiaan, eivät kilpaile toisiaan

vastaan. Eräässä blogitekstissä kerrotaan, mikä vaikutus tiedon jakamisella on ollut kääntäjäyhteisössä:

Mr. Chiosso's email and web campaigns against Ms. Humarán have, since they began, helped introduce 4,252 readers (as of this writing) to TranslatorLeaks' posts on Manta/Orbe. That's not counting reblogs and reposts on Facebook and other social media. -- We need each other's support if we want to continue to be able to share and disseminate accurate information that matters to our working lives.

Esimerkki 31. No Peanuts: The Bully of Buenos Aires: Guillermo Chiosso of Manta/Orbe Wages War on Translators

Oman asiantuntijuuden jakaminen blogeissa luo yhteishenkeä tähän yhteisöön ja vahvistaa alan sisäistä verkostoa, mutta toisaalta on vaarana, että kääntäjäyhteisön tiivistyessä osa toimijoista jää ulkopuolelle. Jos käännöstoimistot nähdään ulkopuolisina, jotka eivät ole valmiita auttamaan pitämään käännoalan hengissä, blogeilla saatetaan luoda jyrkkää me vastaan ne -asettelua, jossa käännostoimisto pysyy edelleen maineeltaan ilkeänä sivullisena ja alan asiantuntijuuden ulkopuolella. Monet käännostoimistot, varsinkin ne pienemmät, ovat kuitenkin kääntäjien perustamia ja ylläpitämiä, joten kuviteltu vastakkainasettelu ei millään voi pitää täysin paikkaansa.

Kääntäjän ammatin arvostukseen ja asemaan tuotantoverkostossa liittyvään teoriaan perehdyttyäni odotin blogitekstien seuraavan samankaltaisia linjoja. Kun teoriassa kääntäjä esitetään tuotantoverkoston pienimpänä, turhimpana osana, ja moni aiempi tutkimus vahvistaa käsityksen kääntäjien voimattomuuden tunteesta, sama tunne ei välittynyt lähes yhdestäkään analysoimastani blogitekstistä. Sen sijaan kirjoittajat olivat vakuuttuneita omasta asiantuntijuudestaan ja kertoivat usein myös esimerkkejä siitä, että töitä löytyy, vaikkei suostuisikaan hintojen poljentakilpailuun. Monissa blogeissa toistui sama sanoma: kääntäjä ei ole voimaton välikappale, jonka tarvitsisi "alistua" alhaisiin hintoihin ja huonoihin työoloihin. Jos kukaan ei ota vastaan huonosti palkattuja töitä, hintoja on pakko nostaa asianmukaiselle tasolle. Analysoimissani blogiteksteissä kääntäjän asema nähdään siis huomattavasti vahvempana ja positiivisempana kuin esimerkiksi Ruokosen (2009) ja Damin ja Zethsenin (2010) tutkimuksissa.

Toisaalta Damin mukaan kääntäjät usein käyttävät blogejaan voimaannuttamisen välineenä, ja kääntäjät esittävät itsensä blogeissaan itsevarmempina ja vaikutusvaltaisempina kuin todellisuudessa ovatkaan (Dam 2013, 33). Oman tutkimukseni tuloksissa sama tuntuu tulevan selkeästi esille. Ehkä kysymys ei olekaan pelkästään siitä, miten kääntäjät puhuvat käännostoimistoista, vaan myös siitä, miten kääntäjät puhuvat itsestään.

Aiemmin tutkimuksessa olen jo todennut, että verkkokeskusteluissa asioista keskustellaan helposti negatiivisempaan sävyyn kuin tosielämässä (Hakala & Vesa 2013). Jos tämä pitää paikkansa, miksei sama toimisi toisinkin päin? Kääntäjien blogeja tutkimalla kääntäjistä saa hyvin erilaisen kuvan kuin tutkimuskirjallisuutta lukemalla. Bloggaava kääntäjä on vahva, itsenäinen toimija, jonka asiantuntemus ja kompetenssit takaavat, että hän pystyy tekemään omaa osaamistaan vastaavia, hyvin palkattuja töitä. Kirjallisuudessa esitetty kääntäjä taas näyttäytyy käännöstoimiston alaisena, voimattomana ja näkymättömänä, lähestulkoon uhrina, jonka tulot ja arvostus ovat kumpikin matalalla. Ehkäpä verkossa kääntäjän on helppo rakentaa itsestään sellainen kuva kuin hän haluaa. Tämä voi palvella montaa tarkoitusta. Toisaalta blogeista välittyvä positiivinen minäkuva olla ohjenuorana kääntäjälle itselleen (sekä muille kääntäjille) siitä, miten hyvä kääntäjä menestyy alalla; sillä ei ole väliä, kuinka totuudenmukainen luotu kuva on, sillä se on ideaali, jota kohti kääntäjä tähtää. Toisaalta taas kyse voi olla siitä, että kääntäjä pyrkii ottamaan diskurssin ohjat käsiinsä. Alalla, jossa kääntäjän arvostusta pidetään matalana, bloggaava kääntäjä haluaa osoittaa toimeksiantajille ja toimistoille, että kääntäjälläänkin löytyy oman arvion tuntoa eikä ammattimaista kääntäjää kannata kyseenalaistaa.

Kumpi näistä kuvista oikeastaan on oikeellisempi – kirjallisuudessa esitetty käännöstoimistolle alisteinen kääntäjä vai verkossa vaikuttava itsenäinen toimija? Totuus on luultavasti jotakin näiden kahden ääripään väliltä. Käännösalan jatkaessa muutostaan kääntäjä joutuu jatkossakin hakemaan asemaansa tuotantoverkostoissa. Ei voida tarkkaan tietää, miten ala tulee tulevaisuudessa muuttumaan. Varmaa on, että kääntäjän ja käännöstoimiston välinen suhde on dynaaminen ja kaiken aikaa muuttuva, kun kumpikin hakee omaa paikkaansa käännösalan diskursseissa.

8 Lopuksi

8.1 Kuinka paikkansapitäviä tutkimuksen tulokset ovat?

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on hyvä arvioida, kuinka paikkansapitäviä ovat tulokset, joihin analyysissäni päädyin.

Ensinnäkin on otettava huomioon, miten tutkimusaineiston otanta saattaa vääristää tuloksia. Tutkimuksessa analysoin yhteensä 53 blogitekstiä, jotka keräsin 26 eri kääntäjäblogista. Blogeista 11 oli suomenkielisiä ja 43 englanninkielisiä. Kun otantaa verrataan paitsi kaikkiin olemassa oleviin, kääntäjien ylläpitämiin blogeihin myös kaikkiin blogosfäärin asiantuntijablogeihin, se vaikuttaa verrattain pieneltä. Kääntäjien pitämistä blogeista ei ole olemassa kattavaa listaa, joten kaikkia mahdollisia blogoja olisi tutkimuksessa mahdoton käsitellä, eikä tutkimukseen sopivaa aineistoa ollut aina helppoa löytää niistäkään blogeista, jotka onnistuivat löytämään. Blogeissa ilmaistut mielipiteet saattavat myös olla tyypillisiä tietyn kieli- tai markkina-alueen kääntäjille. Jo ennestään pienen aineiston vuoksi en ole tutkimuksessa spesifoinut, minkä kielen kääntäjät blogoja pitävät, mutta eri maissa työskentelevillä kääntäjillä voi olla käänñosalasta osittain eri kuva.

Toiseksi seikaksi on nostettava esille blogien sisältö. On luultavasti yhtä tärkeää tarkastella sitä, mikä jätetään sanomatta, kuin sitä, mitä sanotaan. Monissa blogeissa keskustelu käännöstoimistoista on vain häviävän pieni osa blogin sisältöä⁵. Lisäksi useissa läpikäymissäni blogeissa ei puhuttu lainkaan käännöstoimiston ja kääntäjän tai edes suoran asiakkaan ja kääntäjän suhteesta. Monissa kääntäjäblogeissa puhutaan esimerkiksi kääntäjän resursseista, koulutuksesta, työpäivän kulusta, kompetensseista ja muusta alalla liittyvästä, mutta toimeksiantaja on jätetty keskustelun ulkopuolelle. Sen perusteella voi olla väärin poimia kaiken muun tekstin joukosta ne, jotka käsittelevät toimistoja ja väittää, että niiden avulla pystyttäisiin luomaan selkeä ja todenmukainen kuva kääntäjän ja toimiston suhteesta.

Miksi blogeissa sitten ei käsitellä toimeksiantajaa? Kun syitä voi olla monia, ilmiselvin lienee kuitenkin tärkein syy useimmissa tapauksissa: kääntäjä ei halua antaa itsestään huonoa kuvaa. Blogi on (yleensä) kaikelle yleisölle julkinen tiedonvälityksen ja sosiaalisen median kanava, jonka kirjoittajan nimi, kuva ja yhteystiedot löytyvät helposti joko blogista itsestään tai verkosta etsimällä. Blogiartikkelin lukija saattaa olla kieron käännöstoimiston kanssa kamppaileva

⁵ Erotuksena blogit, joiden päätarkoitus on nostaa esille käänñosalan ongelmia.

kääntäjäkollega, tai lukijaksi saattaa osoittautua käännöstoimiston toimeksiantoja välittävä projektipäällikkö.

On ymmärrettävää, että omilla kasvoillaan bloggaava kääntäjä ei halua aiheuttaa ristiriitaa oman työnsä ja käännöstoimiston välille ja näin vaarantaa mahdollista tulevaa asiakassuhdetta. Myös suorat asiakkaat saattavat nähdä ongelmia julkisesti esille nostavan kääntäjän ”hankalana” yhteistyökumppanina ja valita mieluummin jonkun toisen palvelut. Samalla tavalla jo käännöstoimistolle alihankkijana työskentelevä kääntäjä saattaa riskeerata työnsäantinsa, jos työnantaja katsoo, että kääntäjä on puhunut toimistosta pahaa julkisessa blogissaan. Ei ole ennenkuulumatonta, että blogisisältö voisi johtaa jopa erottamiseen (Efimova 2009, 174).

Toisaalta syy toimistokeskustelun poissaoloon voi yksinkertaisesti olla se, että aineisto on saturoitunut voimakkaasti toiseen suuntaan. Hakala ja Vesa huomauttavat, että verkkokeskustelut muodostavat usein eräänlaisia ”keskustelukerhoja”, joissa yhteydessä toisiinsa ovat vain samanmieliset ihmiset eikä eriäville mielipiteille välttämättä ole sijaa. Verkkokeskustelut voivatkin olla vinoutuneita niin, että kirjoittajilla on muita negatiivisempia tai vahvempia mielipiteitä (Hakala ja Vesa 2013). Kuten aineistosta ilmeni, suurimmassa osassa käännöstoimistoja käsittelevistä blogiteksteistä oli negatiivissävytteisiä katkelmia. Tuntuu kuitenkin mahdottomalta uskoa, että suurin osa kääntäjien alihankintakokemuksista käännöstoimistoille olisi negatiivisia. Kääntäjän työstä on usein sanottu, että kääntäjä tekee työnsä hyvin, jos käännöksessä ei ole mitään kommentoitavaa. Ehkäpä sama periaate koskee myös käännöstoimistojen kanssa työskentelyä.

Kolmanneksi haluan nostaa otannan vielä kerran esille. Valitsin tarkoituksella tutkimukseen mukaan kääntäjien henkilökohtaisesta näkökulmasta kirjoittamia blogeja, jotta pystyisin analysoimaan sitä, mitä kuvittelin kääntäjien henkilökohtaisten mielipiteiden olevan. Tutkimustulokset olisivat voineet olla hyvinkin erilaisia, jos aineistoon olisi valittu mukaan käännöstoimistojen ylläpitämiä, käänösaiheisia blogeja. Yhä useampi käännöstoimisto pitää yllä blogia, jossa keskustellaan kääntämisestä ja käänösälästä. Voisi olettaa, että käännöstoimistojen omissa blogeissa alihankintasuhdetta käsitellään positiivisemmässä valossa kuin kääntäjien blogeissa. Tällä kertaa ääneen pääsivät vain kääntäjät.

8.2 Katse tulevaisuuteen – tutkielman paikka käännoätieteen kentällä

Tutkielmaa kirjoittaessani kohtasin erikoisen haasteen: kuinka analysoida tutkimusaineistoa puolueettomasti ja objektiivisesti, kun tiesin, että minullakin saattoi olla ennakkoluuloja ja asenteellisuutta tutkimuksen kohdetta vastaan.

Vaikka faktoihin perustuvaa näyttöä on hankala löytää, on tuskin turha kiistää, että kääntäjät eivät aina suhtaudu käännöstoimistoihin kovin suopeasti. Epäluuloinen asenne käännöstoimistoja kohtaan on tarttunut minuun jo opintojeni aikana. Lisäksi aiheesta voi olla hankalaa kirjoittaa puolueettomasti, kun osa teoriaosuudessa käyttämästäni aineistostakin sisälsi käännöstoimistoja kohtaan selvää asenteellisuutta – toisinaan hyvin peiteltyä, toisinaan hyvin selkeästi ilmaistua.

Olen pyrkinyt analysoimaan aineistoni ennakkoluulottomasti ja objektiivisesti, vaikka minun onkin myönnettävä, että käsitykseni käännöstoimistoista saattoikin vaikuttaa tutkimuskysymysteni muotoiluun. Tutkimusaineistoa analysoidessani kuitenkin yllätyin tuloksista. Vaikka negatiivisia mainintoja käännöstoimistoista löytyi enemmän kuin positiivisia, kirjoitukset suunnattiin lähes täysin vain tietyille käännöstoimistoille, joiden toimintatapoja pidettiin paheksuttavina. Tutkimuksesta minulle jäi tunne, että käännöstoimistoja ei yleisellä tasolla tuomita. Tämä yllätti minut.

Vaikka kääntäjäblogeja on tutkittu aiemminkin, voi niiden tutkimisesta olla jatkossakin hyötyä. Blogille on luonteenomaista, että kirjoittaja ilmaisee ajatuksensa päiväkirjamaisesti – siis usein kaunistelematta, suuremmin editoimatta ja henkilökohtaisella tasolla. Blogeja tutkimalla voidaan päästä sisälle sekä käännösprosessiin että kääntäjän arkeen. Tämä tutkimus keskittyi kääntäjien blogeissa ilmeneviin asenteisiin käännöstoimistoja kohtaan, mutta kääntäjien pitämien blogien perusteella voitaisiin tutkia – blogista riippuen tietenkin – myös esimerkiksi kääntämisen käytäntöjä, käännösalan muutoksia ja kääntäjien keskinäistä verkostoitumista.

Toinen huomionarvoinen seikka on, että tässä tutkimuksessa keskityttiin vain kääntäjien pitämiin blogeihin. Käännösalan blogosfääristä on mahdollista luoda vieläkin laajempi kuva, jos mukaan otetaan esimerkiksi käännöstoimistojen pitämät blogit.

Olen nostanut tutkimuksessa esille taloustilanteen vaikutukset käännösalaan ja pohtinut, miten lamat, kansainvälistyminen ja hintakilpailu ovat vaikuttaneet siihen, että on päädytty käännösalan nykytilanteeseen. Alun perin tutkielmani oli tarkoitus käsitellä kääntäjän asemaa

kansainvälisessä taloudessa tarkemmin. Aion tutkia sana- ja tunteiltoitetun käännöstyön eroja. Halusin tutkia, oliko olemassa tapaa, jolla kääntäjän vaatimukset kohtuullisesta hinnasta ja arvostuksesta kohtaisivat talouden vaatimukset kustannustehokkuudesta, mutta kun aineistoa ei loppujen lopuksi ollutkaan saatavilla, päädyin vaihtamaan aihetta. Oikealla aineistolla joku pystyisi silti vielä tarttumaan alkuperäiseen aiheeseen ja tutkimaan, millä voitaisiin ratkaista kääntäjien ja käännöstoimistojen välisiä konflikteja. Auttaisiko esimerkiksi hinnoittelumallin vaihto?

Moorkens huomauttaa, että käännösteknologian tai joukkoistamisen kanssa on turhaa kilpailla. Sen sijaan kääntäjän kannattaa keskittyä tekemään työtä, joka vastaa hänen koulutustaan ja asiantuntemustaan ja josta saa asiaankuuluvan palkkion. Jotkin sisällöt sopivat paremmin joukkoistetuille amatöörikääntäjille, ja ne työt voi jättää heille. (Moorkens 2017, 473). Tällä viitataan esimerkiksi käännöksiin joiden laadulla ei ole suurta väliä, kuten teksteihin, joiden elinkaari on lyhyt (ns. ”perishable translations”).

Moorkens ehdottaa, että kääntäjien olisi parempi järjestäytyä ja tehdä yhteistyötä alan sisällä. Yhteisten tavoitteiden tavoittelu on hyödyllistä kaikille osapuolille, ja kääntäjien toimiessa yhteistyössä voidaan levittää tietoa kyvyistä, ominaisuuksista ja pätevyyksistä, joita alalla tarvitaan. (Moorkens 169, 2017.) Kääntäjien järjestäytymisestä Suomessa hyvä esimerkki on yhteistyö, jota av-alan kääntäjät tekivät muutama vuosi sitten saadakseen alalle yleisen työehtosopimuksen. Mutta vaikka kääntäjien välinen verkostoituminen ja yhteistyö onkin tähdellistä, ei tule unohtaa toimeksiantajien ja käännöstoimistojen osuutta alalla. Tässä tutkielmassa on joitakin kertoja tullut esille, että monet kääntäjät kokevat voimattomuuden tunnetta käännöstoimistoja kohtaan. Heistä tuntuu, että joku muu hallitsee heidän työtään, eikä sitä arvosteta. On löydettävä keinoja, joilla käännöstoimistot ja yritykset voidaan saada hierarkiattomaan yhteistyöhön kääntäjien kanssa. Toimeksiantajan on tunnettava, että hän pystyy edelleen pitämään tehokkuutta yllä ja pitämään käännösbudjetin kurissa samalla, kun toimeksiantajalle työskentelevä kääntäjä tuntee olevansa arvokas osa työyhteisöä ja saa työstään palkkion, joka vastaa hänen ammattitaitoaan.

Kaiken kaikkiaan kääntäjän asemassa on vielä paljon tutkittavaa. Kun kehityssuunta on aiemmin viitannut vilkkaaseen kansainvälistymiseen, työmäärän lisääntymiseen ja teknologian integroitumiseen tavallisenkin kääntäjän työssä, ei näy merkkiä siitä, että suunta olisi lähivuosina muuttumassa. Tuleva haaste onkin selvittää, kuinka ammattimaiset kääntäjät saadaan pidettyä mukana alalla ilman, että työstä tulee halvimmalla myyvien läpikulkuammatti

– ja kuinka yritykset pystyvät silti vastaamaan talouskurin sanelemiin säästöihin. Varmaa on, että kääntäjän ja toimeksiantajan on tehtävä tiivistä yhteistyötä, jotta käännösalan tärkein sidosryhmä – käännöksen käyttäjä – ei kärsi.

Lähteet

- Abdallah, Kristiina 2010a. Laadun haasteet käänösalan tuotantoverkostoissa. *Kajawa* 3/2010.
- Abdallah, Kristiina 2010b. Translators' Agency in Production Networks. Teoksessa Tuija Kinnunen and Kaisa Koskinen (toim.) *Translator's Agency (Tampere Studies in Language, Translation and Culture, Series B 4)*, Tampere: Tampere University Press. 11-46.
- Akavan erityisalal 2011. Miksi kääntäjiä tarvitaan? *Käänösalan ammatissa*, 5/2011.
- Biel, Łucja ja Sosoni, Vilelmini 2017. The translation of economics and the economics of translation. *Perspectives* 25, 3, 351-361, Routledge.
- Beninato, Renato, M.W. Stevens & Anne-Marie Colliander-Lind 2017. Pricing - Addressing the Elephant in the Room. *Globally Speaking* podcast.
- Boucau, Fernand 2005. *The European Translation Industry: Facing the Future*. Brussels.
- Bruns, Axel ja Joanne Jacobs 2006. Introduction. Teoksessa: Bruns, Axel & Joanne Jacobs (toim.). *Uses of Blogs*. New York: Peter Lang, 1-8.
- Chan, LJ Andy 2008. *Information Economics, the Translation Profession and Translator Certification*. Tarragona, Spain, Universitat Rovira I Virgil.
- Dam, Helle Vrønning 2013. "The translator approach in Translation Studies – reflections based on a study of translators' weblogs." Teoksessa: Eronen, M. & M. Rodi-Risberg (toim.) 2013. *Haasteena näkökulma, Perspektivet som utmaning, Point of view as challenge, Perspektivität als Herausforderung*. VAKKI-symposiumi XXXIII 7.–8.2.2013. VAKKI Publications 2. Vaasa, 16–35.
- Dam, Helle Vrønning ja Karen Korning Zethsen 2008. *Translator status. A study of Danish company translators*. *The Translator* 14:1, 71-96.
- Dam, Helle Vrønning. ja Karen Korning Zethsen 2009. "Translators and (lack of) power - a study of Danish company translators' occupational status". *Language at Work – Bridging Theory and Practice*.
- Dam, Helle Vrønning. ja Karen Korning Zethsen 2011. *The status of professional business translators on the Danish market: a comparative study of company, agency and freelance translators*. *Meta. Translators' Journal* 56(4), 976–997.

- Dam, Helle Vrønning. ja Karen Korning Zethsen 2012. Translators in international organizations. A special breed of high-status professionals? Danish EU translators as a case in point. *Translation and Interpreting Studies* 7(2), 211–232.
- Efimova, Lilia 2009. Passion at work: blogging practices of knowledge workers. Novay PhD Research Series, No. 024.
- Flanagan, Maria 2016. Cause for concern? Attitudes towards translation crowdsourcing in professional translators' blogs. *The Journal of Specialised Translation* Issue 25, January 2016.
- Gorjanc, Vojko ja Nike K. Pokorn 2013. We are not giving up. Training public-service translators and interpreters in the economic crisis. *mTm* 5. 18-39
- Hakala, Salli ja Juho Vesa 2013. Verkkokeskusteluiden sisällön erittely. Teoksessa Otteita verkosta, toim. Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka. Vastapaino.
- Jiménez-Crespo, Miguel A. 2017. How much would you like to pay? Reframing and expanding the notion of translation quality through crowdsourcing and volunteer approaches. *Perspectives* 25:3, 478-491, Routledge.
- Kelly, Nataly 2012. What to do when translation vendors raise prices (Report). Boston: Common Sense Advisory, Boston.
- Kim, Inhwa & Jasna Kuljis 2010. Applying Content Analysis to Web-based Content. *Journal of Computing and Information Technology*. 4. 369–375.
- Laaksonen, Salla-Maaria ja Janne Matikainen 2013. Vuorovaikutus ja keskustelu verkossa tutkimuskohteena. Teoksessa Otteita verkosta, toim. Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka. Vastapaino.
- Moorkens, Joss 2017. Under pressure: translation in times of austerity. *Perspectives* 25, 3, 464-477, Routledge.
- Mursu, Petra 2016. Työnantajakuvan rakentuminen käännöstoimistojen verkkosivustoilla. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.
- Ruokonen, Minna 2014. Kääntäjän ammatin arvostuksen myytit: faktaa vai fiktiota? Teoksessa: Ritva Hartama-Heinonen, Marja Kivilehto, Minna Ruokonen & Leena Salmi (toim.), MikaEL. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu.

Electronic Proceedings of the KäTu Symposium on Translation and Interpreting Studies. Vol. 8. 38–54.

Ruokonen, Minna 2016. Realistic but not pessimistic: Finnish translation students' perceptions of translator status. *The Journal of Specialised Translation*, 25. 188–212.

Schäffner, Christina ja Rodica Dimitriu 2012. Translational encounters in a globalized world. *Perspectives*, 20:3, 261–268.

Seikkula, Suvi 2015a. Hyppää kyytiin vaan – kun projektipäällikkö kohtaa kääntäjän. *Kajawa*.
[verkkolehti].

Seikkula, Suvi 2015b. Käännöstoimiston projektipäällikön työ: Johtajuutta ilman direktiooikeutta. *Kajawa*. [verkkolehti].

Sosoni, Vilelmini, ja Rogers, Margaret 2013. Translation in an age of austerity: From riches to pauper, or not? *mTm*, 5. 5–17.

SKTL. Toimeksiannon tai työsuhteen ehdot, hintataso. Saatavilla:
https://www.sktl.fi/kaantaminen_ja_tulkkaus/toimeksiannon-tai-tyosuhteen-ehd/.
[Luettu 31.10.2017]

SKTL 2010a. Asiatekstinkääntäjien palkkiotiedustelu 2010: Suorat asiakkaat ja käännöstoimistot ovat kaksi eri maailmaa. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto.

SKTL 2010b. Palaute – ruusuja ja risuja. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto.

Talvikallio, Eeva 2014. Arvoa vailla hintaa? – Tutkimus opiskelijoiden tekemän palkattoman käännöstyön motiiveista ja suhteesta käännösalan ammattieteen maailmaan. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.

Tieteen termipankki: Nimitys:moraalikato. (Tarkka osoite:
<http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:moraalikato>.) Viitattu: 4.4.2018.

Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.

Wivolin, Satu 2017. Tulotasotutkimus: loppuraportti. Wicon Oy.

Liitteet

Liite 1. Tutkimuksessa käytetyt blogit.

	Suomenkieliset blogit	Kirjoittaja	Blogin osoite	Tutkimuksessa käytettyjen artikkelien määrä
1.	Kielen päällä	Jenni Perälä	jenniperala.wordpress.com	1
2.	Kristiina Antinjuntti: Kommentteja kääntämisen ja tulkkauksen kentältä	Kristiina Antinjuntti	kristiinasktl.wordpress.com	1
3.	Tabuja kääntäjille	Otto Ruokonen	tabujakaantajille.blogspot.fi	5
4.	Tekstiräätälit	Karoliina Rinne	tekstiraatalit.fi	1
5.	Täällä on ihminen välissä!	Useita	av-kaantajat.blogspot.fi	2
6.	Uusi Suomi	Tatu Ahponen	steffers.puheenvuoro.uusisuomi.fi	1

	Englanninkieliset blogit	Kirjoittaja	Blogin osoite	Tutkimuksessa käytettyjen artikkelien määrä
1.	A Pragmatic Eye	Charlie Bavington	cbavington.com/blog	2
2.	About Translation	Riccardo Schiaffino	abouttranslation.com	1
3.	Between Translations	Jayne Fox	foxdocs.biz/BetweenTranslations	1
4.	Carol's Adventures in Translation	Caroline Alberoni	caroltranslation.com	1
5.	GosTalks	Łukasz Gos-Furmankiewicz	gostalks.blogspot.dk	2
6.	Integrity Languages	Jonathan Downie	integritylanguages.co.uk	1
7.	Jaltranslation	Joseph Lambert	jaltranslation.com	1

8.	Lingua Greca	Catherine Christaki	linguagreca.com	1
9.	Musings from an overworked translator	Jill Sommer	translationmusings.com	1
10.	Naked Translations	Céline Graciet	nakedtranslations.com	1
11.	No Peanuts!	Useita	nopeanuts.wordpress.com	5
12.	Patenttranslator.	Steve Vitek	http://patenttranslator.wordpress.com/	6
13.	Reliable Translations	Barbara Jungwirth	reliable-translations.blogspot.com	4
14.	Russian Translator	Simon Akhrameev	russiantranslator.pro/blog	1
15.	The Translation Business	Paul Sulzberger	translationbiz.wordpress.com	1
16.	The Translator's Teacup	Rose Newell	lingocode.com/blog	1
17.	Thoughts on Translation	Corinne McKay	thoughtsontranslation.com	2
18.	Translation Ethics	Useita	translationethics.blogspot.fi	2
19.	Translation Tribulations	Kevin Lossner	translationtribulations.com	4
20.	Tranix Translation	Nikki Graham	nikkigrahamtranix.com	4

English summary

The good, bad translation agency: how translators talk about translation agencies in their blogs

1 Introduction

‘Agencies always have a bit of a shady reputation even though the whole translation industry is based on them’, says Otto Ruokonen in his blog *Tabuja kääntäjille* (Taboos for Translators). It seems that this reputation is well known with translators across the industry, so much so that even students of translation quickly become aware of it during their studies. But what is this reputation based on – hard facts or rumours?

Globalisation and advances in technology are some of the enormous changes that the industry has experienced in the 21st century, and both have caused an increased need for translation in terms of volume, speed and available languages. In addition, the recession of 2008 meant that more and more companies are cutting costs while increasing productivity, and they are looking for ways to make their translation processes as efficient as possible. All this has led to the creation of large, international translation companies.

While freelance translators could not necessarily manage the increased translation volume, a large part of the process has been taken over by these large agencies who not only have access to databases in order to find the best candidates for a project but are also able to keep costs low and schedules tight. Some translators have criticized agencies for starting a ‘race to the bottom’, a competition on prices which means that some customers might value a low price more than high quality. Many believe that this is harmful to the prestige of the translation profession.

According to SKTL, specialized translators in Finland receive an average or lower salary, and translation prices have decreased after the economic crisis (Wivolin 2017). Many consider their professional status low while still acknowledging that their work requires specialized expertise (Dam & Zethsen 2010). Translators working for agencies also seem to think that they have lost a part of their autonomy and their control over the work they do, and many have changed professions or are considering to do so (Ruokonen 2014).

This paper focuses on the relationship between the translator and the translation agency. I am interested in discovering how translators discuss their work with agencies in their professional blogs.

The research concentrates on a freelance translator's status as a subcontractor for a translation agency and especially emphasizes the effect that pricing and perceived status have on that relationship.

2 The ever-changing translation industry

While translation industry has always been susceptible to big changes, now they are happening faster and more intensively than before. This is roughly due to four reasons: expansive globalization, increased immigration, the 2008 recession and rapid advances in technology. Three out of these four reasons have added translation volume and increased the need for translation, so despite the recession, statistics show that the translation industry is still growing (Kelly 2012).

Globalisation has been an especially important factor in the change of the translation industry. Immigrants require translations (Moorkens 2017, 266); making translating different languages mandatory in certain international bodies such as the EU has improved the status of professional translators (Sosoni & Rogers 2013, 6); and the end of colonialism and communism has meant that people now have access to information they could not reach before for ideological reasons (Schäffner & Dimitriu 2012, 26). Still, the challenge now does not only lie in translation but in intercultural communication since differing ideologies and power imbalance between parties create tension (Schäffner & Dimitriu 2012, 263).

Another key reason for today's rapid change and growth is the technologisation of the industry. In the 1990s, the industry was still rather analogue, but now a translator has to learn technological skills in order to succeed. (Moorkens 2017, 464). In addition to editing software having changed from pen and paper to powerful word processors, the possibility to use a translation memory to aid the process or translate the whole text using a machine translator has made translators' work easier. On the other hand, this process of technologisation can also induce more intense competition between translators; using a translation memory can mean that a translator might be asked to lower their prices, and easier access to low-wage countries means that translations can be outsourced to them. According to Common Sense Advisory, price per word dropped for most language pairs after the recession of 2008.

Large, multinational translation companies entered the market to answer the growing demand of faster and more cost efficient translation work, partly replacing independent freelancers and smaller agencies as first contacts with the customer and making them into their subcontractors (Gorjanc & Pokorn 2013, 22–23.)

3 Translator as a subcontractor in production networks

According to Common Sense Advisory, the biggest concern for freelance translators were falling prices; many feel like they don't have enough autonomy over their own work but that they have to follow instructions given by a translation agency. (Kelly 2012.) A research conducted by Dam and Zethsen revealed that in-house professional translators working for big corporations in Denmark were receiving a below average salary (Dam & Zethsen 2009, 4). When studying the answers of Finnish specialised translators in their latest salary survey, it should be noted that prices in Finland have also dropped. In 2017, a Finnish-English translators' average pay per hour through a translation agency was 32,47 euros, while in 2010 a translator's hour was valued at 40 euros. Similarly, prices for all language pairs have fallen, as well as price per word and price per line. (SKTL 2010a; Wivolin 2017).

The highest occupational status – the perception of a profession's influence and importance in society – is often granted to professions which require a high level of expertise and which are often protected (Ruokonen 2014, 39). For example, lawyers and doctors are highly respected professions; translators, however, seem not to be as highly deemed. But why?

Translation and especially academic training of translation have only been recognized rather recently – even though translational activity has always been a part of society – so the profession has not yet managed to gain academic or societal status. (Dam & Zethsen 2010, 207–208.) Because the profession might not be well known by those who do not work in the industry, perceptions of it are often based on stereotypes. In some sense, translation means recreating a text, so some have called it mechanical labour devoid of creativity that does not require specialised skills (Dam & Zethsen 2010, 207–208). It seems that even translators themselves do not consider their prestige high.

Minna Ruokonen interviewed Finnish translation students in order to determine their perceptions of the field. Many estimated translators' occupational status to be average or lower, based on their knowledge of amateur translations and low prices (Ruokonen 2014, 46). Her results seem to support previous research: Katan found that translators considered their status to be mostly average (59% of respondents) or low (31%) (Katan 2009, 126 in Ruokonen 2014): Dam and Zethsen made a similar discovery in their research on Danish translators (2008; 2009). On the other hand, the Finnish survey company Taloustutkimus found that both *translator* and *interpreter* were found in the first third of the occupational status survey (Lappalainen 2010, 37–38; in Ruokonen 2014, 44).

Dam and Zethsen note that the idea of translation as a low status profession is constantly referred to in the industry literature. According to them, even translation textbooks describe the profession as a secondary, meaningless occupation and a modest profession in which one often works under someone

else; translators are referred to as shadow personas, anonymous, isolated and powerless (Dam & Zethsen 2008, 73). In their vast research on translators' occupational status, they asked professional translators to rate their prestige and status in their company, five being the highest and one the lowest rating. On average, prestige was estimated to be 2,57 and status 2,87. While neither number is shockingly low, they might still be lower than expected considering the high occupational profile of the translators who participated in the survey (Dam & Zethsen 2009, 4).

However, translators seem to acknowledge their own expertise. On average, translators estimated the required level of expertise in translation as 4,09, and the level of required specialised knowledge at 4,47. Most of their colleagues had similar estimates of their required levels of expertise (Dam & Zethsen 2009, 4). However, most of the colleagues did not know how many years of education is needed for a degree in translation, and their estimates of translators' status was similar to those of translators themselves. This might mean that those who are not a part of the translation industry do not fully comprehend the level of education, expertise and specialized knowledge required for translators' work. (Dam & Zethsen 2009, 5.) The translators interviewed for Dam and Zethen's research were in-house professional translators, but according to SKTL, approximately three out of four translators in Finland work as freelancers. If full-time translators on stable salary consider their occupational status low, freelancers are not likely to rate theirs much higher, either. In addition, many translators feel like they are at the bottom of the production network.

Production networks refer to economic structures in which the customer, the agency and the translator collaborate in order to reach a mutually beneficial goal. However, those on the upper tiers of the network might be in a position to take advantage of those on the lower tiers. In translation production networks, all parties involved are not in direct communication since the translation agency works as a mediator between the translator and the customer. The agency is responsible for managing the project by negotiating prices and schedules as well as for communicating with both parties. Often direct contact between the customer and the translator is prohibited with non-disclosure agreements. (Abdallah 2010a.)

Since contracts are only made between the agency and the translator and the agency and the client, no mutual contract between all parties exists which might cause distrust between parties (Abdallah 2010a). This might mean that rights and responsibilities of parties are unevenly divided. According to Abdallah, this kind of a production network creates different positions of power in the structure. She notes that translators are in a weaker position in such a structure since they are positioned in the outer circles of the network and have very little influence over the conditions of their work. Communication between parties can be difficult, and translators do not necessarily have a say in

negotiations. (Abdallah 2010a.) In addition, conflicts between parties can also be caused by mismatched expectation on certain aspects of the project such as expected quality of the work and willingness to take risks (Abdallah 2010a).

It is worth wondering why the network might be constructed in a way that makes translators feel unequal to the other parties. Mursu notes that freelancers have notable freedom of choice in choosing their work and their business partners (Mursu 2016, 6). Seikkula agrees that freelancers are in a better position to negotiate terms and conditions than in-house translators (Seikkula 2015a). While translators want to work with “good” translation agencies, agencies also want to collaborate with “good” translators. The relationship between a translator and an agency does not need to be subordinate. Seikkula proposes a collaboration model in which translators and agencies are equal partners, both of whom bring their own skills to the project in order to serve the end client of the product – the user of the translation. (Seikkula 2015a; Seikkula 2015b.)

4 Professional blogging as a genre

Blogs are an interactive online journal. They can serve as personal diaries, platforms for commentary or professional chat forums. A blog post is a column-like article, and the writer and readers interact in the comment section. (Laaksonen & Matikainen 2013.) Blogs are personal channels which the blogger usually writes non-anonymously, so most readers know who is behind the content. Blog posts are a reflection of the blogger’s own feelings and thoughts (Herring, Scheidt, Bonus & Wright, 2004; in Efimova 2009, 3) and they demonstrate the writer’s personality. (Efimova 2009, 3.)

However, blogging can also support career growth and help spread interesting information. Professional blogging refers to blog writing activities of a professional – in this case a translator – who discusses their work on their blog. Professional blogging can help arrange thoughts and express them clearly, network with colleagues, create collaboration networks and support research (Efimova 2009, 1). While networking with a like-minded community is an important goal for a lot of bloggers, the relationship between the writer and the reader can be mostly one-way when the writer acts as a provider of reliable information (Efimova 2009, 212).

According to Dam, translators are enthusiastic to create authentic translator networks over social platforms. While networking is important for translators, empowering that network is also an important reason for why translators blog. (Dam 2013, 27). Empowerment through blogs will be discussed later at the analysis section. Blogging translators seem to consider their professional skills high; inexperienced translators are clearly separated from the discourse between experts (Dam 2013, 23).

Professional blogging means breaking boundaries between the writer's professional and personal life as he or she changes the audience of their work from public to private (Efimova 2009, 1). A connection between a professional blog and an employer might cause conflict. For the company, blogging is a grey area between curated PR relationships and stories that the employee tells their friends and family (Efimova 2009, 173-174). Efimova reminds that it is not unheard of to get fired over blogging: Googling "fired for blog" finds hundreds of hits. (Efimova 2009, 174.) On the other hand, translators might be directing their words rather at a colleague than a possible employer. The blogger chooses the internet persona that they want to depict; the characteristics of this persona depend on the blogger's knowledge of the audience, (Efimova 2009, 215), in this case translator colleagues and possible clients. Because of the public nature of blogging, the writer might avoid discussing some topics, which in turn might decrease a blog's value as data for research.

5 Research questions and methods

My research focuses on two research questions. First of all, I wanted to find out how translators talk about translation agencies in their blog texts. I expect the majority of the discourse to be negative, since opinions might be expressed more forcefully and negatively online than in face to face conversation (Hakala and Vesa 2013). Even though bloggers are rarely completely anonymous – in the case of this paper, their identity is publicly available on their blog – they might feel that they can say almost anything online without consequences. My hypothesis is also supported by the industry idea of translation agencies as unreliable partners which I have already mentioned in the introduction. The second research question analyses the relationship between the translator and the translation agency based on the tone of translators' discourse. I expect this tone to reflect on the way translators see their position in the production networks between the agency and the end client.

Data for this paper was gathered from blog texts written by translators. I analysed 53 blog articles of varying length, out of which 11 were written in Finnish and 43 in English and which all mentioned translation agencies or working as a subcontractor for one. The articles were collected from 26 different blogs. All blog posts were written between 2011 and 2017 since I wanted their content to be as relevant as possible. Only blogs whose writers could be identified as a professional translator were used. In addition, since I wanted to analyse translators' point of view, blogs published by translation agencies have not been included. Since my focus is on the discourse, I have not studied pictures and other such media that appear in the blog posts.

The data was analysed using qualitative content analysis. Qualitative analysis does not aim to provide a statistical generalization but attempts to describe and understand a phenomenon. It also emphasizes

the importance of collecting data from experts on the field (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85). Content analysis, in turn, allows the researcher to analyse different traits of communication, draw conclusions of the “bigger picture” and analyse the impact of communication in the situation (Kim & Kuljis 2010, 81). Tuomi and Sarajärvi define three methods of content analysis, out of which I have chosen to analyse the data using theory oriented methods (Tuomi ja Saarijörvi 2013, 96). In short, the theory section presented previously does not give direct answers to what to expect from the data; rather it creates a framework which I use to study the current situation of the translation industry. Previous research is present in the analysis but it is there to provide a reference on which to build new ideas (Tuomi & Sarajärvi 2013, 97).

The simplest way to manage the collected data is to define it by categories. The data in this research was categorised thematically, themes defined by the most popular topics: pricing and payment, working conditions, agency’s reputation and agency’s communication with the customer and the translator. The fifth category consisted of themes that did not fit in any of the aforementioned categories. In addition, the themes were categorized by whether the discourse in them was negative, positive or neutral.

6 Analysis of the data

Out of 53 blog posts, 31 included negative tone, 18 positive tone and 17 neutral tone. Some categories overlapped and in this way, one blog post could include one or more different tones. The most popular topic of discussion in all categories is money: pricing of translations – especially their low prices – and receiving payment on time or at all. The next most popular topic were the working conditions of translators, which include various aspects of the work including tight schedules, competition between translators, quality control and the overall treatment of translators. Other topics of discussion included agency reputation and maintaining it; communication between the translator, the agency and the customer; agencies’ experiences with (bad) translators; and agencies’ business models.

In the negative context, agencies are described with a multitude of unflattering definitions, such as *bottom feeders*, *greedy*, *evil* and even *pig turd* in one case. Blogging translators are not shy to resort to extremely colourful language when they describe bad experiences with agencies, using metaphors such as “rats on a garbage heap --- [who] eat each others’ flesh”. Agencies that are understood as bad business partners are named; in fact, many blogs promote the so called translators’ black lists that include the names of translation agencies that translators have had difficulties with in the past. In some cases, translators have even been contacted by fake businesses pretending to be translation agencies. While these fake agencies do not strictly belong in the scope of my research, they are worth

mentioning since false agencies are a problem that is known widely enough on the industry to also devalue the efforts of a reputable translation agency.

Translation agencies are especially criticized for seemingly taking advantage of young translators who are just entering the field. It is assumed that they do not know how much to charge, so an agency will be able to persuade them to work for their preferred prices. Translation agencies are also criticized for not understanding the translator's work properly. A number of blog posts mention 'the clueless project manager' as a problem. According to the posts, large translation agencies are usually operated by administrative staff that might not have any experience on the translation industry and thus might not understand the requirements of a good translation.

Many blog posts suggest that translators can not expect agencies to support them, and for this the translators themselves must take responsibility of their work. They must not work for salary that is too low or under conditions that affect their work. A call to action for translators is seen all across the analysed data.

However, most blog posts do not condemn all translation agencies but criticism is devoted to the few "bad agencies" that the translators have worked with. According to the posts, usually these agencies have been big and multinational. In turn, the smaller translation agencies that largely dominated the market before the economic crisis are discussed in a positive light. They are compared to the bigger agencies in terms of pricing and respect for translators.

In fact, many of the positive mentions of translation agencies occur in relation to the bad notions. While most bloggers seem to acknowledge that bad translation agencies are not the norm in the industry, the ones deemed good are only mentioned in passing and always in relation to the bad ones; usually to contradict a bad experience with an agency. The good agencies become an inseparable part of the larger narrative of the relationship between a translator and an agency, but they are often left on the background of the discourse. All in all, good agencies are praised for the same points than bad ones are criticized on: pricing, working conditions and respect for translators.

Strangely, most of the Finnish bloggers seemed to feel positively about working with translation agencies. One blogger even explicitly stated that he has only had good experiences working with translation agencies. Perhaps Finnish is still such a rare language that translating it can not be outsourced to countries of cheaper labour, so Finnish translators feel their job security to be better than those of larger, less rare languages.

Translators seem to acknowledge their own role as a producer of a language service and understand that collaboration also requires the translator to play by the rules. Positive mentions of agencies in the data emphasized the two-way character of a good business relationship in which both parties can provide each other with a service that might otherwise be unavailable to them. However, even though a positive undercurrent towards translation agencies is visible all throughout the data, translators still prefer direct customers to even the best agencies. Agencies are seen as stepping stones where young translators can practice their skills before graduating to direct customers only.

The third category, neutral mentions, include various topics that discuss the translation industry in more general terms. In one post, a translator wondered whether he should change his business into a translation agency, and another one compared the advantages and disadvantages of working with an agency and a freelancer. The neutral category included many blog posts with advice and reflections on how to improve the relationship between translators and agencies.

In the third category, I also included agencies' economic position in the industry. Many translators noted that the pressure on price is not necessarily the fault of agencies but that they are suffering for the effect of the economic crisis as well. This contradicts the character of an "evil translation agency" that many bloggers portrayed in many parts of the data.

Conclusion

First it is worth mentioning that the available data might have been saturated in a certain way due to the way the data was chosen. To make the results more reliable, more blogs from different countries could be analysed, as well as agency blogs. In addition, it is important to notice that many blogs I encountered while looking for my data did not include any mention of working with an agency. Perhaps it is because the writers of the blogs want to avoid conflict between them and possible business partners; perhaps there is nothing to mention.

While the relationship between translators and agencies might not be seen as bad in general – the blame is put on only a few unreliable agents – it is worth asking why positive experiences are not described more often. One reason might lie in the informative function of professional blogs: by demonstrating the shady business practices of some agencies, translators not only warn their colleagues against working with them but also spread general knowledge of these practices so that new generations of translators can avoid getting taken advantage of. Similarly, a translator might be reluctant to share information about a good agency experience to stop others from trying to contact the agency for work themselves.

According to the analysis, a good translation agency pays in time and respects the translator's professionalism and expertise. It also understands the requirements of the profession and does not set impossible deadlines. A good translation agency is not only an employer but a partner for collaboration. Translators seem to appreciate a more human way of doing business since many reminisce back to the time when agency owners were not only business partners but also friends.

It is interesting to note that the way blogging translators depict themselves differs much from what previous research indicates. According to Dam and Zethsen, many translators feel powerless in their work and say that they do not have real control over their assignments (Dam & Zethsen 2008; 2009). However, many blogging translators mention that they never accept work that they do not want to do, perpetuating the image that a good translator can still set his or her own working conditions. The responsibility for their work is handed to translators themselves. Blogs can be used as a tool of empowerment (Dam 2013, 33) which means that in order to understand the status of a translator in the industry, it might not only be important to analyse the way translators discuss agencies but also the way they discuss themselves.

Translator's prestige seems to be a sensitive subject to research; before I started, my own prejudice against translation agencies showed in my hypotheses, which were largely based on the prevailing idea that translation agencies would be undesirable business partners. Large parts of the theory that I utilized were also clearly partial in favour of the translator. In order to create lasting, mutually beneficial business relationships between the translator and the agency, new ways of collaboration must be invented to prevent disadvantages created by hierarchical, unbalanced production networks.